GUSTAF FRÖDING

SAMLADE SKRIFTER

ALBERT·BONNIERS·FÖRLAG

Swed
F9254

SAMLADE SKRIFTER

AV

GUSTAF FRÖDING

SJÄTTE DELEN

RÄGGLER Å PASCHASER

171907
1 VI. 22

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Digitized by the Internet Archive
in 2014

https://archive.org/details/samladeskrifter06frdi

RÄGGLER Å PASCHASER

AV

GUSTAF FRÖDING

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1920

INLEDNING.

Frödings författarskap på värmländskt landsmål började bevisligen redan vid 1880-talets början, och det är sannolikhet för, att det i själva verket går ännu längre tillbaka i tiden.

Han har själv i sin uppsats om Fredrek på Ransätt (i »Ord och Bild», 1897; omtryckt i »Efterskörd», II: 73 ff.) angett ett par av de orsaker, som kommo honom att tidigt intressera sig för visor och berättelser på hembygdens språk och för själva detta värmländska språk. »*Å bremsen han for te Permess en gang*, den lustiga visan om brömsens hemfärd till Tösse från marknaden i Karlstad var säkert en av de första låtar, som ljödo i mina öron, sjungna i begynnelsen av 60-talet av mina första kvinnliga vårderskor — Kajsa, min amma, Lotta, vår barnpiga, eller någon annan bygdens dotter från Alsterstrakten», så inleder Fröding sin skildring. Han fortsätter med att

berätta, hur de dahlgrenska sångerna kommo till hans öron lika folkursprungligt och namnlöst som någon folkviselåt, och förmodar, att det han i förstone begrep av dem var den dansglada låten. Något senare återfann han dem i tryck och då uppfattade han dem »huvudsakligast med den värmländske herregårdspojkens välbehag över den breda härmningen av det bondska». Ehuru herrskapsfolket i Värmland själv talade ett starkt dialektfärgat språk, hade det »sin outslitliga glädje av sina underhavandes och självegande grannars språksätt. — — — Ju mera bredlagt, grovkornigt värmlänningen kan få sitt 'tongmål', det mycket älskade, att låta från sina egna läppar eller höra det från andras, dess mer glädes hans hjärta, och dess mer hemtrevligt gammaldags värmländsk känner han sig till mods.»

Alla, som gjort bekantskap med värmlänningar i hälg och söcken, kunna intyga, att Fröding här vidrört ett värmländskt kännetecknande drag. Det slår en iakttagare, hur road värmlänningen undantagslöst är av sin hembygds folklynne, sådant det yttrar sig i målföret, och vilken tillgivenhet han känner och öppet vidgår för detta språk, utan att på något sätt vilja yrka på företrädesrätt inom riket för värmlandismer — frånsett i detta sammanhang betydelselösa filologiska undantag. Värmlänningen är även i detta hän-

seende en egenartad och sympatisk företeelse. Det är en mycket avgjord skillnad mellan denna förtroliga, just precis »hemtrevligt gammaldags» känsla av kärlek, vördnad, vänligt igenkännande löje och innerlig samhörighet, och andra folkgruppers ställning till hembygdsmålet. Hos dalkarlen exempelvis röjer sig gemenligen en mycket självmedveten, en smula stursk uppskattning av de ålderdomliga dalamålen, från vilkas höjd han ser ner på yngre bildningar med en viss nedlåtenhet, och det är väl egentligen först, när han stöter ihop med en lika eller ännu mer högtonig självmedvetenhet, som tilldömes skåningens, som han kan vidgå något slags jämställdhet. Däremot stå värmlänning och dalkarl tillsammans i att verkligen hålla styvt på sitt modersmål såväl i trängre som vidare bemärkelse, medan däremot stockholmaren, med en huvudstadsbos klippfasta övertygelse om att i alla avseenden befinna sig på den inhemska kulturens höjdpunkt, är säker på att *durr* (= dörr) och *eta* (= äta) äro finare, skönare och bättre än andra uttal, men på samma gång lätt förfaller till överskattning av utländska språk och låneord med ty åtföljande ringaktning av det inhemska. Det är stockholmska författare — och deras efterapare — som ha satt i svang de misströstiga yttranden om vårt språks uttrycksförmåga och tillräcklighet, som på senare tider

även på detta område vittnat om den nysvenska ynkedom och den omanlighet, som har ett av sina mest påtagliga uttryck i vacklande tillit och bristande kärlek till det inhemska.

Hos Fröding gjorde sig denna förkärlek för det värmländska mycket märkbar i samspråket. Han njöt verkligen av att få känna sig »värmländsk till mods»: ett tonfall, en skiftning i ljudformen, ett riktigt kännetecknande bygdeord — det tarvades inte mer, för att hans allvarliga uppsyn skulle förbytas i det gudomliga löjet: den muntra, spjuveraktiga glimten i ögat lyste till och han var med ens flyttad till Värmland. Man märker också lätt i Frödings brev, hur värmländskan ligger hans hjärta nära. Ibland är ett helt brev skrivet på landsmål (såsom n:o 9 i »Brev», s. 15), ibland äro enstaka ord och uttryck hämtade från samma håll och dyka upp bland skriftspråksformerna, när riktig förtrolighet och munter eller allvarlig personlig stämning framkallat en övergång till värmländskt talesätt. Det var på samma sätt med hans muntliga berättelser och anekdoter: så snart de fingo en varmare färgton, så snart de sprungo fram ur ett riktigt livligt minne, hade de värmländska motiv och poängerna måste ljuda på värmländska.

För Frödings började författarskap på landsmål var det därför dels det egna intresset, närt

och hållet vid friskt liv av överensstämmelsen med folklynnet, dels de provinsiella litterära föregångarna, som hade den viktigaste, den grundläggande betydelsen. Något har det naturligtvis också betytt, att dialektstudiet och bygdenovellistiken i Frödings ungdom åtnjöto en viss allmän uppmärksamhet. I Uppsala hade västgötarna redan 1872 stiftat en landsmålsförening, som under detta och de närmaste åren följdes av liknande från de andra studentnationerna, däribland en från Värmlands 1873. Deltagandet var inom denna liksom de andra föreningarna till en början livligt, men avtynade hastigt; efter att föreningen de första åren haft 7—9 sammanträden på terminen, sjönk antalet 1880—81 till 1 och 3 på vårterminen och alls intet på höstterminen. Under Frödings studenttid torde de direkta impulserna från detta håll icke ha varit synnerligen starka. Emellertid har familjen Fröding verkligen haft någon beröring med sitt landskaps folkmålsstuderande i Uppsala, i det att skaldens fader skänkt landsmålsföreningen de båda visorna »Ullevike-vargens dotter och riddaren Turnér» och »I Nordanland».

Att det värmländskt folkloristiska i alla händelser icke stod honom främmande, det kan man se av hans brevväxling med Richard Steffen. Av Frödings brev den 17 sept. 1891 framgår det,

att Steffen vänt sig till honom för att få veta hans mening om betydelsen av ordet »låt» och bett honom meddela de folklåtar han kände. Fröding hade icke så mycket att meddela, det var egentligen bara ett par »bygdetrallar» (förut omnämnda här, II: 187 och 216 f.), men hans intresse för ämnet är påtagligt. Det språkvetenskapliga däremot torde icke egentligen intresserat Fröding.

Bygdenovellistiken däremot kan ha betytt mera, ehuru det synes mig tvivelaktigt, om man kan finna någon mera slående påverkan från realismens hembygdsberättelser och -dikter på Frödings författarskap på landsmål. Det är just icke mycket, som kan komma i fråga såsom inflytelsekällor: det är stycken av Sigurd, Alfhild Agrell, August Bondeson och T. Svartengren. Ingen av dessa författare torde i våra dagar vara synnerligen ihågkommen, liksom över huvud den dialektala vitterheten för närvarande synes ha trängts tillbaka fullständigt. För 1880-talet betydde den likväl icke så litet och utan att här vilja ge mig in på några detaljanalyser tror jag, att de nyssnämnda fyra författarna representera den dialektdiktning från denna tid, som i ett eller annat avseende står Frödings närmast. Sigurds komik och livliga medkänsla med de fattiga och trampade lämnade icke Fröding oberörd — han be-

dömde den småländske författaren långt gynnsammare än flertalet av yrkeskamraterna gjorde, och ännu kort före sin död talade han om Sigurd med uppskattning. Alfhild Agrells norrlandshistorier äro ju — med undantag av Strindbergs skärgårdsskildringar — årtiondets ur flera synpunkter kanske allra märkligaste folklivsberättelser, och man undrar, om det är den sydsvenska börden hos våra litteraturhistoriker (Warburg, Mortensen), som gjort, att de förbigått eller bara flyktigt omnämnt dem i trots av deras stora spridning och popularitet; absolut oförlåtligt är det, att hennes levnadstecknare i »Biografiskt lexikon» inte heller tycks ha lagt märke till dem, ehuru de utan ringaste tvivel äro det, som kommer att leva längst av hennes författarskap. Det gäller både de allvarliga bilderna ur livet (»En mor», »På fjällsluttningen»), de märkliga karaktärsstudierna av original som »Gossen på berget», och de humoristiska. I hennes kvickhet och oräddhet, hennes lysande dialoger av äkta norrländsk munvighet och illparighet (»Ränta»), möter man en sällsynt iakttagelseskärpa och ett friskt lynne, som hon var tämligen ensam om, liksom hon just inte hade någon vid sin sida då, som företrädde egendomligheterna norr om Dalälven. Bondesons mycket och rättvist erkända Hallandshistorier voro i humor och karaktäristik likaledes

bland årtiondets viktigare dialektförfattarskap. Om Svartengren, Frödings landsman, har han själv uttalat sig; jämte Fredrek på Ransätt är Svartengren den ende, hos vilken Fröding själv yttrat sig stå i skuld för sina värmländska folklivsbilder.

Den värmländska dialektdiktningen är icke mycket omfattande, men rymmer som bekant några verk av jämförelsevis stor litterär betydelse. Det är under sådana omständigheter dess förklarligare, att Fröding väsentligen höll sig inom landsmännens litterära krets, när han ville ange sina föregångare på detta område. I det lilla tillägg, han 1910 gjorde till den 1897 författade uppsatsen om Fredrek på Ransätt heter det:

Dessutom må erinras om en mellan mig och Dahlgren stående värmländsk landsmålsförfattare, Torsten Svartengren,[1] vilken, ehuru påverkad av Dahlgren, väl är den egentliga uppfinnaren av prosaberättelsen på värmländskt landsmål och väl såsom bättre kunnig torde skrivit denna prosa bättre än jag. Hans lilla samling bär titeln »Nô hôrt» och till denna hänvisas de som önska veta, varifrån mina landsmålsdikter på vers och prosa egentligen härleda sig.

[1] En av deltagarna i det nyssnämnda landsmålsarbetet i Uppsala.

Som vanligt måste man räkna bort den överdrift, som alltid präglade Frödings andliga skuldsedlar från senare år. Men även sedan man det gjort, återstår utan allt tvivel en mycket ofrånkomlig avhängighet: initiativets. Det är, så vitt jag kan se, på den punkten, som Frödings beroende av Fredrek på Ransätt och Torsten Svartengren är ostridigt. Likheten i fråga om motiv och behandling äro mera ifrågasättliga, och man måste ha för ögonen, att Fröding och hans föregångare hade samma folklynne, samma slags individer och samma slags levnadsvillkor att behandla, för att icke göra sig skyldig till felslutet att stämpla alla likheter som påverkningar.

En del överensstämmelser äro annars lika lättsedda som obestridliga. Ransättskaldens första och utan all jämförelse mest älskade och kända visa, *Jänta å ja,* är i sin första strof till innehållet fullkomligt identisk med Frödings »E fin vise»: morgonen, solskenet, han och hon, den lycksaliga vandringen hand i hand till kyrkan, allt är överensstämmande, och Frödings dikt kan anses vara hans lyriska variation av föregångarens mera berättande lilla stycke. Svartengrens »Hôlls friing går te» är byggd på alldeles samma företeelse som Frödings »Pluggen»: omöjligheten för en fin »spektor» och hans värmländska underhavande att förstå varandras olika språkbruk. Frödings

»De bondsnåle» har samma slutpoäng som Svartengrens »Pekka». »Marta-Khär» i »Nô hôrt» är en syster till Finnbacka-Britta i »Gå på dompen», liksom »Den konnstie khärn» och »Kvällvecken» hos Dahlgren tillhöra samma klass av original som Nils Utterman och Rot-Johan, och Dahlgrens betraktelser över Kvällveckens konstighet täcka sig ungefär med Frödings milda omdöme om Rot-Johan. Men motsättningen mellan uppfattningen hos den beundrande och tacksamma Ola i Svartengrens »Olas besök på harrgåln» och Nils Uttermans hånfulla och inbitna förakt för herrgårdsfolket verkar nästan avsiktlig.

Emellertid är det ett par utländska föregångare, som måste nämnas i detta sammanhang. Fröding har själv i sin meromnämnda uppsats fäst uppmärksamheten vid Blichers jutska visor och Fritz Reuters »Läuschen un Rimels». Jag känner dem icke tillräckligt för att kunna påstå något med bestämdhet om deras inflytande på Fröding, men möjligheten föreligger ju. Däremot har inflytandet från Burns varit både starkt och långvarigt (jfr J. Landquist, »Gustaf Fröding», s. 255—276, vars uppfattning av Burns emellertid är ganska snäv och som synes mig vilja underskatta hans betydelse för Fröding). Direkta likheter äro att anteckna i vissa fall, såsom emellan Frödings »I valet och kvalet» och ett par dikter

av Burns (se denna uppl. II: 153), Frödings »Jäntblig» (se III: 148) och Burns, av Fröding översatta, »Min hustru» (se V: 295), Frödings »E beskeli jänte» och den likaledes från Burns översatta »Vem står på lur vid dörrn?» (se V: 170). Men viktigare har det naturligtvis varit, att hela Burns allmogediktning verkat eggande och föredömlig i form och känsla på Fröding.

Om den verklighet, som avgav modeller för Frödings allmogediktning, egde skalden en ganska omfattande och ingående kännedom, även om han själv snart började på att anse, att han, herrgårdssonen, inte stod de skildrade tillräckligt nära. I det värdiga bemötande, som han i slutet av uppsatsen om Fredrek på Ransätt bestod Oscar Levertins icke riktigt lyckade angrepp mot bonddikten, ingå några ord just härom. »Bondedikten, idkad av folk, som icke genom personlig beröring känner böndernas liv, kan lätt bli till jollrigt och osant härmningsförsök efter förebilden. Redan Fredrek på Ransätt stod på ett visst avstånd från det bondeliv han skildrade, men det fanns åtminstone under hans tid till såsom verklighet. Numera är det verkliga bondlivet i gammaldags mening i stark tillbakagång under den amerikaniseringsprocess, som överallt försiggår i bygderna. Folklivet på landet börjar allt mer likna

städernas underklass- och medelklasstillvaro, och skall det skildras, måste det ske på helt annat sätt än det traditionella. Det tycks mig, att Dahlgrens efterföljare alltför litet beakta detta, och även författaren till 'Värmländska låtar' samt 'Räggler å paschaser' har i det fallet gjort sig skyldig till synder som han ångrar.»

Fröding hade emellertid en icke ringa förtrogenhet med folklivet i Värmland sedan pojkåren. I ett sedermera uteslutet stycke av »Strövtåg i hembygden» (se detta arbete IV: 162) talar han om sina käraste barndomsvänner:

Hör, hur det flänger och fnissar och tassar,
tösor och pojkar, barfotalassar,
kära kamrater från lekens larm
vimla omkring mig som hök och duva,
hembygdens barnstam i huckle och luva,
uppfödd på torpens fattiga tuva,
blåögd och mildögd och mager och arm.

Och det var inte bara lekkamraterna, som brukspatron Frödings son lärde känna på närmaste håll utan även deras hem. Han samlade en rik minnesskatt från sina olika hemorter; inte minst genom att som den uppmärksammaste av åhörare lyssna till vad som sades och berättades av bygdens berättare. På Gunnerud fanns i hans barndom en gammal trädgårdsmästare vid namn

Fax, som var proppfull med historier och berättade underbara ting, i all synnerhet, när han fått något starkt. En annan sägenförtäljare, som den blivande skalden också uppskattade mycket högt, var Skräddar-Erik, som for omkring och sydde på herrgårdarna.[1] Som student i Uppsala var han ytterst ivrig att förmå sina värmländska vänner att berätta allt möjligt, som de hört och sett och upplevat i hembygden under ferierna. Men ännu mera inhämtade han naturligtvis med egna ögon och öron under sina vistelser i hembygden. Särskilt torde uppehållet på Sloreborg i Brunskog hos hans syster Matilda 1883—84 varit betydelsefullt genom det modellstudium, som han då tyckes ha bedrivit. Dedikationerna av de bägge samlingarna »Räggler å paschaser» — de enda som han skrev — äro ju båda riktade till sloreborgare.

Första samlingen är tillegnad Annersch Jansa i Bråtane, Brônske, »Te tack för all di gla stunner ja hatt tå hanses berättningskônst». Anders Janson i Bråtarna var vid tiden för Frödings Sloreborgsvistelse rättare på gården (se en artikel i »Upsala nya tidning», 3 sept. 1910, och en uppsats av fil. mag. Herbert Lindberg i »Hela världen» 1918, sid. 1409 ff.). Han beskrives som

[1] Se härom Mauritz Hellberg, »I Gustaf Frödings barndomsbygd» (i »Svenska turistföreningens årsskrift», 1911).

en vänsäll, öppenhjärtig, glad och skämtsam man, som kunde en rikedom av muntra historier och ordstäv och i vars hushåll målron alltid hölls vid makt. Anders Janson har själv gärna skrivit vers, och samvaron med Gustaf Fröding har utan tvivel präglats icke bara av det hjärtligaste samförstånd utan även av det samintresse, som i alla fall utgör en så väsentlig grundval för vänskap mellan män.

Det heter i Frödings »Förola» om hans berättelser: »ja ha hört dä mäst tå ann fôlk, men ja ha satt ihopp'et», och den enda av sina sagesmän han nämner är Anders Janson, som berättat honom »dätt här ôm Skenerkutt». Därtill inskränkte sig givetvis inte den muntra rättarens bidrag. »Svampinjoner» är byggd på ett levnadsrön av Janson, och »Pluggen» återgår ävenledes på en berättelse av samma man — så mycket ha Jansons utfrågare meddelat, men förmodligen kan även åtskilligt annat föras tillbaka till samma källa. Att Fröding vid denna ålder och med sina dåvarande vittra planer ingalunda försummat tillfällena att se och höra värmländskt folkliv, kan man vara övertygad om. Men naturligtvis tog inte Fröding och återgav vad han hörde i oförändrat skick: »Åja, ja berätt fäll en del för Gustaf, men somt ha'n allt hört annstans, för han va allt vida ikring här i Värmlann, å så la'n ihop'et, s'att dä skull pass bra. Så en kan rakt int känn igen allt.»

Anders Janson har även berättat, att Fröding på Sloreborg brukat dikta visor, till vilka hans syster satte melodi. Särskilt kom han ihåg en visa om männen i en grannby, »Åmottspôjkâra», och deras väldiga kalasande. Han mindes — säkerligen inte alldeles ordagrant — två av dess strofer:

Åmota, Mota, Åmota mäj
Åmota masen.
Kom, ska vi ta oss ett kolifäj
å leve som själva fasen.

— — — — — — — — —

— — — — — — — — —

Kärngâre di tetter allti på sne
på Åmottapôjk-kalasa;
ja töcker, att di kan tette på sett,
nôr vi pôjker flyger rasa.

Från rimningen på gröten den glada julafton som skildras i »Julafta på harrgårlsköke» har Anders Janson bevarat två rimpar av Fröding i sitt minne. Ett följde med den plånbok han (eller hans son Axel) fick i julklapp:

Dä ä itnô i'a (eller: D'ä fäll int så möe i'a)
men dä kan fäll bli mä tia.

Olle, Anders Jansons ena son, fick en täljkniv med påskriften:

Du får inte slôss mä'n,
du får bare lôss mä'n.[1]

Andra samlingens tillegnan till »Fröken på Slorbôrg», skaldens syster Matilda, »för ho ha vôr beskeli ve mä å på ett vis vôr mä te hjälp ve decktinga», nämner ingenting, som författaren kan ha fått av motiv från henne.

Ännu en tid, som kan ha bidragit till stoffsamlingen, var naturligtvis de månader, som Fröding tillbragte i Mangskog 1888—89, även om de icke spelade en lika viktig roll som vistelsen på Sloreborg för just denna del av hans alstring. — Enstaka tilldragelser och möten ha naturligtvis senare kunnat ge tillskott till hans dialektdiktning. Så är t. ex. »Den främmate jänta», vars motbild i verkligheten vart gift med en av hans kamrater i Karlstadstidningens redaktion, tillkommen på grund av en bekantskap, som var många år senare än ungdomsårens lantvistelser i Värmland.

Frödings berättelser och dikter på landsmål voro från början avsedda för Karlstadstidningen — sedan rätt lång tid tillbaka ha ju landsorts-

[1] Eller, enligt den andra berättaren:
Du får gå å lôss mä'n
men du får int slôss mä'n.

tidningarna brukat bjuda sina läsare på dylikt gods. »Di mäst tå di här rägglan å paschasan skrivd ja först ôt Kallstatininga, för dä bönnra i Varmlann töckt dä va rolitt te läs tocke,» heter det också i »Förola» till första samlingen. I själva verket började Fröding genast med landsmål: redan den första krönika han fick införd i Karlstadstidningen — 24 oktober 1885 — har till huvudstycke en dialekthistoria, berättad av en torpare (se »Kåserier», s. 7). Men sedan dröjde det länge, innan Fröding återupptog denna form; det var de värmländska låtarnas blandspråk, som han nyttjade, icke den rena dialektformen, ända fram till hösten 1891, då »Dumt fôlk» infördes 26 augusti. Sedan vidtager ett rätt flitigt författarskap på landsmål i tidningen — sommaren 1892 infördes en särskild rubrik för dessa hans bidrag: *Hikstorier å paschaser på vårat mål tå Akson* — till och med sensommaren 1894, vartill följande år lades några dikter. Sedan tycks han icke ha skrivit något på värmländska, förrän i samband med utgivningen av andra samlingen. Medan den första boken endast innehöll en enda berättelse (»Hallidajen»), som ej varit tryckt förut, är det icke mindre än sju stycken i den andra, som tyckas ha nyskrivits enkom för denna samling, åtminstone har jag ej lyckats finna något tidigare tryck av dem.

I ett brev till fru Alma Forsberg den 3 febr. 1895 förklarade Fröding att han ämnade upphöra med landsmålsdiktningen. »Men det finnes andra värmlänningar, särskilt två bröder, *verkliga* bönder, vilka längesedan tagit upp min mantel som rolig bonde i Karlstadstidningen. Själv kommer jag väl knappast att skriva bondskt mer — genren är uttröskad.» Och med orden i »Förola»: »Hällers ha ja allt bynnt bli le ve den här skrivinga, å d'ä fäll mäst sist gangen ja ä ut på räggling å paschasing,» tog Fröding avsked av sitt alter ego, landsmålaren *Boen*. Boen hade undergått samma förändringar som skalden Gustaf Fröding. Från att ha varit en iakttagare och en man med skiftande stämningar, hade Boen alltmer försjunkit i dysterhet, och hans sista alstring var tungsint (»E gökvis»), trotsig (»Mä sjôl») och stundom iklädd en dräkt, som nästan kunde ge anledning till den tron, att däri förklädde sig och undstack sig hans eget grubbel (»En sôm va langhört å högtänkt»), men i alla händelser ådagalade, att Boen blott sökte sig mörka motiv till behandling.

Karlstadstidningens läsekrets var mycket road av dessa hembygdsdikter och -historier. Gång på gång fick Fröding mottaga brev från personer ute i bygden, som vände sig till honom med berättelser eller invändningar och fingo sina skrivelser

införda i tidningen.[1] Den 4 nov. 1891 stod där sålunda ett »Brev fråen Monkforsere», undertecknat Blåsbälj, där Frödings A. K:son var skrivet Akson. Under nästa dialektbidrag, »Käleks-Fredrek» nyttjade Fröding den nya stavningen, som han förklarade med en liten not:

»Fell hetter'a annars A. K:son, men ja töckt dä lät så fint när han Blåsbälgen ve Monkfôrs kallt mä Akson. Tack ska'n ha, Blåsbälgen!»

Och Blåsbälgen glömde inte bort honom. Den 21 juni 1893 stod ett hans »Brev te Akson» att läsa i tidningen. Ett nytt brev av Blåsbälgen besvarades av Akson i den lilla dialektbiten »Tiningssaxa» den 5 juli samma år. Ett insänt stycke, »Hôr dä va på hea i sômmer», som stod i numret för den 17 aug. 1892, var uttryckligen riktat »Te Hans Sax». Ibland skrev Akson anmärkningar till de insända bidragen (såsom till »Då svärmor geck» av Nisse på bärge, 22 nov. 1891), och över huvud var han ett slags diktad personage, vars skentillvaro det roade Fröding att uppehålla.

*

[1] *Mor Lisa i Nöfalla* eller *Trälås-Kajsa*, som flera gånger skrev och småretades med Fröding i på värmlandsmål avfattade insändare var en fru Johanson, biljettförsäljerska vid Karlstads teater. Hennes bidrag gällde emellertid inga dialektbitar.

Första gången Fröding nämner något om planen att ge ut dialektstyckena i bokform är i ett brev till Mauritz Hellberg den 30 jan. 1895, där han skrev: »Jag skall försöka samla några 'Räggler och paschaser' på värmländska, det enda jag tycker vara 'Buchfähig' av det jag skrivit i K. T.» I ett brev den 24 maj till sin syster Cecilia talar han om, att han tänkt ge ut en samling kåserier, men inte kunnat hitta en hel del av sina tidningsurklipp: »Det jag kan återfinna på ett eller annat sätt kommer väl att ingå i en samling värmländskt smågods, som tör bli en bok till sist — jag har flera herrgårds- och folkbilder i embryo eller vardande, av vilka en del inflyta i årets jullitteratur.» Först den 5 juli 1895 sände Fröding från Suttestad manuskriptet till Albert Bonnier med ett brev, vari det bland annat stod:

»Härhos följer en samling värmländska folkbilder på bondmål. Det blir bara ett mycket litet häfte, men arten lämpar sig just icke för större samlingar.» Den 16 juli sände han ytterligare »två prosabitar och en värsbit, som kunna inpassas varsomhälst. Dock önskar jag, att ett stycke kallat 'E fin vise' kommer allra sist, emedan det är olikt det andra.» I samma brev begär han ett avtryck av det hela, när sättningen är avslutad, för att kunna »tillägga en ordförklaring

i slutet — den kan vara behövlig i fall häftet finner läsare utanför Värmland».

Manuskriptet[1] visar, att de tillagda styckena voro »Hallidajen», som väl alltså var alldeles nyskriven då, »Tre käringer i en backe» och »Gamle Johannes».

Boken kom ut i september och uppmärksammades mycket livligt i tidningspressen. »Aftonbladets» anmälare var Emil Svensén, som själv sysslat med dialektala arbeten och som därför med synnerligt intresse tog itu med sin uppgift. Han fann prosastyckena i boken ingalunda mindre viktiga än dikterna, och framhöll att i motsats mot så många oäkta s. k. bondenoveller voro Frödings berättelser sanna; han hade med snillets slagruta funnit de fördolda källsprången i folkets känsla och tankeliv. Främst ville han sätta skildringen av Nils Utterman, men dröjde även vid gestalterna av gamle Johannes, Bodenius och Rot-Johan, och angav riktigt som något för Fröding synnerligen karaktäristiskt, att han även för »de mest förkomne [= sjunkne] har en försonande tanke och ett gott ord». — I »Svampinjoner» och »Dumt fôlk» ville han finna hågkomster från uppländsk och västgötsk folkspråksövning i Upp-

[1] Ett blad har på baksidan en påbörjad rubrik: *Marknaden;* på två andra finnas icke fullbordade rader: *Och mitt altar . . . I gräs och bl . . .*

sala 1880. För övrigt rosade han Fröding såsom den utan »gensägelse originellaste och ursprungligaste bland de unga, som dikta på svenskt tungomål». »Stockholms dagblad» (9 dec.) var mycket välvilligt i sin omtalan av det lilla häftet, »som förtjänar uppmärksamhet, särskilt av dem, som tycka om genuina folklivsskildringar». Det bästa draget i Frödings bondhistorier förklarades vara, att författaren icke är överlägsen och för fram sina figurer till den bildade läsarens förlustelse, utan satt sig in i uppfattningssättet hos de skildrade; äkta och trovärdigt var vad han berättade. — Edvard Alkman i »Dagens nyheter» (10 dec.) fann boken bagatellartad i jämförelse med vad Fröding förut gett vår litteratur, men icke dess mindre ypperlig genom sin äkthet och sin spelande fantasi. »Det finnes i denna lilla samling ingenting av det bråkiga och tillkonstlade rolighetsmakeri, vartill folkskildringen på bygdemål så lätt sjunker och hos oss så ofta har sjunkit; allt har lika mycket konstnärligt allvar som någonsin en 'fin' dikt kan ega. Skulle jag nämna någonting särskilt i samlingen, så vore det väl sådana stycken som t. ex. *Hallidajen* eller *Prästen Bodenius.*» — »Vårt land» (13 dec.) ordade om de nya utmärkta proven på Frödings »originella skaldeskap», fann »hans fyndighet i rimväg på sina ställen rent mästerlig» och rekom-

menderade boken livligt. »Posttidningen» behandlade Fröding likaledes med den största älskvärdhet, kallade honom »den ypperlige sångaren av värmlandslåtar till gitarr och dragharmonika» och påstod, att flera av samlingens stycken voro »ej blott karaktäristiska prov på landsmålsdiktning utan förråda den äkta skaldens blick för det komiska i lika hög grad som den intime kännaren av det för bondelivet särskilt kännetecknande. Stycken, sådana som *Dumt fôlk, Hallidajen, Tre käringer i en backe, E fin vise* och *Skrömt*, äro sålunda i sitt slag alldeles förträffliga och ega den rätta folktonen, ja den sistnämnda för osökt både i formgivning och stämning tanken på den främste folkskalden bland alla, Robert Burns.» — »Nya dagligt allehanda» (9 okt.) var särdeles utförlig och i högsta grad erkännsam. Anmälaren beundrade dessa »miniatyrstycken, tecknade med en hand, som aldrig gör ett falskt streck, och sedda med konstnärens skarpa blick för det karaktäristiska hos modellen» och nämnde som sådana »Hallidajen», »Gamle Johannes», »Fleck-Fredrek», »E beskeli jänte», »Tre käringer i en backe» och »E fin vise». Han uppehöll sig vid Frödings utomordentliga åskådlighet och vid att Fröding vuxit tillsammans med folket i sin landsände så till den grad, att hans ord och ton var dess. Till slut förklarade han sig anse alldeles

onödig den ursäkt, som Fröding gör i »Förola» för sammanblandningen av olika mål; han fann vetenskaplig korrekthet ej nödig i en fri diktning.

Landsortspressen var icke mindre förtjust och prisade Fröding högljutt om också i allmänhet kortfattat. Jag nöjer mig med att räkna upp några av de mig bekanta: »Nya Vermlands-tidningen» (26 okt.), »Östergötlands dagblad» (13 dec.), »Hudiksvalls allehanda» (18 okt.), »Jämtlands tidning» (2 okt.), som till och med ansåg, att Frödings bästa ting voro hembygdsskildringarna och aldrig »formens hårda metall smugit sig mjukare kring innehållet än då han skrivit på *vårat mål*», »Korrespondenten» (30 sept.), »Smålandsposten», »Barometern» (20 nov.), som slöt sin långa anmälan med orden: »Att hans landsmålsbitar skola få den popularitet, som kommit vissa av hans stora föregångare Fr. A. Dahlgrens stycken till del, är väl icke att hoppas; men visst är, att de i styrka till alla delar kunna mäta sig med dessa», »Nerikes allehanda», »Sundsvalls tidning» (10 okt.), som ansåg att »det just är i dessa enkla skildringar hr Frödings skaldskap visar sig från sin mest lyckade och älskliga sida», »Småland» (12 nov.) och »Upsala nya tidning» (4 nov.). En undantagsställning intog »Jämtlandsposten» (25 okt.), vars kritik hade följande lydelse:

»Visserligen är hr Fröding ingalunda så stor som den moderna kritiken gjort honom, men han har dock ett mycket fint öra för klangfärg och ordrytmik. Han är icke diktare och ännu mindre skald, men han anslår strängar, som man i fullaste mening kan kalla *populära*.»

I Finland omnämndes häftet av bl. a. »Hufvudstadsbladet» med mycken värme, och av tidskrifterna gav »Svensk tidskrift» det amplaste erkännande åt det med bl. a. följande ord:

»Det är något så äkta i dess folkliga ton och dock ett sådant poetiskt djup i humorn, en sådan lössläppthet i den burleska komiken, att vi ej tveka att beteckna den lilla samlingen såsom prov på verkligt mästerskap i sin genre.»

Den första upplagan slutsåldes ganska snart och följdes redan samma år av den andra. Den tredje dröjde däremot ända till 1903, den fjärde trycktes 1907 och den femte 1910.

Ekonomiska svårigheter nödgade Fröding att 1897 planlägga nya arbeten. Den 31 mars skrev han till sin förläggare och bebådade två nya böcker: »Jag har tänkt försöka med två små publikationer till våren, 'Klipp av Hans Sax' samt 'Räggler å paschaser, boka numra två'. Jag har nämligen en del bitar av det senare

slaget liggande också.» Samma dag avsände han också ett brev till redaktör Albin Forssell i Karlstad och bad att få några äldre artiklar och dikter avskrivna. Bland dem voro landsmålsstyckena »Kalle Gla», »Melangtäras intåg i Kallsta» och »Gamle grevinna på Gampertin», vilken sistnämnda emellertid inte togs med av diskretionsskäl (se anmärkningarna i denna dels slut). Dessutom ville han ha »mister Johanssons levernesbeskrivning», som han tänkte ta med för att öka bokens volym (se anm. här i bandet till andra samlingens »Förola»). Den 22 april sände Fröding manuskriptet och i början av juni kom andra häftet, »boka numra två», ut.

Häftet var tunnare än det första. Av dess sjutton stycken hade, så vitt jag känner, tio varit tryckta förut, av vilka två tryckts 1892, ett 1893, två 1894, tre 1895 och ett 1896. För boken tycks Fröding ha nyskrivit de båda kontrasterande karaktärsstudierna »En sôm va langhört å hôgtänkt», om den samvetskvalde, och »Å jasså må dä?», om den orubbligt trygge, resignerade, och, säkert, »Nypenrosa», den sista hyllningen åt den självuppoffrande kvinnligheten, de båda gökvisorna, »Mä sjôl» och »Stôlliheta i vala», alla så kännetecknande för hans stämningar vid denna tid.

I »Stockholms dagblad» anmäldes boken av

Sven Söderman. Han vände sig emot den på vissa håll gängse uppfattningen, att Frödings skaldskap hade sin väsentligen betydelsefulla del i hans »bondvisor och Räggler å paschaser». Vore det fallet, skulle »hans namn visserligen i syskonskap vara förbundet med den Värmlandssångares han själv så pietetsfullt besjungit i sin nya samling 'på vårat mål', men också ega lika lokal och efemär klang som dennes». När Fröding kastade ifrån sig bondesångarens och folklivsiakttagarens attribut och sökte att mera direkt ge något av sin egen personlighet, nådde han vida högre. Men anmälaren hoppades likväl, att Frödings ord i »Förola» om att detta var sista gången han egnade sig åt dylikt författarskap icke innehölle ett allvarligt menat hot härom. Ty »om också de små styckena icke äro fullgiltiga uttryck för sin författares skaldeindividualitet eller rättare endast återspegla några få av dess egenskaper och om de också torde ha sitt största intresse för lokalpatrioterna, innehålla de dock så mycket av god iakttagelse, folkpsykologisk blick och lätt humor, att det vore skada, om ej skalden på sina ledighetsstunder vilade sig och vederkvickte andra med nya sådana. För övrigt saknas icke heller verklig poesi. Vi ha redan nämnt den inledande dikten . . . Vi tillägga vidare den täcka 'Nypenrosa', den för Fröding egendomliga

karaktärsdikten 'Mä sjôl' och följande förtjusande, ur språklig och musikalisk synpunkt ypperliga visa om 'Harrgårdstösa i äppelapla' (anförd). Den frödingska humorn framträder kanske lyckligast i den lilla uttrycksfulla visan 'Ä du mä på dä'. Däremot skilja sig prosastyckena — vare sig de äro humoristiska eller satiriska — i allmänhet icke alltför mycket från annan landsmålslitteratur.»

Av landsortspressens granskare var professor Karl Warburg utförligast. Han gick in på Frödings polemik mot Levertin rörande den myckna bondediktningen (se Frödings »Efterskörd», II: 82 ff.) och ställde sig helt och hållet på Frödings sida. För häftets dikter och berättelser hade han många lovord. — I »Sydsvenska dagbladet» skrev Hans Emil Larsson, likaledes med rikligt erkännande icke minst åt berättelserna. I »Upsala nya tidning» ($^{16}/_{6}$) ingick en längre anmälan av mig; »Korrespondenten» ($^{10}/_{7}$), »Söderhamns tidning» ($^{14}/_{6}$), »Wermlands allehanda» ($^{17}/_{6}$), »Arvika tidning» ($^{20}/_{6}$), och »Nyaste Kristianstadsbladet» ($^{26}/_{6}$) hade kortare men vänliga anmärkningar. »Jämtlands tidning» ($^{19}/_{6}$) fann andra samlingen »betydligt bättre än den förra» och »Jämtlandsposten», som ivrigt tagit Frödings försvar i striden om »Stänk och flikar», sade sig ej behöva rekommendera Frödings alster hos allmänheten, men

ville nyttja tillfället att varna förläggarna för den ständiga prisförhöjningen. Frödings lilla häfte om 67 sidor kostade nu 1 krona — var det klokt att ytterligare stegra bokprisen, när svensk litteratur redan förut var den jämförelsevis dyraste i Europa?

»Politiken» innehöll en anmälan av Edvard Brandes, som bl. a. sade, att »Ret har Fröding, naar han tilföjer, at han nu vil være færdig med den Slags Digtning, thi man mærker unægteligt, at dette allerede er, hvad man kalder 'andet Bryg'. Hvad der ikke forhindrer, at den lille Bog indeholder udmærkede Sager. Alldeles brillant er saaledes Mellangtäras intåg i Kallsta. Indmarscheringen er dejligt givet i Rytmen, og Indholdet er overmaade snurrigt. Prosastykkerne derimod er undertiden flove.» — Även »Nationaltidende» innehöll en kort, mycket välvillig recension.

Även av denna samling följde en andra upplaga samma år boken kom ut, medan den tredje dröjde till 1907 och den fjärde kom 1910.

*

Från hösten 1897 finns ett synnerligen intressant brev av Fröding om hans dialektala författarskap och allmogeskildring över huvud. Den

2 oktober svarade han nämligen en norsk beundrare, som tillskrivit honom, pastor Halfdan Möller, med ett för att vara från denna tid ovanligt utförligt brev, det heter däri bl. a.:

»Ni må icke sätta för mycken lit till mina folklivsbilder — de äro icke så sanna som en främling eller en person som icke känner folklivet på närmare håll kan föreställa sig. Jag är icke tillräckligt bonde själv för att kunna giva det rätta uttrycket åt bondens sätt att känna och tänka. Jag har liksom diktat endast i andra hand, i det jag försökt tänka mig, hur en verklig man av folket, en alldeles bestämd person,[1] med vilken jag under ett par år dagligen samtalat skulle berätta en historia. Ibland har dock min egen lyrik klätt sig i denna bondedräkt, vilket möjligen haft till följd att det blivit en viss splittring mellan innehåll och form — detta dock rätt sällan, emedan jag aldrig tagit folklivet på allvar, utan mest som föremål för skämt — något som jag numera anser olämpligt. Humor hör naturligtvis med i folkskildringen, men herremanskomiken, som härmar och agerar det bondiska, är icke konst av särdeles hög art — dessutom äro folklivets tragiska sidor lika starka som de humoristiska och böra därför icke lämnas åsido, för så vitt icke folklivsskildringen skall bli flack. Vi

[1] Har Fröding menat Anders Janson?

värmlänningar töra möjligen vara ett lättvindigare och mindre allvarsamt folk än andra — Ni bör ta »Fredrek på Ransätt», min föregångare och överman med för att fullständigare förstå och belysa mitt värmländska författarskap — men skildringen av denna lättvindighet blir allt för lätt, skildrad av den som icke trängt till djupet av bondenaturen och det har nog varken Fredrek på Ransätt (brukspatronsson och kansliråd) eller jag själv (officersson och kulturfördärvad bohêmien) kunnat göra. Ett annat sätt än det indiktande och härmande att skildra bondeliv är det utifrån betraktande och konstnärligt målande och detta lämpar sig bättre för författare av herremansnatur än det förenämnda. Heidenstam, som ju eljest ej är bondeskildrare, har på detta sätt (i cykeln »Tiveden») åstadkommit ett par små tavlor, vilka jag anser mera äkta och levande än mina pantomimiska räggler och paschaser. Jag känner och erkänner allt detta och kommer fördenskull förmodligen icke att skriva bondvisor mer. Det jag hittills åstadkommit av denna diktart må få stå i sitt värde som ett halvt misslyckat försök bland andra sådana.»

Om detta också i sin självunderskattning bär prägeln av den mörka och sjuka tiden, stannade helhetsuppfattningen kvar under återstoden av

Frödings liv. I »Efterskörd» hade jag 1910 tagit med tre landsmålsbitar, »Julafta i harrgårlsköke», »Ett dommkapittel» och »Komöte», men Fröding strök dem i korrekturet. Då vi talade om dessa uteslutningar, vilka jag sökte förmå honom att häva, var han obeveklig, och hans oomkullstötliga skäl var just det, att han såsom icke allmogeman omöjligt kunde sanningsenligt, äkta återge en sådans uppfattning och känslor, även om han hjälpligt kunde härma hans sätt att uttrycka sig. Den förstnämnda ogillades också som »politik». För övrigt vidtog Fröding emellertid icke någon ändring i mitt urval av vare sig prosan eller poesien, varför »Han å ho» och »Kalle Gla mä sola» blevo upptagna. Versen låg hans hjärta närmare, och för att jag inte skulle finna honom inkonsekvent, gav han en ganska varm apologi för dessa dikter. De voro visserligen obetydliga, struntsaker, men stämningen, den lössläppta burlesken och solskenslynnet, gjorde dem icke alldeles ovärdiga att få komma med i samlingen.

I detta band, som tyvärr blivit oerhört försenat genom utgivarens långvariga, svåra sjukdom och hans ännu alltjämt väsentligt minskade arbetsduglighet, ha med de båda samlingarna »Räggler och paschaser» förenats de dikter och prosabitar på dialekt, som tillhöra förlaget. Där-

med är emellertid icke förrådet av frödingska dialektstycken uttömt. För det första finnes ju ett par saker i diktsamlingarna: »Farväll» i »Gitarr och dragharmonika» och »En litten låt ôm vårn» i »Nya dikter». Vidare har jag naturligtvis utelämnat de små tidningsnotiser jag ovan omnämnde (»Tiningssaxa» m. fl.). En dikt, vars proveniens är osäker, låter jag följa här. Den stod i Karlstadstidningen den 20 juni 1894 och var undertecknad med *Hans*. Det kan vara liktydigt med *Hans Sax*, den signatur Fröding kort efteråt nyttjade under »Illackt fôlk», men dikten förefaller mig föga frödingsk.

Lat Nisch å hans käring.

Å Lat-Nisch han gjord sej sô skrôfgoe dager
men kärnga hans slet, sô ho ble skrynki å mager.

Å Lat-Nisch han låg å drog sej på sänga,
mä kärnga feck sklöt bå åckern å änga.

Å Lat-Nisch han satt å vard sej ve spisen,
mä kärnga feck ans' bå koa å grisen.

Å kärnga feck sköt bå hästen å barna
å skulle då males, feck ho far te kvarna.

Ja, ho feck skure å bake å tvätte
å va dä nô som felte, satt Lat-Nisch å trätte.

Te slut tå allt slit å allt släp tok ho soten
å dödd — da feck Lat-Nisch flötte på roten.

Om Frödings lust att bruka sitt värmlandsmål, »det högt älskade», även utanför allmogeskildringens område, har jag nämnt i det föregående. Ytterligare ett par tillfällighetsverser må belysa detta. — På ett porträtt av sig själv, som han 1897 eller 1898 gav Erik Brogren, skrev han dessa rader:[1]

Om môran ä ja gla.
Om aftan ä dä inte bra.
Så ä dä varenda da.

Att de tre rimmen om växlingen i hans stämningsläge ha getts på värmländska, är ju mycket betecknande.

I ett poesialbum, tillhörigt en fröken Widell, skrev Fröding en gång några strofer, av vilka de två sista lyda:

[1] Meddelade i »Biografen», n:r 11, 1913.

XXXIX

Å sômma töcker om'a
för dä ho ä så snäll
å fin å rar, men sômma
ä rasne på mam'sell Widell,

För dä ho narrer manfôlk
te bäre sej ôt på tok
å vare te spe för ann fôlk
i hennes albumsbok.

Ruben G:son Berg.

VI.

RÄGGLER Å PASCHASER

PÅ VÅRAT MÅL

TÅ

EN BONNE

BOKA NUMRA ETT

Min goe vän,

Annersch Jansa i Bråtane, Brônske,

tillägner ja diss här rägglan å paschasan te tack för all di gla stunner ja hatt tå hanses berättningskônst.

BOEN.

FÖROLA.

Di mäst tå di här rägglan å paschasan skrivd ja först ôt Kallstatininga, för dä bönnra i Varmlann töckt dä va rolitt te läs tocke. Å atte ja nu gir ut dôm i e bok, d'ä bar för te förtjän litt pänga, för pänga behövver en så mö en kan få.

D'ä int ja sôm ha hett på allt, utta ja ha hört dä mäst tå ann fôlk, men ja ha satt ihopp'et, satt dä skull gå an i Kallstatininga. Te äxämpel dätt här ôm Skenerkutt, dä ha ja hört tå Annersch Jansa.

Sômma töcker fäll att dä int ä dä rätt måle, vasken rekti frissdalsk äll jösshärsk, för se ja ha vôr bå i Frissdaln å Jösshär å annastans åg, satt ja blanner ihopp.

Men dä får di fäll orsäckt.

För räxten går sockenmåla bort nu å dä blir ett blannmål tå alltihopp. Å så har di dä här

skollärermåle, sôm ä sôm e tröckt bok å dä fördarver allt va mål hetter. Ôm trätti år ä dä ingen i hel Varmlann sôm begriper ett ol tå vårat mål — satt d'ä allt bäst te skriv å läs på't, mennas ti ä.

BOEN.

* * *

GAMLE STRUTT Å SKENERKUTT.

Dä va en gutt, di kall Skenerkutt,
i Västre Bogen i skogen.
Dä va en bonngôbb, di kall för Strutt,
där öst i Löcka i Bogen.
Å där va ingen så rik sôm Strutt,
å ingen fattir än Skenerkutt.

Men Skenerkutt va den varst te kutt
å skutt å kappränn på jola,
å engang kutt'en te gamle Strutt,
sôm satt å ok bål i sola.
»Hôll inne kampen din, fader Strutt,
å hör på rolitt,» sa Skenerkutt.

»Se dä ä tocken att ja ha fått
ett ög te dotra di, Lena.
Fäll ä ja fatti å bar å blott,

men ja ä dockti i bena,
å tockna värktyger, fader Strutt,
en kommer langt mä,» sa Skenerkutt.

»Dä va på dôm, sôm ho stog å glutt
i jåns ve lea ve Löcka,
da kutt ja fram,» töckte Skenerkutt,
»å bynnt å klapp'a å tröck'a,
först sa ho: släpp mä! sen sa ho: hutt!
sen ga ho jaol te Skenerkutt.»

Å Strutten môrr fäll å ment tro på,
att va'n så dockti i bena
å va'n så modi, så skull'en få
bå halve gårn hans å Lena,
men bar på så vis, att Skenerkutt
hannt försten fram, töckte gamle Strutt.

Å Strutten dängde å slog sin kamp
å Skenerkutten han gnodde,
dä va ett ränn å dä va ett tramp,
de vren i väg satt dä snodde.
»Du blir allt ätter,» sa gamle Strutt,
»Hå, vänta bare,» sa Skenerkutt.

Å gjord så lätt sôm ett litte agn
å gjord små hôpp, sôm en utter
å gjord en dans ikring Struttens vagn.
— »Dä va da skam, va du kutter,
dä går ikringkring för mäj,» sa Strutt.
»Åh jojo men,» töckte Skenerkutt.

Å Skenerkutten han la på täng
å Strutten smacka å rappa.
När Löcka syntes ve näste sväng,
stog dotra hanses på trappa
å hang ôm halsen på Skenerkutt.
»Du får fäll ta'a,» sa gamle Strutt.

* * *

DUMT FÔLK.

Å Gubevars för dumt fôlk!

Att en annan, sôm inga lärdom har, int allti ä sôm en ska, d'ä inga unner, men når di, sôm ska var för mer, int ä klar i bokstaveringskônsta en gang, d'ä lett.

Te äxämpel dä va en söndassmôra, sôm ja geck å spanklér på landsvägen. Da kommer dä en harrkär gånass mä glasyger för yga å smal å vesen va'n, tocken sôm tocker ä.

»Gudagen, min goda man,» sa'n. »Vet han, vart ja ska gå för te komma te prästgårn,» töckte'n.

»Håja, nock vet ja dä,» sa ja. »D'ä inga kônst te komm dit. Når han ha gått ett litt stöck länger, kommer han te en väg te vänster, men den ska'n int gå, utta bar fortsätt tess han kommer te näst vägskel, där dä tar å te höger, där ska'n gå.»

»Mä se,» sa harrkärsillänne å såg fundersam ut änna sôm dä int skull var klar grejer. »Mä se, inte te vänster, men te höger. Nå vidare da.»

»Jo, når'n da ha gått ett stöck te, så kommer'n te e å, å i åa ä e ö.»

»Vasa,» sa'n.

»Å i åa ä e ö,» sa ja.

»Men va i all ti ä dä ni säjer, a, o?» sa'n.

»D'ä e å, vett ja,» skrek ja, för ja ble rasen, »å i åa ä e ö, hörer han lite, d'ä e å, å i åa ä e ö.»

»A, o, ö,» sa'n å dämmä geck'en.

Jo, den va nôe te dum den.

* * *

ILLACKT FÔLK.

Boen satt å åt,
kärnga satt å gråt,
barna rände
sôm möss ikring,
dä va ett stort illände
för ingenting.

Boen gräla å gnall:
»dra för fanken i vall,
tvi ett tocke läte,
en får inga ro te äte!»
Kärnga va blek,
barna skrek,
trättinga tog te,
o, ack å ve,
men vafför i all väla
di larma å gräla

å rett ôpp sä alltmer
å vänd ôpp å ner
på allt mälla take å gôlve,
dä vesst di int sjôlve,
men hele sockna vet,
att dä va illackhet,
för når allt kommer kring
di illacke trätter för ingenting.

* * *

NILS UTTERMANS HARR-GÅRSFAL.

Nils Utterman va änn sôm rektit bra te spel på dragspelsinstrumänt å på fejol. Ve all potatisdansan å ann rolihet, gôsan å jäntan i sockna hadd, va'n mä å hjälfft te, satt dä int skull bli lessamt. Han hadd mang sôrts låt i speldone sett, bå tocken därn sali låt å tocken därn kopstôlli. Te å mä harrkäran var rogat tå te hör'n spel, når'n satt å gnall mä piglocken bål i hagan å skogbackan.

Hällers va'n nock litt veli å unnli på mang di vis. Han bodd int i hus sôm ann fôlk, utta va hemm på landsvägen. Ôm sômmern sôv'en i skogen, ôm vintern feck'en sôv bål ve bakommen i stôgan, men allri sôv'en mer än e natt på samm ställ. Var'en kom feck'en ett mål mat, för dä att han kunn spel å för dä att fôlk töckt dä va sönn om en tocken veli krake. Pänga hadd di int te gi'n å Nils vell int ha tock häller för dä att han

trodd att Den Ful sjôl va i slantan. Men tobak å brännvin töckt'en ôm å dä tog'en imot, når'n ble bjudd.

En kunn se på uttaskrefta att'en int va rekti. Han geck för dä mäst barfoten å på hôvv hadd'en en gammel körkhatt, sôm hadd vôr svart, men den va blidd grön å va bra nock teknocklat bå framte å bakte. Di sa, att Nils hadd stôl'en frå e fôggelskrämma, men ja tror att'en hadd fått'en tå gamle prosten. Hällers hadd'en på sä en lang uttarock, sôm va hart täjen tå vär å vinn, å den brukt'en bå dag å natt å vinter å sômmar å den va bå skafferi å kappsäck ôt'en, för han hadd sprätt ôpp fecksömman, satt hel rocken ble sôm e feck. Å där förvart'en alt han ågd tå löst å fast.

I syna va'n alt så tämmli uttäck te se. Skägg hans å hår hans hang vilt i kring'en å svart va'n sôm en tatter å titt gjorl'en unner lugg å kôrt å kônsti va'n bå i tal å i vänninger. Dä va mang sôm ble liksôm litt ängschli når di mött'en i skogen, men hällers va'n beskeli å vell int gär nôa männisch förnär.

Dä va en gang ja kom te bruke en kresti-himmelsfärsda, når dä le imot kväel. Da satt Nils Utterman på broräcke ve kvarndammen, å spelt mä klaver sett. Dä va den låten han allti brukt å spel når'n va esammen. Den va gjord ätter en gammel skôjertrall, sôm bynt så här:

»Å hör I gôssor, å hör I gôssor,
vafför ä I så gemen.»

Ja neck ôt'en å satt mä på räcke mett imot för te ly på'n. Da kom unga patron gånass.

»Gudagen, Nils,» sa'n, »dä va vackert dädära.»

»Hå skäli fal,» sa Nils å titt ôt ett ann hôll — »fell kan'a mang fler låter tå bätter schlag.» Å dämmä bynt'en på mä »Blomsterklädd kulle satt Hjalmar å kvad».

»Ja, dä va bra dä,» sa patron, »da kan Nils gärna gå mä ôpp te harrgårn å spela litet för ôss. Dä ä nåra unga fröknar, sôm har hört talas om Nils å gärna skull vell höra ett stöcke,» sa'n.

Allri ol sa Nils, men stack spelvark sett unner armen å förd mä. Han brukt int å nek, når han ble bedd te spel. Ja geck ätter för ja tänkt att Nils skull gär nô kopett, satt han behövd hjälp.

Nu vet en valls herrskapsfôlk ä. Di har int varst mö te gär å däfför ä di rogat å te se tock sôm ä kônstitt äll på ann sätt uvant.

Å når en fatti stacker ä stôlli äll ha gjort nô ont äll ä unnli på nô ann vis, da ä de e ren gläj för tock fôlk te titt på en å skôj mä en å lätt främmat fôlk se hocka kônsti sak di har å förevis. Å så läng en ä uvanli nock, ä di beskeli ve'en, men når den varste unnliheta ä övver kör di ut'en. Sjôl ha ja vôr mä på't en gang å på samm sätt geck dä för Nils Utterman.

För mä däsamm vi kom fram te fröknan i trägårn å patron talt ôm att dä va Nils Utterman sjôl han hadd mässä, bynt di slô sä på knäa å fliss å gi sä levnass övver. Å patron ga'n ett glas kunjak å ba'n sätt sä, å fröknan bynt å fråg ut'en, var ha va iffrå å va far hans å mor hans hett å valls han hadd lärt sä å spel.

»Va di hetter dä vet di på are sia tjärna å sjôl bor ja där räven går,» sa'n. »Spel mett ha ja lärt mä tå gamle Skrömt i Blåbärsåsen, så nu vet I dä,» töckt'en å såg fali unnli ut. Dä va mang sôm trodd att Nils int va så stôlli, sôm'en gjord sä å att'en talt tocke jål bar på môn.

Fröknan di fliss å flin å titt på hôrann å patron han sa: »dä ä gôtt ômgäng du har, Nils,» sa'n.

»Ja d'ä dä,» töckt Nils han — »dä ill herrskap hel kånkarången,» sa'n.

»Ja skull vill mål' åtå'n i färg,» sa den en frökna — »han ä bra te modell,» sa'o.

»Håja, men da behövd'en alt kamm sä litt bätter,» sa patron.

»Nä, just tocken skulle han vara,» sa frökna, »men spel nu, Nils,» sa'o — »dä vackersta du kan,» töckt'o.

Da tog Nils fram piglocken å bynt å trampolér mä fôttran å drillér på spelvarke mä lange finulie låter änn sôm når klockern speler förspel

i körka. Å sänna drog'en sta mä »Gullmann i fôle» å »Kung Kal den unga hjälte» å mang tocker herrskapslåter.

»Ja, d'ä nock bra, Nils,» sa patron, »men dä där har du int lärt dä tå gamle Skrömt i Blåbärsåsen — tock där ha vi hört fôr, kom mä nô sôm ä frå are sia tjärna.»

Da vänd Nils sä bort iffrå dôm, änn sôm han skull skämms, å spelt e gammel vis, ja ha hört mor mi sjong mang ganger, ôm e prinsess, sôm va esammen i dä främmande lann å sörd sä fördarva. Ja töckt dä lät änna kaf fint å vackert, men fröknan å patron di skratt satt tåran rann, för dä att di va uvant te hör tock på hannklavér.

»När sola går ner, blir uvan gla,» sa Nils Utterman. Han hadd alti olspråk teress, men dä va allri rekti olspråk, utta tocka han sjôl hadd lag te.

Men patron å fröknan flin bar varrer ända, för dä att di såg att Nils va rasen.

Da slog'en te mä e jösshärspolsk, satt dä vischa å vren å så helt'en tvart ôpp å lag sä te å gå.

»Vänt litt, Nils,» sa patron å geck fram te fröknan mä hatten sin å ba dôm sal ihop te en skänkadus ôt spelmaen. Di tog ôpp vansin tiöring å så la patron dit en åg å räckt hatten te Nils. Men han bar vänd sä ôm å sa asch.

»Ja tror du ä höckfärdi,» sa patron — »se

här, ta't du,» sa'n å nödde'n mä hatten, men Nils slog te hatten, satt slantan flög, å dämmä stack'en spelevarke unner armen å geck sin väg.

»Hutt, drummel,» sa patron, å senna vänd'en sä te fröknan å sa: »Ja där kan en se valls dä går når en vill var vännli mot tocke fôlk.»

Men når ja kom ner te broa igän satt Nils Utterman på räcke å spelt sin gamle låt.

Ja frågt'en vafför han int vell ta slantan, han sôm va så fatti, å sa te'n att'en hadd bôr sä uhöffsa ôt.

»Den sôm tar slant för spel ä såld te den Fule,» sa Nils Utterman å mä däsamm spelt'en ôpp igän:

»Å hör I gôssor, å hör I gôssor,
vafför ä I så gemen.»

Men nôa harrgårsfal ha'n allri gjort senna dess.

* * *

NILS-UTTERMANS-RÄGGLA.

Mi mor bor i Åvävvlaland bål i väst,
min far bor i berga där nol,
ja har inte släkta i trakta härnäst,
ja ä sôm en gäst,
den jänta ja liker sôm bäst
bor västa för måne å östa för sol.
Min gamle fejol ä min häst,
sôm för mä dit östa för sol,
te Åvävvlaland bål i väst
å langt nol i nolerste nol.

* * *

ROT-JOHAN.

Ja minns Rot-Johan.

Han va rothjon i Klaknäs å flött iffrå den en gårn te den anner hel åre runt — på dä vis att han va längst ti på di stor gålan å minner ti på di små. På sômma ställ va'n bar i fjortan dar å inga stans kunn en säj att han va hem när säj.

För dä mäst feck'en bo i den varst vråa di kunn let ôpp ôt'en — för han va för uttäck å lorti te var iblánn fôlk. Näggu ja ha sett en skröplier skrôtt. Han va en litten skack å vinn kär, sne i ryggen å kroki i bena. Hôvv hans va vre på sne, näsa va lang å bre, yga titt i fyrskaft å unnerkäften va stor å firkanti. Arman hang langt ner ôm knäa å nävan va sôm ett par stall-skôvler.

En kunn int säj just att'en va mö lik e männisch — han va mer lik en tocken där gammel snevren granstôbb mä môs på. Å te själa va'n fell int så fali mer langt kommen än en gammel veli varg, sôm int mer dôger nô te.

En vesst int va en skull tänk ôm'en, når en först gangen såg'en komm gånass ätter landsvägen. En kunn mäst töck att dä va gamle Skrömt sjôl. Lapp hang ve lapp på'n ätter ryggen å bena — han knek å vre sä vint ve vart steg han tog. Di lang vit hårtestan hang ner övver yga å käkan på'n å dä rann ilänn tå tobaken kring mun på'n.

Ôm en da hälst på'n, så vänd'en sä ôt anner sia å spôtt tå ilskenhet. En kunn hör valls han geck å spôtt å las ulöck övver en, så läng han trodd att en kunn hör'en. Tocken va'n.

Itnô gang kunn'en häller gär för föa han feck — å int vell'en häller bju te. Når'n va ong, hadd di slag'en mä käpp för te få'n te arbett. Dä hjalp såppas att di feck'en te hogg litt ve, så läng de va nôn sôm såg på, men mä ett han ble esam slängd han öxa iffrå sä å geck på höränn å la sä å sôv. Satt all stryken han feck den gjord'en bar fôlkilsk å fôlkskygg — lik lat å istadi va'n å ble'n sôm fôr.

Dä enda han töckt va nô tess, dä va mat — gröt å mjôlk å joläppeldôp dä va dä högst han känd te här i vala. Men gunåda gröten ifall han va vebränd — da slängd'en grötfat sett bål ätter gôlve å bynt å spôtt å svär. Dessuttamä va'n begiven på te stäl å snatt alt han kom ôt å te gär ugang bar tå illackhet.

Dä va mang, sôm töckt att en tocken int va

värd te få mat — en tocken bol int få lev, töckt di. Allri sa'n så mö sôm tack för alt fôlk gjord för'en, å alt sôm va i'n va dä illackt å avensjukt.

Men ja ha tänkt dä, att når en alt iffrå början ä snevren å teknocklat bå te krôpp å själ, så ä dä näggu int så gôtt å var fôlk. Kanski att Rot-Johan va dä bäst han kunn bli i all fall. D'ä för mö begärt att den sôm ä blinn ska se, den döv ska hör å den lam ska gå — å da ä dä fell åg urimmlit att den, sôm ä född illack, ska var go.

För räxten hadd nock Rot-Johan nôa gohet i sä, å en vän hadd'en da här i vala, fast att dä bar va en gammel fôlkonn dalbohunn, sôm ränd ikring i Västre Klaknäs. All männischer skälld'en på, å kom han ôt bet'en alt åg — men Rot-Johan å han, di va go vänner di. Gôbben stal gobeter ôt hun å hun va te sällskap å gläjje ôt gôbben — di va sôm två brör.

Mang ganger ha ja sett di bägg lat kräka ligg å sôv si om si mä hôrann bål i en skogsback — å ja töckt att dä lik bra kunn var ett par gamle utsparka å ill mäkomne dalbohunner sôm ett par gamle varkbrôtne rotgôbber. Di va int hemm nôa stans på jola nôen tå dôm å fôlkonn va di bägg två på hel vala å däfför tydd di sä tesamma.

* * *

E BESKELI JÄNTE.

Dä ä så mört för mäj i vala nu, käre du,
som i a hôle, käre du.
— »Men käre söte goe lelle du, käre du,
va ä dä vôle, käre du?» —

Ja ä i tocka stora gromma nö, käre du!
— »Åh kôrs i all mi ti, käre du!» —
Ja tror ja går å slôr mä dö, käre du!
— »Ahnä, lätt bli, käre du!» —

För dä di sier du vell ha en ann, käre du!
— »Di kanske lög, käre du!» —
Å att ja ä för dåli te gå an, käre du!
— »Du kanske dög, käre du!»

Men ôm ja ba dä ôm en tocken där, käre du?
— »Frest på å be, käre du!» —
En tocken där, di kallar plocke bär, käre du?
— »Nå så köss te, käre du!» —

Men ôm ja kom te stôga di härnäst, käre du?
— »Så slapp du in, käre du!» —
Å ba dä följe mä te näste präst, käre du?
— »Så kör i vinn, käre du!» —

* * *

HALLIDAJEN.

D'ä fäll int varst rolitt te var doktare, men int ä dä fäll häller så hemtrevli te ha en rasen doktare in i stôga, sôm svär å skrämmer vete tå gamle männischer. Men dä kan di fäll int hjälp. Di ä fäll tocken.

Mang doktare ha ja sett å all så ha di vôr tocken där »bit-å» å »dra-i-väg», når en kommer in å ställer sä te berätt å lägg ut för dôm, valls sjuka ha kom ôpp å valls dä käns. Dä enda, di har te säj ä: »räck ut tonga» äll »klä åddä».

Men den aller varste doktare te var rasen, dä va en di kall Hallidaj ve Björkstafôrs. Hallidajen han va int fôlklik.

Hår hans dä stog rätt ôpp på'n sôm bôrst, tätt å grått va dä sôm en stôbbåcker, ygbryna di stack rätt ut å yga va sôm en kvekell bak bål mä en bôske. Stor tjock muntaser hadd'en å stort tjockt pulsångskägg ve öra, å alltihop va dä grått på'n, klära va grå å hatten va grå å

skinne i syna va grått, dä mä. Jaggu kunn en mäst bli grå sjôl, når Hallidajen kom in.

Men dä, sôm va aller varst på dokter Hallidaj, dä va käften. Fint rakat å slät va unnerläpen å haka på'n, men mun va sôm en kniv i en hackelsemaskin. »Knips» sa dä var gang Hallidajen sa nô å dä va änn sôm en blidd åkleppt ätter halsen.

All männischer va di rädd för'n. Te å mä kvennfôlka helt sä unna för'n, fast att Hallidajen va ugeft. Han knep fäll å dôm, når di kom å gjord sä söt för'n.

Sjôl geck ja allt hälst unna för Hallidajen, ja åg, å hadd ja ont i magen, så geck ja allt häller te gamle Kvast-Kersti i Kastrulltôrpe.

Men så va dä en gang att mor mi blidd så ill illänni tå rosen, satt ja va pockat å gå ôpp te Hallidajen, fast att dä stog hart ôt. Dä va mang kraker, sôm satt uttaför å vänt på te bli insläfft å blek va di, för di vesst int valls dä skull gå mä dôm därinn när doktarn.

Rässôm dä va geck dôra ôpp å en fatti stacker kom ut.

»Nästaman,» röt dä te därinnafrå, satt dä skvatt te i hel väntsal uttaför.

När dä ble min tur å ja skull in, så jämt rakt slant dä ur mä, dä ja skull säj, dä va rent väck för mä.

»Jag skull be få fråga doktarn» — nä, dä va int di rätt ola — »ôm atte ja nu ba doktarn gå mä» — nä, dä störtna å för mä den gangen åg — »doktarn kan fäll int var så innli golit beskeli» —

»Va vill du?» skrek Hallidajen å klefft te mä mä munkniven å stack te mä mä yga.

»Mor mi har rosen i syna,» rann dä ôpp ur mä mä ett tag.

»Jaså, var bor ho?» sa Hallidajen.

Den gangen töckt ja att dä va litt glaer i yga på'n å däfför tog ja mo te mä å bynt beskriv vägen för'n.

»Håja, d'ä tämli langt — mäsé, ôm en räcktner iffrå den stor lönna ve bruke, så kan dä fäll var — mäsé — e hallmil å en åttendel äll så, men ifall att'en räcktner frå såga, så —»

»Va hetter ställe, där kärnga bor?» röt Hallidajen te.

»Hulte i Västre Klaknäs,» spelt dä ôpp i mä mä en enda gang, för når en ä rädd, ä dä ännsôm att dä taler ur en, hocke en vell äll int.

»Hämt mä klocka fem i afton mä karjol,» sa Hallidajen.

Men dä va just int meninga att vi skull ha Hallidajen ända hem å ja hadd tänkt att'en bar skull ornér saker te'a, satt jag stog fäll kvar å febbla å klådd mä i nacken. Da peckt'en bar

på dôra å såg på mä å jaggu va dä sôm e usynli hann hadd tag å vänt mä å hatt ut mä.

»Nästaman,» röt Hallidajen te.

Int för att ja hadd nôn karjol å dä kan en fäll int begär häller tå en fatti stater, men ättersôm att ja hörd unner bruke, så feck ja allt bå häst å åkdon tå stalldrängen ôpp ve harrgårn.

Mällerti ble dä fäll litt övver fem, når ja helt mä karjol uttaför doktarns — en åtte ti minuter, dä va fäll int så falitt.

Doktar Hallidaj stog allt långe i dôra han å hadd klocka i näven.

»Klocka fem, sa ja,» sa'n och dämmä steg'en ôpp i karjol.

»Ta hit,» sa'n sänna å tog fatt tömman å sänna vren dä i väg, ska ja säj er, för Hallidajen va int den, sôm sparte på en kamp.

Int ett enda ol sa'n på hel vägen uttôm att'en sa: »ligger ho?» — en gang.

»Ja, dä gär ho, å blårö ä ho i syna tå utslag,» sa ja.

Nu va dä mällerti så att gamle Kvast-Kersti i Kastrulltôrpe hadd blidd tekallat te mor mi, mennas ja va ätter doktarn å ho stog just å smord ôlj mä pepper i syna på mor mi, når ja å Hallidajen kom in.

Mor mi ôja å illsvidd sä, för dä sve fäll, når dä kom pepper i yga på'a.

»Dra åt hällvette, förbannade spåkäring,» sa Hallidajen å Kvast-Kersti sack ihopp sôm en tomsäck.

»Ta hit vatten,» sa'n sänna å ja feck ôpp e skop mä vatten ur vassån te'n. Sänna tvätt'en sjôl peppern å ôlja ur yga på mor mi å bynt fråg ut'a ôm sjuken.

»Ja vi ska se te, vi ska se te,» sa'n å ble ännsôm litt blier, når'en såg så bekömra mor mi va. »Har I nô papper,» frågt'en å såg sä ômkring på all dåliheta i stôga vånn. Ja, ja feck fäll fram baken tå ett gammelt brev iffrå bror min i Amerka, för dä va ing ann papper testärs.

Ja, Hallidajen satt sä te rit ihop sett resäft, men på bole låg dä allt en gammel gröt, sôm Kersti hadd lag te te ômslag ôt mor mi, å doktarn feck armen i't. Mä ett for'n ôpp å ga Kersti ett nytt illblängen, men så satt'en sä igän å feck unna gröten, satt'en kunn skriv. Sänna tog'en ôpp en tvåreksdaler å la på bole.

»Se här,» sa'n, »dä här ä te medcin, ajö.» Å dämmä lag'en sä te å gå å vell rackt int hör på all mor mis tackninger. »Äh prat, äh prat,» sa'n.

Dähär va fäll bar snällt tå Hallidajen å alltihop hadd fäll fått slute väl, ôm int dä här ävie kräke Kersti hadd töckt att nu skull ho trä fram å gär sett te, sôm tocka kärnger bruker.

»Se, ja ska nog hjälp te, för litt betalning,» sa'o — »se, ja ska nock få stönner å titt hit rässom dä ä, för litt pänga,» töckt'o — »se, ja ska nock se te'a iblann för litt pänga,» geck ho på.

»Håll mun, käring — om du stecker dej hit mä din peppar, så ska ja smörj dej mä peppar ja, ska du få se,» sa Hallidajen å slog dôra igän, satt dä sang i stôga å mor mi helt på te ge ôpp aen.

Sänna steg'en ôpp i karjol å ja bakanpå ätter'n å sen vren de iväg sôm en ellraket.

Nä, ja töckt int ill om Hallidajen å dä va inga sönn ôm Kvast-Kersti, för ho förtjänt int bätter, å nock va de bra tå'n att'en gjord mor mi så halvtämli bra tå rosen, men dä hang på ett hår att'en hadd skrämt ihjäl'a, å dä va fäll int så bra för'a kanski.

* * *

TRE KÄRINGER I EN BACKE.

Dä satt tre käringer i en backe,
å di va vinne å di va skacke,
di peckte finger, di sträckte nacke
å smala geck satt på alle tre:
»å kôrs i jemini, kôrs i jemini, kôrs i je!»

»Å se på hômmen, å se på henne,
han hissar ôpp'a på lagårsränne,
å kôrs i je, tocke stort illänne,
han klapper henne, o je, nä se,
å kôrs i jemini, kôrs i jemini, kôrs i je!»

»Dä här ska ut över hele sockna,
att ho ha gitt sä å han ha lock'na,
å guschelôv, att vi int ä tockna,

nu kösst'en henne, o je, nä se,
å kôrs i jemini, kôrs i jemini, kôrs i je!»

»Jo, di ä söte, jo, di ä ömme,
ôm tocka fal skull int vi kunn drömme.»
—»I ä för gamle, I ä för grömme,»
mä ett ur skogen dä vrôla te.
»Å kôrs i jemini, kôrs i jemini, kôrs i je!»

* * *

GAMLE JOHANNES.

När ja tjänt ve bruke te Björkstafôrs, hadd di en gammel gôbb där, sôm di kall Gamle Johannes. Han hadd vôr där sänna lang ti tebakas å hadd fäll vôr den bäst kärn di nônstiner ha hatt där, ätter va ja kunn hör tå di gamle ve bruke.

Dä fanns int e sak, sôm int gamle Johannes kunn gär, når'n va ong, sa di. Int nock mä att'en va varsten i allt va utarbett hett, slôing å plöjing å köring å allt, men han hadd ett tock förstånn på all årninger mä fôlke å mä hel lantbrukation, satt bå förvaltern å patron la rå mä'n iblann å atte han feck gå å rättrér sôm rätter, når int den rätte rättern va testärs.

Va belanger häster, va'n en överman, sa di, å mang ä dä hikstorier ja ha hört ôm, valls han ha betvöng rasne hingster å valls han ha kört rätt mä skenske kamper. Frua va falitt rädd te kör å når ho skull in te Kallsta för te gär ôppköp,

va dä allri vart att dä va nôn aen på kuskbocken än Johannes. Han va säker, töckt ho — di are va int så rektit te lit på. Å däsamm töckt brukspatron, satt når'n rest in te stan mä pänga, hadd'en allti Johannes mä sä, för dä va tryggerst te ha en tocken stö kär ve sia, ifall dä kunn bli nôa ufre bål ve Krôppkärrsskogen äll Svinbäcken, där landstrykran höll te fôr i vala, når di va på väg te Nôrget.

Men dessuttamä lär han ha vôr en jäger å fisker utta make på denne jola. Han lär ha vôr ett rennt äxämpel te få räven i skôthôll å abbern te napp, sa di, å däfför kan en fäll förstå att dä va Johannes, sôm va genralmajor, når harrkäran ga sä ut på jakt å feske.

Men dä va int nock mä dä, utta Johannes lär ha vôr en tocken där'n mangkônstmäster, sôm sômma ä iblann. Han kunn kitt ihop postelin, kunn han, han kunn lage klocker, kunn han. Svarv svarvsaker sôm en svarver, sneckre å smi, va'n lik utmästrat i å ble dä nô fel mä pejano hos patrons, kom småmansellan å ba sin gullsöt lell Johannes te lage't ôt dôm å dä feck var e fali sjukdom mä spelvarke, ifall att int Johannes doktra ihop'et.

En skull fäll tänk att en tocken betrodd kär kunn kom te stig i gradra ätter lang tjänst, ôm int fôr, men hur dä va, så va int Johannes go te

å kom länger ôpp än te gårsdräng. Di sa, att dä kom an på att'en va för stursk, satt'en int vell tal för sä sjôl. Han ment, att tock skull int han tal ôm, di skull vet te ôppvärdér hans värderning ända, för han hadd allt gräjer på att'en va den'en va. Å så va dä dä att förvaltern la sä imot'en.

Se, dä va den egenheta mä Johannes, att'en va litt storakti övver sin mang kônster. Kom di mä nôa sak, han allri hadd sett, så ble'n just allri nô förunnra äll förhäpna, å dä enda han sa va, att han skull se på saka, dä skull fäll bli bra mä den. Å når'n hadd fått e rekti kônsti sak lagat, kunn'en fäll int hjälp att de änsôm sken i yga på'n å småskratt ikring mungipan på'n, för han va allt höckfärdi övver att'en va en tocken schenjör.

Nu va mällerti di ong bokhôllran på kantore rogat å te å gå å titt i värkstan, där Johannes stog å mästra mä sin kônster, å te å ret'en mä att dä int va rätt gjort, dä han hadd gjort. Å da ble'n allti sur å grini å titt ont unner lugg ôt dôm, men dä end han sa va: »gär't, gär't sjôl, får I se!»

Da va dä en gang sôm förvaltern hadd en go vän på besök å för te bju'n på nô särskilt, fant'en på te ret Johannes onn. Å når di kom in te värkstan hos Johannes å Johannes såg att

han skull bli gjort te narr inför en främmat, bleka dä fäll te i yga på'n, för han va vesst inge gla den dan.

»Hör nu, Johannes,» sa förvaltern, »den här postelinsbrecka ha du allt kitt ihop snett. Se här, d'ä ju alldeles snett,» sa'n å visst brecka för kamraten sin.

Johannes sa itnô, utta bare fila på sin mässingsljusstaker äll va dä va han kunn hôll på mä.

»Jaja, Johannes får fäll gär ôm'et, häll också får vi fäll skeck'et te Kallsta, så blir dä fäll bätter,» sa förvaltern. »Men se här ä e anna sak — jaså den här elltanga ha Johannes lött ihop. Dä va en fali knöl dä här, ska dä var tocken, tro, Johannes?»

Men Johannes han svart int ett enda ol — han bare slängd staken iffrå sä å ännsôm vell stig ôpp å gå. Gamle Stall-Ola, sôm va mä därinne den gangen, sa att Johannes va grå i syna tå rasenhet, men så satt'en sä igän å tog ôpp arbet mä staken.

Förvaltern stack tonga i käken ôt sin go vän, sôm va mä, å bägg två smågren di ôt Johannes.

Ifall di nu hadd gått sin väg, hadd dä fäll int ble nô tå dä hel. Men förvaltern töckt dä va så rolitt, satt han kunn int lätt bli å ta ôpp mä den dåli löinga igän.

»Ja, jaggu va dä här en rekti knöl dä, Johannes, tänk va frua ska unner, når ho får se den här

knöl'n — jaså, dä här ska var e löing dä. Se här, dä här ä hopalött,» sa förvaltern å den andre harrkärn lôddes sôm han skull unner mö övver den store knöln, han mä.

»Gär't, gär't,» sa Johannes å försökt å hôll sä still, fastän att dä va en rykenass ell i'n te far ôpp och gi förvaltern däng. »Gär't gär't, harrkärer,» sa'n.

Men dä va just di ola förvaltern hadd stått å vänt på att'en skull säj, för dä va di sôm hadd blitt olspråk ve bruke — »gär't, gär't, sa Johannes» — å han hadd gitt sä fasingen på att Johannes skull säj'et en gang te.

»Ånänä, d'ä fäll int så lätt häller te lö ihop e elltang — men lämmä se staken du har där — hå kôrs i all vala, va ha du gjort ve staken,» sa förvaltern å röckt staken te sä.

Mä ett flög Johannes ôpp å feck tag i kragen på förvaltern å kast'en hannlösst imot dôra, satt dôra geck ôpp å förvaltern kom ut på gårn, mä hôvv före. »Gär't bätter sjôl, dett rôtne svin,» skrek'en å mä dä samm bynt'en storgråt.

»Han kan gå, han åg,» sa'n te den are harrkärn å når'n feck se att Stall-Ola stog kvar, sa'n: »Ja, du, Ola, kan gå, du åg, ja ôrker int hôll imot!»

Ätter dätt här kan en fäll förstå att dä va närpå att Johannes feck flött sin väg, men patron

töckt int han kunn åvar'en å däfför feck'en bli kvar sänna han bett förvaltern ôm orsäckt. Men förvaltern kunn allri förlåt'en att han hadd blitt utkasta tå'n. Jämt la'n sä imot'en, var gang dä ble tal ôm att Johannes skull bli rätter äll temins-tingens stalldräng. Å når förvaltern en gang i tia flött iffrå bruke, va Johannes så gammel, satt dä int va te tänk te gär'n te nô ann än dä han va. Å så feck'en gå där å slit å dra sôm gårs-dräng i all si ti.

Ve den tia, sôm ja kom te Björkstafôrs, va'n övver di åtteti å va langsänna ur tjänsta. Han hadd fått sä e litta stôg ner ve såga å där levd'en på tocka smôler, han kunn få ôppiffrå harrgårn å på di öxskaftan han gjord.

För se öxskaft dä va dä end han kunn gär på gammeldagan, för yga ble dåli på'n på slute. Men den gamle kônstmästern satt i'n än, å dä fanns ingen på hel bruke, sôm kunn gär bätter öxskaft än gôbben Johannes. Dä va ett sving å en fason på di öxskaftan, satt dä va e gläj te se dôm, å dä kom fôlk iffrå lang hôll för te beställ öxskaft tå Johannes.

Johannes va allt åg litt stôlt övver di här berömd öxskaftan sin å han töckt int dä va rolitt te hör kritiserning övver dôm. Dä vesst nu vi dränger å däfför så töckt vi dä va livat å gå te'n, där'n satt ut mä stôgvägga, å ställ ôss sôm

vi gärn vell köp ett öxskaft tå'n — å så tog vi ôpp än dä en än dä are tå dôm å gjord all möjli anmärktning på svingen å värke å va dä nu kunn var.

»Må dä här skaft kan var rektitt, d'ä bestämt vint, titt här, du Erk,» sa vi å gjord ôss så misstänksam vi kunn övver Johanneses öxskaft.

Da bynt dä ännsôm å sprätt å röck i gamle Johannes å hännra bynt å skak på'n. Men ju varrer rasen han ble, dess varrer gjord vi ôss te mä att öxskafta int dôgd nô te — för pôjker har inge vet, dä vet'en fäll.

Da kunn dä hänn iblann att Johannes högg tag i ett skaft, sôm ôm han kunn ha go lust te vis ôss att dä teminstingens dôgd te gi illack pôjker däng mä. Men så känd'en fäll att'en int hadd den gamle krafta kvar å så slängd'en bort skafte å strackla sä i väg mä sin kroki knä å sin kroki rygg.

»Gär't, gär't,» sa'n helt beskeli mä dä samm han geck in.

Nu ä allt gamle Johannes dö, men än i da har di mang hikstorier ôm'en å når d'ä nôn, sôm kommer å gär sä stor å dålier ner nô, sôm ä bra gjort, ha dä blitt än sôm ett stäv te säj: »gär't, gär't, sa gamle Johannes».

* * *

PATRON.

Fäll taler di ille ôm patron, men d'ä itnô te rätt sä ätter.

Nock ä de fäll sannt, att han va ett rennt rykränn ätter kvennfôlk, satt dä va falitt för jäntan te gå på vägen, når patron va i sockna. D'ä nock sannt,

Söp gjord'en, d'ä åg sannt.

Å int va'n just så gömmenheli i aftärder nô. En vet'el valls han va immot handelsharrkäran i Götebôrg, når di feck allt dä rôtne byggnationsverke tå'n. Å att'en klådd bönnra å sög ut stattôrpan, dä neker'a int häller för. Ett hällvätt va dä ve bruke, d'ä fäll sannt mä.

Å fäll kan dä var nôa sanning i att han plåg ihjäl frua si, för ja såg sjôl, når'n ga'a en sinkadus, å att dotra ble veli tå hanses årninger mä'a, d'ä fäll mä sannt.

Men på dä hel tage va patron en go å rejäll

kär. En kunn int kom te'n på kantore, utta att en feck en sup äller två tå'n, å allti hadd'en nô rolitt te säj ôm jänter å friing. Nä, kunjak dä spard'en allri på, å lessen dä va'n allri. Nä', satt patron va ingen dåli kär, d'ä sönn te säj.

* * *

RIKSDASSBÖNNRAS MARSCH.

Se här kommer bönnra,
spannmålstönnra
d'ä di sôm har makta i rike å lann.
Va vill I, go vänner,
I härremänner,
vi har inte stönnra,
d'ä vi, sôm ä bönnra,
d'ä vi, sôm ska styre mä rike å lann!
D'ä vi, sôm ä bönnra,
d'ä Anderssönnra å Johanssönnra,
d'ä spannmålstönnra,
d'ä di sôm ä harrer i Svergets lann!

* * *

PRÄSTEN BODENIUS.

Ja han ä allt dö nu. Men dä va int mang år sänna han geck ikring mä pôsen på ryggen å käppen i näven å tocken hadd'en fäll gått i femti år.

Dä fanns int en i hel Varmlann, sôm int känd prästen Bodenius, för han geck å geck år ut å år in iffrå socken te socken, iffrå gål te gål. Å var han kom bjö han ut sin snusdoser tå nävver å sin bôrster tå svinbôrst å taggel. Å var han kom, vell'en ha brännvin — iblann feck han, iblann int, allt ätter som fôlk va te. Men go ol å mat dä feck'en, ifall han int va för ill söpen, för dä va en beskeli å morosam kär, som int gjord nôa förtret. Hällers kunn'en nock se fali bekömra ut iblann, men så sträv å slet hann, tess han feck ett kvarter brännvin i sä å da geck dä övver.

Att han hadd vôr präst dä kunn da inga männisch se. Nock kunn en förstå att'en hadd

hatt ett vackert å fint ansekt å ett bra målföre, men når ja såg'en va'n ôppsvôllen å rö tå brännvin å hes å skrôvli va'n i halsen. Int häller sa'n nô ôm Guss ol å int kunn en hör nô på'n att'en va studert, anna än når'n va rektitt på kneka. För da drog'en fram sin gamle blåruti näsduk å helt'en i hanna sôm en alterpräst å sänna så mäss å predikt'en satt dä va hett ôm öra på di sôm stog ikring'en. »Du huggormars avföda,» sa'n, »du ser grandet i bror dins öga, men icke bjälken i ditt egit.» Å så la'n ut täxta mä exempel. Å så söp han å så grät han å mä ett bl'en fräjdi igän å drog te mä nô frivågent skôjerol te jäntan.

Tocken hadd ja sett'en mang ganger å allti hadd'en den samm täxta. Dä va änn sôm dä gussole hadd bet sä fast i'n å blitt kvar, når'n hadd glömt allt ann. Å allti söp'en å grät'en övapå. Valls en präst kan bli tocken, d'ä int gôtt te säj, men nock ha ja hört e kônsti paschas ôm prästen Bodenius å d'ä mang sôm ha hört'a, satt d'ä inga påhett tå mäj.

Di säjer dä att fôr i vala va dä mö varrer ilänn i Finnmarka än dä ä nu. Finnan slogs å stal å stack ihjäl hôrann mä kniv, satt dä va ett rent hällvett därôpp. Dessuttamä va dä svält å skröpplihet tå all slags å den end gläja di hadd där va brännvin, för da va bränninga fri än.

Nu va prästen Bodenius ve den tia ansedd för te va en dunnerhogger te präst, en sôm hadd bå vet i skael å mål i muen å kraft i själa. Å däfför skeck di ôpp'en te Finnmarka å gjord'en te kaplan i Bogen, för att han skull lär finnan kristendom å morialibus.

Ja Bodenius han lag sä te å gär unnervärka han va utsett te. Han dômdér å skrek iffrå prädikstoln, han skeck ätter länsman å feck mang dömd te fästning — di are dömd'en sjôl te dä röhet, ni vet. Dä va int en tå finnan som skull slepp unna fördömmelsen, sa'n. Varst regjord'en mot supinga, för den skull bort först, tänkt'en. Han pisk å slog finnan te lätt bli, han las ell å svaggel övver dôm, han satt dôm i stocken.

Men finnan di ble bar varrer. Sômma ble som stôlli tå skräck för hällvett, di kröp ihop som sparkate hunner, å di are ble åg iffrå vete, men dä va tå ilskenhet imot prästen, sôm vell gär dôm te tam husdjur i ställ för di villdjura di va. För te bar försök å hjälp ôpp å försök få fôlk te förstå, dä felt ingen präst in ve den tia. Di mäst lätt allting gå som dä vell, bar di sjôl hadd'et gôtt, sômma levd på samm sätt, sôm di are publikanan, å sômma brukt sôm sagt va hällvett te skrämm vet i fôlk — å ur fôlk mä för den del.

Da va dä en gang sôm prästen Bodenius

skull hôll e ny domdagspredicktning imot supinga å kom gånass te körka mä bibbla unner armen. Dä va mang full finner på körkbacken å di kast skällsol ätter'n sôm di bruka, men ingen tord gär nô ve'n, för han såg hard ut.

Men fram ve körkdôra stog e finnkäring i stocken å dä va Bodenius, sôm hadd ställt att ho kom dit. Dä va e gammel — gammel — käring langt ôpp iffrå di aller nolerste finnskogan. Ho va känd för te kunn trôll å för si suping va ho åg känd å en sönnda hadd ho trätt ôpp i körka i fylla å villa å hôll e motpredicktning mot Bodenius å åkallt den Onn, satt prästen hadd allt orsak te få'a dömd te stocken.

Di are finnan hadd gitt'a brännvin, satt ho va allt tämli på snôrka, där ho stog å hang ve stocken.

Når nu prästen geck fram te dôra för te gå in i körka, hävd finnkäringa ôpp sin illacke låt å bynt å förbann'en:

»Förbannat vare du, Bodenius, te ävi ti,» skrek ho — »förbannat, förbannat, förbannat! Full ä ja, fatti å trasi ä ja å te hällvett kommer ja — men like tocken sôm ja här står, ska du stå en dag, Bodenius — tvi!»

Bodenius sa ingenting, men han va blek som en döing, når han kom ôpp i predickstoln å skalv på måle, når'n predickte.

Nu kommer dätte mä trôllinga, sôm ingen vet ôm d'ä sannt äll falskt. Men säkert ä, att når Bodenius den dagen va på hemvägen iffrå körka, bynt dä hogg i e tann på'n å dä kom e tocka tannvark övver'n, satt'en vre sä å ôja sä. Å når'n kom hem te prästgår'n va'n pocka te ta in brännvin för te bedöv sä. Först ett glas. Sänna ett te. Sänna ett te å ett än en gang.

Dä hjalp e litta stunn, men strax ätter tog dä te varrer ända.

Måndan kom å bare varrer ble tannvarken. Bodenius va pocka te sup brännvin igän. Först en sup, sänna en sup te å sänna di mange supan.

Tisdan kom å tannvarken tog bare te å supinga ho tog te, ho åg. Å hele den vecka låg prästen Bodenius å söp sôm en fylltratt för te bli å mä den förtrôllade varken han hadd. Han försökt iblann lätt bli, men finnkärngas kraft va störrer än hans å Bodenius va pocka å sup å sup da ätter da, veck ätter vecke.

Sist, når én sex vecker hadd gått, geck tannvarken bort, men den sôm int geck bort, dä va brännvinstörsta. Bodenius ôrk int var utta brännvin ens i körka. Han hadd pôtäel stånass i sackerstia å tog sä en bra klonk, inna han geck te alters. Å hem när säj hadd'en en kutting liggnass unner sänga å söp unner natta mä mun för kuttinghôle.

Mennas skulle han da hôll ôpp tjänsta å hôll

styr på finnan. Å dä gjord'en da som en kär te en början. Han predickt å rest ikring å slogs mä finnan för te få dôm te bli fôlk. Sjuk va'n, söp gjord'en, men tocka kraft va dä i'n, satt han va go te å lôss sôm att han int söp. Ingen hadd'en te tal mä, var'en såg va dä bar ilsk å villsint fôlk, som bar agg te'n. Dä va int så gôtt te hôll sä ôpp i e tocka trakt.

Men når'n va hemm när säj, da bark hel ilänne lös — där behövd'en int förställ sä å där regjord brännvine i hôriveli vrå. Han ble svår imot frua å barna, satt te sist va di pocka å res sin väg iffrå'n.

Da först ble prästen Bodenius knäckt. Han bynt å töck att alltihop gjord däsamm, finnan feck lev som di vell, sjôl brydd'en sä int ôm att fôlk såg på, når'n söp, å te sist låg han full bål i stôgan som ett ann vrak. Iblann va'n så ill däran ve tjänsta, satt'en las bakfram ur boka å felt ner ur predikstoln. Da feck di mang uvännan han hadd vatten på kvarna. Han ble anmäld för kônstorium å avsätt.

Ja, sänna feck'en sôm sagt va gå å släng i femti år ätter landsvägan, inna han dödd. Dä ä ännsôm vår harre skull ha bevart liv i'n för te var sôm e levnass predikning för fôlk att di int skull förhäv sä, int en gang ôm di ä en präst å ann fôlk bar ä fatti stacker, sôm super brännvin.

Å int ska en fäll förhäv sä övver prästen Bodenius häller, för d'ä ingen sôm vet, valls dä hadd gått en sjôl, ifall en hadd blitt sätt te gär fôlk tå finnan för en sexti sjötti år sänna.

* * *

JON I GÖSTHULTSMON.

När Jon ble vräckt frå stôga si,
för dä han int lätt bli
te stäle ve ve vinterti,
da spjärna Jon imot
å satte klacken i,
dä hjalp int lämper, dä hjalp int hot,
da tog di Jon i hans bakskinnbot
å sa: ohej, ohi!
sen hiva di Jon iffrå Gösthultsmon,
— »ja kommer igän,» sa Jon.

Di drog i Jon, di slet i Jon,
di bôtta å sparka Jon
—»ja går inte än,
ja kommer igän,
för stôga ä mi,» sa Jon.
Da tog di å bar'n iffrå Gösthultsmon,
— »ja kommer igän,» sa Jon.

Men Jon han geck te brukspatron
å sa: »herr brukspatron,
dä här kan väl allri bli rätt ändå,
att jag ska gå iffrå
mi ega stôge ve Gösthultsmon?»
»Vet hut och gå ut,» skrek brukspatron
—»ja kommer igän,» sa Jon,
sen geck han i sjön — ve Gösthultsmon
flöt like i lann tå Gösthults-Jon,
»ja kommer igän,» sa Jon.

* * *

SVAMPINJONER.

Dä va en gang en messômmer ja kom tesammen i Sunn mä stalldrängen på Öjervik. Vi hadd vôr läskamrater å töckt dä va rent änn sôm litt rolitt å råkes.

Vi geck in på ett ställ, där di hadd kaffi te sälj å där satt vi ôss te å stôrm ôm den gamle tia. Erk hadd brännvin mässä i en knatting å sjôl hadd ja ett hallstop kunjak å vi hälld i ullvaller å tog klarsuper å töckt att jola va ett bra ställ å lev på.

Men nu vet en valls en ä, når en ha fått litt i hatten. Da blir en storakti å kärakti och töcker att en ska gär nô rektitt rejällt, va dä nu hällers ä — gär kônster äll slôss äll ann tock där. Men int ha ja vôr mä på besönnlier sak än den gangen i Sunn mä Erk ve Öjervik.

Rässom ja satt där flôg dä immä att vi bol ät nô rektitt uvant finnt te meddan.

»Erk, du, vi bol gå te hortelle å ät nô rektitt uvant finnt te meddan,» töckt ja. »D'ä int messômmer mer än en gang ôm åre!»

»Kôrs ja, tänk dä,» sa Erk å lät int uhôga. »Men va ska vi ät?» sa'n.

»Hå, nô tock där di har ve bröllôp å barndop när herrskapsfôlk,» sa ja. »Va vet ja — buljongspa å homlätt å glasst å tock där.»

»Nä da vet ja bätter,» sa Erk. »För når dä ska va rektitt storkalas när patrons på Öjervik, da skecker di mäj sta' te abbeteke i Sunn för te köp e sak di kaller svampinjoner. Dä ska var dä finest på hel jola, sa köksa.»

»Ja dä blir bätter dä,» töckte ja. »Da behövver vi int gå te hortelle da, utta da tar vi svampinjonera mä ôss å äter på hemvägen å super te,» sa ja.

Ja Erk å ja vi geck sta te abbeteke å Erk köfft en stor bôrk mä svampinjoner.

Å så stack Erk knattingen unner armen å ja tog vara på bôrken å så lerk vi ôss sta hemmate.

Va dä nu le så töckt vi dä bynt bli på tia att vi skull ät meddan å så satt vi ôss ner utmä dikeskanten å tog fram bôrken mä svampinjonra.

Ja ôpp mä fällkniven, förståss, å feck hôl på lôke å så tog vi en redi sup å så skull vi da ät svampinjoner.

Di va änn sôm träknapper å så fali rart såg dä fäll int ut. Men finnt ä finnt, tänkt ja å stack en svampinjon i muen å bynt å tugg å tugg allt ja ôrk.

Hart å segt å uttäckt va dä å tännran mådd int väl just. Men ja skämdes å tänkt dä va bäst å hôll ut.

Erk han satt å titt på mä å såg änn sôm frågvis ut.

»Nå, valls ä dä,» sa'n — »ä dä finnt?»

»Håja, nock ä dä finnt,» töckt ja. »Men int ä dä just som jag hadd tänkt mä. Smak sjôl, får du se!»

Ja Erk' han tog en svampinjon, han åg, å bynt å tugg, han mä. Å så satt vi mett imot hôrann å tugg å rätt som dä va så stann vi mä tugginga å titt hôrann i yga, men sa itnô.

Int ska ja bli den först te gi mä, tänkt ja å hälld i mä en sup å tog en svampinjon te.

Men Erk han ble alltmer sur i syna å rätt va de va så spôtt'en ut hel illänne å skrek: »tvi hällvett, dä sôpp!»

»Ä dä sôpp? »sa ja å kând mä int varst tefress. Ja tog ut skröppliheta mä näven å spôtt fler ganger för te bli å mä den uttäcke smaka.

»Vesst sjöttan ä dä sôpp,» sa Erk — »tocker där små fnaschel ä dä fullt bål mä hulta. Tock

ä ôt svina,» töckt Erk han å spark te svampinjonbôrken.

»Ja tock kan var ôt svin å herrskap,» sa ja. »D'ä sist gangen ja äter svampinjoner!»

Å dä va dä, för allt sen den gangen ha ja allri ät ann än fôlkmat.

* * *

DEN FRÄMMATE JÄNTA.

Dä kom e jänt te sockna,
di kall'a Julia,
ho va så fin, satt tockna
finns knafft i Kallsta sta.

Ho svängd å ho fansér sä
på mang finuli sätt
å geck å promenér sa
å rök på segarrätt.

Ho pek mä fingre ôt mä
å sa: »nä, se på den!»
satt ja ble Gu förlôt mä
för flat te pek igän.

Å mett i skogen skrek ho:
»säj, får ja bröllôp snart!»
Å jaggu svarte eko
på stunn: »ja bröllôp snart!»

Å den sôm allt ble stôlli
tå allt dä här va ja,
för dä va skrömt å trôll i
den härna Julia.

Men ja ä bar en bonnsôn
å ho ä länge fäst
ve en di kaller Jonssôn,
sôm läser te bli präst.

* * *

FLECK-FREDREK.

Allri ha ja hört nô ann navn på'n än Fleck-Fredrek. Dä feck han hett för dä han hadd så möa kälek te all flecker han såg.

Dä va en slätkammat, finnt rö å vesen gôsse, söt i syna sôm e mansell, så nog va'n vän te se på. Å dä gjord nu all jänter i sockna, för dä att Fredrek hadd en stor gål ätter far sin å pänga i banken hadd han åg.

Å Fredrek han titt igän, för jänter dä töckt'en ôm. Men te säj nô, dä vill'en int, för dä va'n för bly te å te bestämm sä för nôa särskilt dä komm'en sä allri sta mä, för han va lik kär i allihop, varst i den han sist såg.

Va Fleck-Fredrek esammen mä e jänt, så satt han ve sia tå'a å bar moltitt på'a å sa itnô. Men iblann kunn dä fäll hänn, att han sträckt ut armen litt å tog ett vese tag i sia på jänta.

Kom dä sänna e ny jänt in å satt sä mett imot'en ble'n änn sôm illsvin å uroli, för han vesst int på hocka jänt han skull titt mäst. Gla va'n i den ene å lika gla va'n i den are.

Varst va de når dä va rektitt mang jänter ikring'en — te äxämpel på körkbacken ôm söndan. Når da Fleck-Fredrek geck av å ann på körkbacken i sin grann harrkärsklär tå finnt kôderôj, da geck jäntan runt ikring'en å snodd sä så tätt te'n di kunn, når di geck förbi'n å ga'n di ljuvlianste yg, di kunn gi. Å da ble Fredrek mäst sôm ellbränd, dä spratt å röckt i'n å yga hans vrängd sä ôt all hôll för te ta ôpp all jäntyga, sôm sköt på'n.

Men valls dä nu va, så va dä inga jänt, sôm va go te å få Fleck-Fredrek te fri te sä. Te få'n te glys kälitt in i yga på dôm å te å mä te få'n å ta sä i sia, dä va inga kônst för hocka jänt sôm hälst, men te få'n å fri te sä, dä va blankt ugörli.

Da va dä e jänt, di kall Maja. Ho va ett stort grannt kvennfôlk å så tämli ägenass va ho åg, satt dä va mang sôm fridd te'a. Men ho hadd gitt sä fasingen på att ho skull ha Fleck-Fredrek å den store gårn hans.

Å så va dä da en gang en ättermedda, sôm Fleck-Fredrek geck esammen å grunna på landsvägen. Da mött'en Maja.

Maja vänd tvart ôm å slog följ mä'n, för ho vesst, att dä int va vart te vis sä skygg å tebakashôlt mä Fleck-Fredrek. Å så bynt ho å sladder ôm allt möjli för te få ôpp mun på'n.

Fleck-Fredrek han bar teg å såg på'a mä sin kärvännli yger. Men så kom Maja da te var så när inpå'n, satt han int kunn lätt var å sträck ut den vesne näven sin å ta ett beskelitt tag i sia på'a.

Nu ä stunna kommen, tänkt Maja ho, å mä däsamm han tog'a i sia, felt ho'en ôm halsen å tydd sä te'n å klämd'en mä all kraft, e tocka stor stö jänt sôm ho kunn ha övver en tocken vesen perk sôm han.

Å jaggu va ho krôpp kär te få såppas mö liv i'n satt'en feck ôpp näven te käken på'a, satt'en kunn klapp'a. »Vänden lella,» sa'n å så mö ha'n allri sagt, vasken fôr äll sänna.

Maja ho trodd fäll, att nu lell va allt Fleck-Fredrek fast. Men just i däsamm kom Väst-Tomta-Britta ut iffrå skogsvägen å mä ett kom dä änn sôm en ny ell i Fleck-Fredrek. Han töckt nog ôm att Maja helt ikring'en å han vell allt gärn ha'a, men han kunn int lätt bli å vri å vänn sä ätter Väst-Tomta-Britta å titt ätter'a övver akschla på Maja.

»Asch, du ä ett jål,» sa Maja å boffla te'n å geck iffrå'n.

Dan ätter hadd ho gitt ja ôt Erk ve Kvarna

Nä, dä va ugörli te få Fleck-Fredrek te fri te sä. Di va för mang å allihop vell'en ha. Fredrek ä ugeft än i da.

* * *

SKRÖMT.

Här fråger di va Skrömt ä!
Va Skrömt ä? Va Skrömt ä?
Dä ä te fråge dumt:
Ja, vell I se va Skrömt ä,
va Skrömt ä, va Skrömt ä.
så vänt te dä blir skumt!

För än ä dä små gôbber,
som feschler bak mä stôbber,
dä söker gömt, gömt, gömt!
Å än bakôm en bôske
ett kvennfôlk mä a rôske
te rygg, dä ä Skrömt, dä ä Skrömt.

Å än ä dä ett skimten,
ett flämten, ett glimten,
dä lyser vitt, vitt, vitt,

dä ä små vite töser,
som danser bak mä röser,
di titter ut, titt, titt.

Å än så ser en syner
tå horn å tå tryner,
dä grömter grömt, grömt, grömt.
Men en ska inte titt nô,
för da så blir dä itnô,
nä inte dä minste tå Skrömt.

Va Skrömt ä, va Skrömt ä?
Jo dä ä allt, sôm dömt ä,
ja allt sôm Gu ha dömt,
ja allt, sôm Gu ha dömt te
å skrömte å skrömte
i ävie tier, ä Skrömt!

* * *

»PLUGGEN».

Sômma ä allt bra jåli. Ve Björkstafôrs hadd di fôr i vala en spektor sôm just int va mä' når krute fanns ôpp, å mang ganger grin vi ôt'en satt vi helt på å dö.

Te äxämpel »dövvling» dä kallt'en för »plugg».

Dä va en gang vi skull slô ihop e trätrapp ôt'en å vi hadd just lagt stockan ihop å bôrr bôrrhôl mä bôre å karv ut hôle, satt dä skull pass te dövvlingen.

Da kommer spektorn förstås gånass mä tomman i västarmhôlan för te se te, valls arbete geck. Va förstår tocker!

»Den här pluggen ä för grov te hôlet,» sa'n å tog tag i dövvlingen. »Dövvling» dä kallt'en »plugg». Å dämmä geck'en sin väg å pust å klev å töckt att han hadd gjort si sak bra.

Vi kärer vi titt på hôrann å vesst int, va vi skull tro. Men rässôm dä va ga vi te ett grin. Va innôt nittan hadd dä flög i'n att dövvling hett plugg! Men tocken va'n.

Iffrå den stunna feck'en hett »Pluggen» i all sin dar. Å sänna gjord vi på môn å kallt dövvlingen för plugg tå illakhet. Å jaggu ä ja nu så van ve stôlliheta, satt ja allri säjer ann än plugg sjôl.

E FIN VISE.

Det var en unger bonddräng, han gick sig en gång
till kyrkan en morgon, han sjöng sig en sång
så gladelig, så gladelig,
det var så vackert väder,
han hade nya kläder,
han sjöng sig sin visa: »hon väntar på mig,
min jänta, hon väntar på mig!»

Där gick sig en jänta, hon såg sig omkring,
hon såg åt alla väder, hon såg på alla ting
så gladelig, så gladelig,
men mäst på bonddrängen
— vid Olsbackasvängen,
den jäntan, den gossen, de råkade sig,
de tego, de stannade sig.

»Min jänta, min jänta, vi stannar du dig,
vi vilja gå tillsammans på livets långa stig
så gladelig, så gladelig,
och här har du ringen,
och mjölet i bingen
och kakorna i taket de samla väl sig,
de samla, de samla väl sig.»

Och jäntan hon lade sin hand uti hans,
de gingo framåt vägen, de gingo som till dans
så gladelig, så gladelig,
— »min kära, min fina,
må solskenet skina,
må solskenet skina på mig och på dig,
må solskenet skina på dig!»

* * *

BOKA NUMRA TVÅ

Fröken på Slorbôrg

tillägner ja diss här rägglan å paschasan, för ho ha vôr beskeli ve mä å på ett vis vôr mä te hjälp ve decktinga.

BOEN.

FÖROLA.

Di mäst tå di här rägglan å paschasan ha vôr tröckt fôr i Kallstatininga, di åg, å di ä allt på unjfär samm fason sôm di are. Satt nô nytt ä dä int å e litta uschli bok ä dä. Men bokhannler Bonnier ha lôv mä, att jag ska få tämli bra betart för'a, satt d'ä mer sôm en aftärd. Hällers ha ja allt bynnt bli le ve den här skrivinga, å d'ä fäll mäst sist gangen ja ä ut på räggling å paschasing. För ja är för gammel å d'ä mäst bar ôm fôr i vala ja kan skriv, å dä blir int likt, sôm dä ä nu för tia, satt ja får fäll si farväll te allmänheta nu å lätt di ny skrivran skriv ôm di ny sakan, sôm di förstår bätter än ja.

BOEN.

* * *

FREDREK PÅ RANSÄTT.

Den låta Ransätts-Fredrek sang
ho hadde allt si ega klang,
når utta ok å utta tvang,
där tall å gran tog vinn i fang,
sôm geta lätt ho sprang.

På logera ho flög ikring
mä hôpp å tramp i sväng å spring,
dä va e fart, dä va ett sving,
e takt, sôm hällers ingenting
på hele jolas ring.

Kring stôgera ho flög sôm bi,
för ho va lätt sôm di,
e fin bevingat melodi
mä sol å sôrr å hônning i
å dôft tå sômmerti.

Ho gjord en gôtt sôm sômmern gär,
å hele Varmlann helt'a kär
sôm skogen sjôl når sômmern klär
hôr skogsbacksäng mä blômst å bär
å sol å vackert vär.

* * *

Ä DU MÄ PÅ DÄ?

Mi jänte ho hadde sôm jäntera plä
två yger tå sol å ett hjarte tå trä,
ja låg där å kve sôm ett kräk på knä
å sa: »vell du ta mä, så uschli ja ä?
Ä du mä på dä, ä du mä på dä?»
— å tänkte, att jänta va mä.

Ho las i e bok å ho bynte å blä
å va sôm ho rakt inte alls va mä.
Ja töla, ja ba: »ja vell fö, ja vell klä
mi käre lelle tös mä dä bäste, sôm ä,
— ä du mä på dä, ä du mä på dä?»
Da flint' ho, da sa ho: »nähä!»

»Nä allri, nä allri, nä ni ganger nä,
förr tog ja fäll bäsen, sôm jämt sier bä,
än kräke, sôm jämt sier mä på dä,
ä du mä på dä, ä du mä på dä,
ä du mä på dä, ä du mä på dä,
nä ni ganger, ni ganger nä.»

O gôsser, I alle, sôm faller på knä,
I vet fäll, I hör fäll, valls jäntera ä,
ä yga tå sol, så ä hjarte tå trä,
lätt jäntera gå, ä I mä på dä,
ä I mä på dä, ä I mä på dä?
— ja tänker, ja tror I ä mä!

* * *

NÅR JA FRIDD TE ANNA LEK.

De va e lang ti ja int vell lägg två tôrkate strå i kôrs för e jäntsmôle mer, för ja töckt dä bar ble smälek tå't.

Men manfôlk ä manfôlk, å utta kvennfôlk kan en int li sä på jola. Ja ble sôm uroli i krôppen tå te gå emsammen utta jäntfölj.

Da va dä e ti ja kôm te ha min väg förbi Lekens tôrp — han va seldat, Leken — å iblann feck'a se ett skymten tå Anna, dotra hans, når ho geck te laggårn för te ställ mä konna äll bål ôt källa ätter vatten. Dä va e grann jänt, ska ja säj er. Ho va bli i yga å dä va ett sving i'a når ho geck, satt dä va sôm ett seglande skepp.

Vi hadd' int tal mö mä hôrann ut i bögda, å allri kom dä te, att ja kom te stann å tal mä'a, når ja geck ôm. För ja va jäntsky den tia. Men glaninga kunn ja int lätt var. Ja glan ôt jänta å jänta glan igän, satt de ble änn sôm e

maskpi mälla ôss i all fall. D'ä mäst i yga käleken setter å d'ä mä dôm en sier iffrå, att en ä gla i hôrann.

Nu va dä en da, sôm ja geck förbi Lekens å kast en titt bål kring knutan för te se, ôm Anna va där — nä dä va inga Anna där, bar gôbben Lek, sôm stog där å slifft öxa si. Ja kan int nek, att ja ble litt surmodi.

Men når ja hadd hunn ett stöck länger bort på vägen, så va dä nô, sôm sang bål i bärga. Hocken kan dä var, sôm sjonger så ljuverliga, tänkt ja.

Jo, dä feck ja snart vet, för rässôm dä va kom e stor grann jänt ut på vägen ett bra stöck länger fram. Ja känd igän'a på ryggsia att dä va Anna Lek.

Om jänta hadd sett mä, dä vet int ja. Men en kunn se på'a att ho vesst, att dä va en sôm va bakôm'a. Iblann sang ho en litten trall å iblann så böjd ho sä ner å rep tessä en näv kröser ve vägkanten.

»Ska ja? — ska ja int? — ska ja? — ska ja int?» Tocken geck'a å överla för mä sjôl. Men dä ble sôm dä va, jänta geck för å ja kôm ätter å lik langt va å förble dä mälla ôss.

D'ä dä kônsti mä jänter, att di kan titt mä nacken. För nock såg Anna att ja ble ätter, å nock va dä änn sôm ho skull blett vesen å int

kunn gå så fort sôm fôr. Ho bynnt å titt ôpp ôt talltôppan för te se, ôm där var nôn ickre, å senna feck ho lôv å knyt kängbanna, å allt dä där tog ti, ska ja säj, satt hock ja vell äll int, så hannt ja allt ôpp jänta å ble gånass si ôm si mä'a.

Fäll töckt ja att ja bol säj nô te'a, men dä hek imot, satt ja int feck ol fram, Da ga ho mä ett bleg, satt dä klack te immä.

»D'ä en bra nock väg te gå på, den här,» sa ja. Senna hek dä fast igän.

»Åja, d'ä ingen dåli väg,» sa jänta å ga mä ett siglante, satt ja ble rö i syna.

Senna geck vi e bra stönn å sa itnô, nôn tå ôss. Men så töckt ja fäll att ja bol säj nô ol igän.

»D'ä bra nock mä kröser bål mä hulta,» sa ja.

»Å ja,» sa jänta — »å môltera ha häller int vôr uschli i år.»

»Ja, d'ä gôtt ôm bär,» sa ja å så hek de fast. Men nu lell ska ja fram mä't, tänkt ja å stannt mett för Anna. Ho ble rö ända ôpp i yga.

Ja så skull ja da dra te å säj, att ja så gärn vell ha'a. Men näe, dä vell int gå.

Allt ja feck fram va: »ha Anna sett, ôm älgen går ôm ve erat?»

»Jo, dä geck allt e ko mä e kalv ôm när ôss i förgårs,» sa Anna ho.

Senna bynnt vi gå igän. Anna såg lessen ut å ja tänkt, att ho töckt fäll att ja va ett nöt.

Å så geck vi å geck igän e stönn. Å rässôm dä va försöckt ja kom fram mä friersaka, men dä hek imot. I ställ kom ja te tal ôm årvägen.

Ja, te sist kôm vi da te vägskele å dä va inga anna rå än vi feck skers ve.

»Ajö, Anna,» sa ja å tröckt'a hart i hanna.

»Ajö, Agust,» sa Anna å tröckt hart igän.

Men når ho hadd hônn ett stöck iffrå mä, va dä änn sôm dä hadd komm e stor svårmodihet övver mä, å ja kunn int stå imot länger utta vänd mä ôm å sa:

»Vell du ha mä, Anna lelle?»

Da vänd Anna sä ôm ho mä å bynnt å nyp på fôrklä sett å titt på foten sin å så sa ho:

»Åja, dä kunn kansch int var så domt häller.»

* * *

NYPENROSA.

Fin sôm nypenrosa står
tili, tili, når dä dagger
selverdrôp å blaa vagger
lent där môraväre går.

Int just lik e trägårsros,
int så stôlt å mett i sola,
int så grann å stor i ola,
mer litt bly å mer te tros.

Tocken stog mi Anna Lek,
ljus i håre, rö i kläe,
»rosa stecker», sa di, näe,
Anna mi va utta svek.

Hennas tagg va lätt te se,
are roser, are flecker
gär sä lene, når di stecker,
Anna gjord sä allri te.

Harrgårsplan mä roser i
gjord mä itnô kälekshôga,
nypenrosa bål ve stôga
dä va rosa rosa mi.

* * *

RAMMELBULJÅNGEN I BACKA.

Se dä va så, att gamle Jan i Backa skull ha bröllôp för dotra si. Nu ha Backafôlke allti vôr storgo tå sä, å når di hadd kolifäj da va allt brännvinspegasen itänt varrer än på nô ann ställ.

Ja va bjudd, ja åg, å Anna Lek ho va allt bjudd ho mä, för ho hadd gått fram för prästen på samm gang sôm brura.

Ja, ja klev fäll in, ja. Dä va mö fôlk där, bå insocknes å utsocknes. Å dä va mang storkärer mä, bå Annersch Annerscha i Otterstan å Selver-Pär i Tranås, å nämnkärn i Blaxere — d'ä hômmen di kaller Leveransen, för dä att han lever å regärer så mö sôm'en gär. Mang pôjker å jänter va dä åg å gunås va allt di varst bråkstakan mä åg — en di kall Kalle Gla å en di kall för Lars i Hôsera å Däng-Jan va allt mä, han åg. Å längst bål i stôga satt Anna Lek breve gamle Leken. Ja kast yga bål ôt

Anna te, men ja tords int gå fram, utta helt mä ner ve dôra iblant di are tôrperpôjkan. Å brura å brugummen di satt fram ve bole sôm ett par målate träbocker å sa allri ol. Men gamle Jan han geck ikring å persvadér ôss te dreck brännvin, å dä va ingen, sôm sa näj te dä. Vi tog bå en å två super, inna nôn hant te säj mock. Ja va int van ve brännvin ve den tia, så ja bynnt å bli veli mä däsamm.

Nu va dä så, att dä här skull var ett rektitt finnt bröllôp å däffór hadd di fått e, sôm hadd vôr köks hos major Frykmark te komm dit å kok mat å årn mä alltihop. Å på bole va dä ett grannt ôppställ mä tallrecker å bonker, å i vråa så hadd di ställt ôpp ett så kallt smörgåss-bol å där va allt möjlitt framsätt å mang, mang brännvinsputäler.

Mällerti hadd prästen blitt ätter ve körka å dä dröjd fali länge, inna att han kom. Å mennas va dä ingen, sôm tords rör ve maten, å vi stog där bar å glodd ôt hôrann å va ännsôm litt andäckti.

»Ja, mennas så tar vi en klonk,» sa gamle Jan allt imälla å hälld i glasa. Å så tog vi ôss en klonk.

D'ä int så gôtt å stå tocken där å bar bälj issä brännvin å hôll käfft å int få mat te. Hôlls dä va, så bynnt dä kok hett immä, satt ja gärn

vell gär nô stôllit, å ja såg att dä va på samm vis mä di are pôjkan å käran. Di lysst rött i syna å ble besönnli i knäveka å en kunn se på dôm, att di hälst vell dans rilen äll gär halling-kast. Men dä va ingen, sôm tords rör en lem, för vi vänt var stönn, att prästen skull komm in, men valls dä nu va, så dröjd dä allt mä prästen.

»Ja, mennas så tar vi ôss fäll en klonk,» sa gamle Jan han å tonga slang allt litt för'n, för persvaderinga bynnt å ta övverhanna mä'n. Å så tog vi en klonk å ställd ôss te titt rackt fram å va still igän.

Ja kännd påmmä att dä kom ännsôm e ra-senhet immä bar tå brännvin å för dä att ja int feck rör mä. Ifall bar att nôn hadd stött vemmä mä armbôgen, så skull ja tvart ha kast rocken tåmmä å dängt'en. Dä vesst'a å däfför kröp ja unna, så langt ja kunn.

Da feck'a se Selver-Pär å Leveransen stå å bläng på hôrann å dä va just itnô himmelrik i yga på dôm. Di va int vider vänner, för Leve-ransen hadd lur Selver-Pär på en skogsaffärd, å di sa att Selver-Pär hadd pinnt pänga ur Leve-ransen på ett fintlitt kuntrakt.

Di hadd komm å stå brevé hôrann å ja kunn se att di tôk sä bort, för dä att di int skull tramp hôrann på liktonan.

»Ja, mennas så tar vi ôss fäll en klonk te,» sa gamle Jan å heck te ett tag. Men i däsamm kôm allt prästen.

»Nu börjer den rätt finheta,» va de en, sôm sa. Men så fali finnt ble de fäll int, för vi va int recktitt stadi på bena, å den möne andackta va blidd ännsôm e rasen elektrisstet i ôss.

Å så kom da ho, sôm hadd vôr köks när Frykmarks, in mä buljången å så skull den fin härrskappsmäddan bynn på.

»Dä va en go buljång de här,» sa Leveransen te prästen, för han töckt fäll att han skull vis, att han förstog sä på tock där han. Men da händ den ulöcka att han i däsamm kôm te snör te Selver-Pär mä armbôgen, satt Selver-Pär feck dä het spa i syna å ner imälla västen.

»Hutt,» skrek Pär å ga Leveransen en boffel, satt'en kom farnass bål i vråa där ja va. Å i däsamm bynnt dä dask å däng å vrôl å flyg ikring mä all möjli lösör gômmen stôga. Ja såg, att Kalle Gla å Lars i Hôsera va fram på gôlve å hôpp baglängs å tjoa å skrek. Jäntan å käringan bynnt å gråt å antur sä. »Still där,» röt prästen te, men dä va allt försennt te säj nô, sôm kunn var te nôa nötte.

Sjôl rännd'a å slog ikring mä ôt all hôll mä bägg knytnävan. Vaffför ja slogs, vet int ja, men ja kunn int lätt bli, för brännvinspegasen va

immä. Dä va en gammel bonn där, sôm int dä ja vet hadd gjort mä ett kofén te urätt, men ja feck tag i kärn å slängd'en bål övver en bänk sôm en skinnfäll. »Häj,» skrek'a å skull just gär samm res mä en aen gôbbstacker, men da va dä nô, sôm hang sä fast i armen påmmä. »Släpp mä,» skrek'a å dängd'et i vägga. Da feck'a se att dä va Anna Lek, jänta mi, sôm ja hadd gjort så ill ve, å da klack dä te immä å ja ble sôm en skensk häst. Va sôm senna skedd, dä vet ja int, för ja va blankt iffrå mä.

Men når ja kom te mä igän, låg'a långt ut på jale å grät. Yga va igänmurat påmmä, skael va sönnersläjen å näsa va ôppflôga sôm e väl jäsat brölimp.

Men tänk på di jäntan, d'ä allt nô unlitt mä dôm. För rässôm ja låg där, så satt Anna brevé mä å grät, ho åg, å tôrk blogen ur syna påmmä mä förklä.

»Gå dänna,» sa ja, »ja ha slag dä fördarva — ja ä den varst lömmel, sôm finns i hel vala — ta Nils, du — han ä ingen fylltratt, han.»

Men da grät ho bar varrer å sa, att ja int skull tal så styggt te'a. »Du ä söpen, nu, Agust lelle,» sa ho, »men dä ska nock bli bra igän, ska du få se å försök å gå nu, så ska ja hjälp dä hem te mor di,» sa Anna ho.

Ja, så strackla vi ôss allt iväg — ja geck å

hängd mä armen ôm halsen på jänta å stortöt hel vägen ända hem. Å mor mi å Anna feck hjälp mä å mä klära och lägg ner mä i sänga å så dôrma ja å iffrå allt ilänn på den här jola för den gangen.

D'ä fäll inte vart te säj mö ôm valls dä ble senna. Vi pôjker, sôm hadd vôr mä, kom inför härasrätten — sômma va in på häckte i Kallsta, å sjôl feck'a svi läng å väl för pleckta, sôm ja feck betal. Å valls dä nu va, så kom ja allt liksôm te räcktnes mä te di där bråkstakan, sôm va di varst utskrekne i hel sockna. Å di kall bröllôpe i Backa för den stor rammelbuljången i Backa, å hôr en kom så kast di fram nô ôm, att dä va gôtt te få buljång å att dä skull bli ätterrätt ätter.

Men för allt dä le ja ha litt för den buljången, så vell ja int att den vôr ogjord, för gômmen den feck'a se va gôtt dä kan finns i ett kvennfôlk å dä ä ännsôm att den buljången skull hôll ihopp Anna å mäj, satt dä int ha blitt nôa ufre hemm i stôga hemm när ôss, sôm dä allt hällers plär kunn bli mälla gefte.

* * *

GÅ PÅ DOMPEN.

Å Däng-Jan sa te Kvennfôlks-Pälle:
»Du Pälle, vi går te ett anna ställe,
dä här, dä ä lessamt dä,
nu går vi på dompen te Finnbacka-jänta,
ta brännvine mäddä, å Pälle du, vänta,
vänta!
vi tar allt klavére mä!»

Di gjord en musik ner i vägaskele
å spelt så kärvännli på piglocksspele,
men Britta ho kom inte ut,
di perka på Brittas lås mä en pinne,
å ställd sä ve fönstre å sa: »ä du inne,
Britta!»
men Britta ho kom inte ut.

Sen veska di finnt: »ä du ängschli för mor di?»
dä halp inte möe, da skrek di å svor di,
men Britta ho kom inte ut.
Da tog di ôpp sten ä i vägga di donka,
på fönstra di banka, på dôra di ronka
å skrek: »gi dä ut!»
å da kom Britta ut.

Mä gamlingens gamle gevär i näven
geck Britta å smög bak mä knuta sôm räven
å huka sä ner å kröp.
Sen fyra ho tå bak mä halmen i stacken
å Däng-Jan han domp som en mjölsäck i backen,
han slog sä i nacken,
å Kvennfôlks-Pälle han stöp.

Di dog å stog ôpp, di ble skenske i bena,
di tängde, di gne, satt dä ella tå stena,
för skôte va bare tå krut.
Å senna ä Däng-Jan å Kvennfôlks-Pälle
just itnô så rogat te gå te nô ställe
å donke små jäntonger ut.

Å Britta ho satt sä på jola å skratta,
å vre sä å va sôm en sjuke fått fatt'a,
kröp senna i sänga igän,
men langt bål i Eda å langt bål i Köla
geck eko tå skôte i bärga å töla
å langt bål i Nôrge
geck skratte å går fälle än.

* * *

BOLAGGSVINSTA.

Te rep ihopp så mö en kan ôt sä sjôl å barna å käll dä klokerst en kan för framtia, dä gär fäll hôriveli männisch, sôm har nô vet i skael. Ja, dä gär te å mä sômma tå djura, sôm itnô vet har.

Men d'ä sômma, sôm ä kloker än di are å te dôm hör sômma tå brukskäran. Te äxämpel når ja va stater unner Björkstafôrs, så hadd vi en fôrvalter, sôm va så övverhôvvlianste klok, satt vi bruksfôlk ble jämt skamnôm för'n.

Nu vet en valls dä ä, når dä ska bli tocka där bolaggsvinst. Dä går te på dä vis, att en tar så mö arbett ur arbeterskrôttan, sôm står te, å gir så litta lön, som kan dras ihopp. Dä sôm da blir övver åttå dä di vell gi för di sakan, arbetran ha gjort, når di drar den minst möjli löna iffrå, å dä fôrvaltern å kôntorshärran ska ha å unnerhôllinga tå bruke å ann tock där, d'ä bolaggsvinsta.

Men nu va dä tocken ve Björkstafôrs, att där ågd bruke ôm mäst hel sockna å allt fôlk, sôm va, så va di född å ôppfödd på brukes mark. Nu tänkt bruksfôrvaltern sôm så — »ôm atte ja slôr tå tjufem ör på löna, så blir dä litt mer pänga, å ifall atte sågran å smean mocker, så sier ja bar, att di kan få flött sin väg, ôm att di int kan li sä i stôga di har tå bruke — å senna får vi se, valls di gär,» ment'en.

Ja, di ôppstinnér sä fäll e ti, men valls dä nu va, så feck di allt gi mässä, för di töckt dä va för lett te gå iffrå stôga å di tänkt fäll att di skull dra sä fram i all fall. När en da la tehoppers tjufem ör på hôr kär å hôrt dagsverk för ett år, så ble dä e litta bra bolaggsvinst, dä åg.

Men fôrvaltern va alt kloker än så. Han satt ôpp e handelsbo, för han sa att vi fôlk skull ha't litt bekvämer, satt vi int behövd gå så lang väg, när vi skull köp mjöl å kaffi. Han skull bar dra å på löna sa'n, för hôr gang vi köfft nô. Å så gjord'en ett kuntrakt mä ôss, att vi int skull ha handel på nô ann ställ — den, sôm dä hadd, skull bli ôppsagd, sa'n.

På dä vis feck'en mä en gang mäst hel sockna te köp allt di behövd i bolaggsboa. Dä ble e ny bolaggsvinst.

Men fôrvaltern va int nöjd ända han. Han satt ôpp prisa mä ett ör mer per skålpunn än di

hadd hällers i handelsboan, å på dä vis feck statran å sågran betal mer för sett husbehov mä minner lön än ann fôlk. Dä ble åg e bolaggsvinst.

Ja, fôrvaltern hadd fäll allt mang fler sätt te gär bolaggsvinst; å sågran bynnt allt å flött iffrå bruke å far te Amerka. Å når dä le på, så gjord allt bolagge kôllbôtt, fastän att en skull töck, att mä ett tock rejment å tocka go bolaggsvinst skull dä allt gå bra. Mällerti va int just fôrvaltern nô fatti, når'n flött iffrå Björkstafôrs, men han hadd fäll funn på nôa snudi metod ôt sä — för te gär ny metoder dä va just fôrvalterns sak dä, å en övverhôvvlianste klok kär va'n, dä va int en ve Björkstafôrs, sôm vell nek för dä, fast att di int hadd just nôn fördel t'åt.

* * *

EN SOM VA LANGHÖRT Å HÖGTÄNKT.

Dä va en gôbb sôm va langhört å högtänkt hemm i sockna, där ja va. Han hörd te dôm, sôm int kan lätt bli te tänk högt, fast att di tror, att d'ä invartes å töst, di tänker. Å så va dä dä unnli mä'n, att'en kunn hör på langt hôll dä ann fôlk tänkt å sa ôm'en.

Mä däsamm gôbben feck se en, bynnt'en på å mommel te äxämpel så här, ifall dä te äxämpel va ja, sôm mött'en: »Håja den där ha ja allt sett fôr — d'ä vesst en tå di lömmlan där väst — han vet'el ing, han vet'el ing — valls skull den kunn vet nô — han va fäll int född den gangen fäll.»

Allti va dä nô ôm nô en int skull vet, Men en feck allt vet ända, va dä va, för dä tart'en allt ôm sjôl.

»Nä, dä kan fäll ingen vet,» sa'n. »för d'ä för langsenna — å int kan ja tro att dä va nôn,

sôm såg'e häller — mässé, klocka kunn var åtta på kväel ă da ä fôlk för dä mäst hemm å äter aftan — men nock kan dä fäll gå fôlk ômkring å stryk ända ve den tia, å jänta skrek allt, dä gjord ho allt — men ätter dä inge tal ble ôm'et, så tror ja vi kan lätt den saka få var sôm ho ä — å int va dä fäll häller så jävvlitt te gär tocken mä'a häller, fast nock va ho imot'e — å nock sa di senna att ho hadd gått i sjögen — men dä va fäll för ongen ho hadd, å den ä fäll int så innlitt evitt sanningans sagt, att dä va min — fast nock stämd dä fäll nôglunda på tia, mässé, åja nock stämd dä allti — men d'ä langsenna å dä ä fäll kansch ingen sôm mins'e, ifall så skull var, att jänta int ôrk hôll käfft mä't — ja tror att vi kan lätt saka var sôm ho ä, ja,» sa gôbben å geck å neck å titt ôt sia å gjord miner för sä sjôl.

Dä va ännsôm han skull vell rå å övertal sä sjôl att dä inge va te ha bekômmer för, å så frest'en fäll å karsk ôpp sä, men så kom dä allt tebakas igän dä där mä jänta å så bynnt'en å mommel igän ôm att dä va langsenna å ingen sôm i all fall vesst å't äll kunn mins'e.

Men når att en slog sä i tal mä'n, va'n i förstninga sôm e anna männisch å sa tock sôm ann fôlk sier. Men rässôm dä va, kunn dä händ, att'en ännsôm sack ihopp å ble sôm'en skull

var esam. Å han stog ännsôm å lydd invartes å så bynnt'en å mommel för sä sjôl: »mässé, jo ve tvärvägen ôt Skoga,» sa'n — »dä kan fäll int var länsman sôm sa't — åjo dä kan fäll allt var länsman i all fall — å den are kan fäll möjlivis var prästen — hm, hm, hm, så di taler — dä här kan vesst bli lett för mäj dä — hm, hm, hm, töcker länsman dä — å nännä — ånä d'ä för langsenna.»

Å så vacktn'en ôpp å bynnt tal sôm ann fôlk igän. Men når en hadd gått iffrå'en ett stöck, kunn en allt hör att'en geck å grönna, ôm att'en hadd gjort nô sôm kunn förfall te var misstänkt. »Må tro pôjken kunn märk nô — ånä, dä kan fäll int sess uttapå så här langt ätter — för d'ä mang, mang år senna nu,» sa'n — »langsenna, langsenna, d'ä för langsenna,» môttra dä e lang stönn iffrå gôbben, senna en hadd skerts ve'n.

Att gôbben hadd gjort nô ont fôr i vala, dä trodd all männischer, för vafför skull'en hällers gå å säj tocken för sä sjôl å int ôrk lätt bli. Men dä va ingen sôm vell gär nô ve't, för di töckt att gôbben va för gammel.

I all fall ä dä unnlitt mä di här, sôm ä langhört å högtänkt. D'ä sômma, sôm tror att en blir tocken, ôm att en ha gjort nô ont å int ha komm te stå för't. Dä ä sôm dä onn skull vell gi sä ut ännsôm ett utslag i en sjuke å sôm att

di, sôm ha ont gjort, skull få straff, gômmen dä att di ä pocka te hör invartes allt ont, sôm ä sagt ôm onnheta derses äll bol ha blitt sagt, ôm ho hadd vôr bekant.

* * *

FRIMURERAN.

Ôm att d'ä sant nu för tia, dä vet int ja. Men på far mins ti va dä allt si sôm så mä frimureran.

Far min va ingen rädd kär, men nog ble'n unnli, når de ble tal ôm den tia han va gårsdräng när källmäster Lunngren ve Låsen i Kallsta.

Skrömt å ilänn lär dä ha vôr för jämnan däröpp i frimurstehôlla i Låsen. Far min va pocka te gå ôpp på vien iblann å da feck'en lôv te gå förbi di utäck dôran sôm va därôpp. Dä tass å tass å host å skrömtulér sä därinn, sa'n, för jämnan, å en gang sa dä »Jan» te'n iffrå e dörr. »Akt dä, Jan,» töckt'en dä sa.

Å tocka liklockt, sôm dä va. Men varst va dä, når frimureran skull ha storkalas, för da kom dä tock i dagen, sôm int kan utsäjs av en kristen mans tonge.

Men valls han först feck nys ôm barnätinga, dä ôrk'en int hôll töst mä.

Dä va en gang di hadd en tocken där stor

kanaljation därôpp. Dä hadd komm storfôlk dit iffrå Örbro å Stockhôlm — å tjock å bre va di, sa'n — å fäll vet en va den välmåga kom iffrå, välgödd onger ä inga fattimanskôst. Di, sôm ha bynnt på mä den matårninga, kan fäll int lätt bli, men urätt ä å förblir dä te ät barn.

Far min feck förståss spring te källern ätter putäler — kônsti putäler va dä, sa'n, gammel å nersmord va di, å far min trodd att dä va svavelsyr å ammoniak i dôm, sa'n, för tocker vinputäler hadd'en för sin del allri sett.

Men så kom Lunngren å sa te'n, att'en skull tull fram en kagg, sôm stog bål i a vrå. »Tull fram den där kaggen,» sa Lunngren han. »D'ä litt salta fårkött — frimureran ska allti ha salta fårkött, da hör te frimurerlagen.» Kônsti lag, tänkt far min han, men han sa itnô, utta han tull fram kaggen, sôm han va tesagt.

Men da händ dä int bätter än att den en bôtten valt iffrå å da rann dä ut armer å ben tå små barn.

Va'ke dä dä ja tänkt, tänkt far min han, men sa itnô den gangen häller. Men Lunngren ble vit sôm ett lakan i syna å sprang fram å feck fast bôtten igän på kaggen. »Ja ska tull in kaggen sjôl,» sa'n.

»Ja, den kaggen får allt Lunngren tull in

sjôl,» sa far min. »Mä tock fårkött vell int ja ha nô te skaff,» sa'n.

Men senna va dä ett steken å fräsen därinn i köke, satt far min feck kvalm, når'n tänkt på va dä va di stekt. Å når tia kom, att meddan skull bli, va dä ett sôl å kakkalorum därôpp, sa far min, satt han kunn hör att frimureran hadd'et bra. Där satt förståss all diss stor matkannibalan å slök issä den en välgödd barnongen ätter den are å bälj issä all den sur svavelsyra å ammoniaken.

Tocken geck dä te när frimureran fôr i vala. Valls dä nu kan var, vet int ja.

* * *

STUDENTJAKTA.

Studentan va i trakta
når jäntan va i vall,
studentan va på jakta,
dä vren å dä small.

Dä flisa sönner tôppan,
där skôta sköt blint,
di uvôrne krôppan
sköt skackt å sköt vint.

Å ôrran å tjädran,
sôm mälla träa flög,
slapp unna, fast fjädran
kom ner sôm en snög.

Men tackan å kalvan
di va i stora nö,
di ôrk int stå för salvan,
di feck en blodi dö.

Å varst di stackers jäntan
geck krigerfala ôt,
når di åttå studentan
feck kärlekens skôt.

Di satt å töt i backan,
når jakta va förbi,
ôt kalvan å ôt tackan
å allt di sjôl feck li.

Feck li så tongt tå kälek,
sôm feck så dålitt slut,
å all den nö å smälek,
studentan hadd brett ut.

* * *

MELANGTÄRAS INTÅG I KALLSTA.

I.

MELANGTÄRA FÅR SE KALLSTA.

Se Kallsta, se Kallsta, se Kallsta sta!
Guda!
Hurra!
Se sola, se sola i Kallsta store sta!

Se högt skiner Kallstas domkörktorn
i tôpp!
Spel ôpp
ett klangsens guda! mä trompeter å horn!

Se älva, se broa, se bispens gål,
hur skön
står grön
den stôlta staden Kallstas potatis och kål!

Se fanornas vaj uti solas ljus,
hurra
för bra
å go å fin trakterning uti Kallstas fine hus!

Så fram, I tappre gössar, uti lonk, lonk, lonk,
gå på
I blå,
i takt ätter donk, ätter donk, ätter donk, donk,
donk.

*

II.

BEFÄLE.

Befäle, befäle för tam-tam-tam,
befäle mä makt drager fram.
Herr översten kumderer,
majorn han exerer
sin stôlta bataljon i den stôlta staden in,
kafftinen han ä barsker,
lyttnánten han ä karsker,
han sträcker så stôlt på den stôlta ryggen sin.

Å fanjonkerbaken, för bom-bom-bom,
sig breder så granner å grom,
säschanten gör sig raker,
han kan allt sine saker,
det vet herr säschanten allt av,
korpralen gör sig bister
och bär i sin tornister
en generalfältmarskalkstav.

*

III.

VI.

Så följa vi kafftinera å lyttnantera,
vi dra
i ra
att Värmland bevara,
för hej tranterara,
med vassa bajonetter, för tjong hej trantera!

Ve hörna dä lyser tå jäntkjolera,
vi ser
på Er
I fine kjoler alla,
I fine kjoler alla,
mä tacksamhet för vackerlek, för hej, tjoh-lera!

Dä drar ôss, dä drar ôss i skosulera
te gå
å få
en köss bak mä knuta
på truta, på truta,
för ptuttu, för ptuttu, för ptutulera!

Ve husa står civilera, di trinnskallera,
på lur
mä sur
å le å better galla,
för domses fästmör alla,
för domses fästmör alla
gir kärleken åt kongliga armén, trallera!

Se dombom ve dombom står dombommera,
jojo,
må tro
dä känns i en dombom
tå bombom på bombom
på bombom, på bombom, på bombommera.

* * *

Å JASSÅ, MÅ DÄ?

Dä va en gammel såger ve bruke, sôm hett Annersch, å han va tocken, att inge bet på'n. »Å jasså» äll »å må dä» va allt han sa, hur ill dä än va för'n.

Når di fôr i vala kom te'n å sa, att koléra hadd komm te sockna, sa'n bar »jasså, må dä, ha ho dä?»

»Ja, men ho ä allt i granngårn när släkta di,» sa di.

»Å jasså,» sa Annersch han.

»Ja, bror din ä allt när ve te dö han, Annersch,» sa di.

»Å jasså,» sa Annersch han.

Å »jasså, må dä» feck'en allt hett åg. Men når di tart ôm för'n att di kall'en »jasså, må dä», tog'en allt åssä mössa å rev sä i skael.

»Å jasså, må dä,» sa'n.

Da va dä en gang, att Annersch kom unner ett bräras, satt di feck lôv å ha in'en te lasarätte i Kallsta, å dä va allt ja sôm feck frakt in'en.

Dä va int mö liv kvar i Annersch. En öre va åslet ätter rota på'n å hang mä nö fast. Hôvvsvårn va te hällta åreven å i halsen bakte va dä a stor grop.

»D'ä allt slut mäddä nu, Annersch,» tänkt ja, för Annersch låg sôm han va dö. Men dä va int fritt att ja int tänkt, att Annersch skull res sä ôpp å säj: »å jasså».

Ja så kom vi te lasarätte å feck ôpp Annersch i sael, där di skull bese'n, ôm dä va nô te gär ve'n. Å så la vi Annersch på ett bol, å lasarättskvennfôlka kom in mä all lavmanger å varktyg å bôrker mä ôljer, sôm di skull begagn på Annersch.

Mällerti bynnt allt doktarn väng ôpp ärman å ställ mä bôrkan å klepp å lev mä Annersch, å da bynnt allt Annersch å vackten ôpp.

»Hur står dä te mä gôbben, har gôbben mö plåger,» frågt doktarn.

»Ånä», sa Annersch han — »fast nock känns dä litt unnlitt.»

»Ja, ja ska allt säj gôbben, att dä ä allt allvarlitt dä här,» sa doktarn. »Han har ett stort hôl i hôvve å hôvvesvårn ä allt mäst åsleten den på'n.»

»Å jasså?» sa Annersch han å drog allt på't.

»Å ena örat ä åsletet,» sa doktarn.

»Å jasså, ä dä dä, ja dä va allt kônstitt,» sa Annersch han.

»Å en kan se in i svalje på'n gömmen nacken.»

»Ja dä va allt besönnli, hocken skall ha trott tocke,» sa Annersch han.

»Å d'ä allt frågan, ôm gôbben kan bli bra,» sa doktarn. »Vi vet int ôm dä int kan te å mä bli dön.»

»Å jasså,» sa Annersch han å gjord ett litt fresten te få ôpp näven te nacken. »Ja dä blir allt varst för kärnga dä,» la'n te, når'n hadd grönn ätter e stönn.

»Men ja ska allt gär ett försök te lapp ihop gôbben ja,» sa doktarn, för han ble änn sôm rasen för dä, att inge bet på Annersch, å så bynnt'en sy å plåstre på'n igän.

Å han lapp allt ihop Annersch, å Annersch han lever allt än han å ä ve go häls, fast att han ser allt litt skarvät å lagat ut.

Men når han blir dö en gang å kommer te hemmel å änglan sier te'n: »nu ä du allt sali, Annersch,» så ä dä int fritt att ja int tror att Annersch sier: »å jasså, ä ja dä, hocken skull ha trott tocke!»

* * *

E GÖKVIS.

Så môrk va mi stôge
å hemmalens bôge
i väst langt i skyan va rö,
da hörde ja nôge,
som skrek bål i haga: ko dö!

Da sa ja: »du västgök
ä bästgök,
va spår du för löcke?»
— käpp å kröcke,
ont ôm brö!

Sen spord ja: »du östgök
ä tröstgök,
så si, hôr ä tröst, du?»
— natt å höst, du,
svält å nö!

Da sa ja: »I ljuger, ja tror inte på,
va göker kan spå,
min skog å min sjög vell ja fråge om rå.»
Da svara dä så:

Se, gräse dä tôrker
å lövgrönska ôrker
i hösten int länge bestå,
I fôlk ä sôm strå,
I fôlk ä sôm kôrker
på böljan di blå.

Så sang dä te svar på mi store nö,
når mörk va mi stôge
å hemmalens bôge
i väst langt i skyan va rö,
da hörde ja nôge,
sôm skrek bål i haga: ko dö, ko dö!

* * *

MÄ SJÔL.

Ja vell int var strå äll kôrk,
int hö äll vesne bla,
i blåsten på sjön, i het å tôrk
ja vell vare mä sjôl ändá.

Å fäll kan dä händ, att ja dör,
å fäll kan dä händ, att för vinn ja far,
å fäll kan dä händ att e våg mä för
å tôrken den siste krafta tar.

Men tôrken må bränn mä å blåst på sjön
hantér mä varr än ja tôl,
når live mä släpper te sist ve dön,
så vell ja hôll fast i mä sjôl.

* * *

STÔLLIHETA I VALA.

I ska vänje er å mä te skratt,
för en lever bar för te dö,
ôm dan ska en tänke på natt,
i sol ska en tänke på snö,
du ska gråte, når live ä glatt,
å int ska du vell dä du vell,
dä ä allt så stôllit, satt
en allt vell skratte lell.

* * *

E ANNA GÖKVIS.

Å môra ho kom å en aen gök
gol högt å han gol iffrå sör,
da spord ja igän på försök:
»du sörgök ä dögök, så hör:
valls blir da den nöa,
ôm vem di are gökan gol?»
»Jo,» svart'en, »att föa
blir fet å möa
i boens spis å på boens bol!»
Da sa ja: »må dä, å må dä!
Di gökan di gal allt bå 'ja' å 'nä',
men hocken tå dôm ska ja tro?»
Da flint dä å klocka; hoho, hoho!

* * *

HARRGÅRSTÖSA I ÄPPELAPLA.

Dä satt å sang i e äppelapel
där apeläppla hang grannt i ra,
filinkeli lät e låt i tôppen,
tilideli, trilla drilla gla.

»Va hetter du där i äppelapla
mä vackerlåta i mun?» — sa ja.
Da sang dä lideli lidelidi,
dä drilla te sôm e lärk å sa:

»Ja hetter Astri av Astrakanien,
ja hetter Lideli Lidela»
— dä titta fram sôm ett apeläpple
i apeltôpp mälla äppelbla.

* * *

TILLÄGG

JÄNTANES FRIERFAL.

»Ja, Erk den tog Britta å Kajsa tog Pär,
dä börjer bli traschlitt te skaff säj en kär,
men esam te sette i stôga ä lett
å dä kan en schleppe, ôm bar en har vett.

Å räcker int gôsaan i Jöshäre te,
så finns dä i Gräsmarka tockre te se,
å skulle ja gå tess ja stuper ikôll,
en kär ska ja ha, dä begriper ni fôll.»

Så gnällde e jänte frå Arvika sta,
e jänte i Mangskog ho töckt dä va bra.
Så las di e bön å i skor åttå lär
di traska åsta för te skaffe säj kär.

I Gräsmarka gnodde di sockna kring
å svängd säj å vrängd säj, men feck ingenting,
för manfôlka flinnte å manfôlka sprang,
sôm sjôlve den Fule i hälaan dôm hang.

I Torsby antura å skepa di säj,
men allt va di feck för si friing va »nej»,
i Sunne å Ämtervik gnall di å sang,
men manfôlka flinnte å manfôlka sprang.

Da satte di säj nerve sjölann å gråt
å gnodd säj i yga å vänta på båt.
Kaftin på Fryxell sänn förschöckt di säj på,
men han sa: »ligg dänna, lablimmäj å gå».

Sänn kom di te Fryckssta å sänna te Kil,
där bliga di blitt å vre smala te smil
å vecka mä halsaan så hårflätaan slang,
men manfôlka flinnte å manfôlka sprang.

Da börja di känne att näsa ble lang
å önska di väl vôre hemme en gang
hos könaan å fåraan i Jöshäre lann
å hemôt di larva mä skonna i hann.

Di kunne int ha dôm på hälane nu,
för sömmaan va spröckne å läre itu
— dä schliter ut sôler tå tjockarste lär
te traske å gå för te skaffe sej kär.

* * *

BALLÅNG-GÔBBEN.

Dä va en gang di schläfft ôpp en ballång-gôbb i Krestjanja — en tocken där'n sôm ä gjord tå klästyg å ôppstôppa mä vär. Dä va den sôm fell ner i sockna hemm när ôss.

Kalle, bror min, å ja, vi skull just gå te körka å ly på den ny prästen å dä va mö fôlk på vägen, var en geck. Sola sken å himmalen va klar, satt dä fanns int fläck.

Men rässôm ja geck där, så feck'a se änn sôm en stor svart preck västate övver skogen. Den rörd säj å höjd säj å sänkt säj å kom rackt imot ôss.

»Va i hällskåck ä dä där,» sa ja, å grunna å fundert.

»A, d'ä bar e kråk,» sa bror min, han.

»Åja, d'ä fell e kråk» — sa ja — »men jaggu ä den kråka stor» — töckt'a, för precken den ble störr å störr å kom farnass övver skogen mä redi farrt.

Å hur dä va, så bynnt bror min å grunn han åg, va i hällsecke dä va.

»Å nä, en fôggel kan dä int var,» sa'n. »D'ä för stort — dä har ann fason. Va sjöttan ä dä,» sa'n.

Men nu va vägen full tå fôlk å når di da såg, hôlls bror min å ja stog å peckt å peckt, da vänd di snytan i väre, di åg — å glômma å glodd å grunna, va in i novembermarken dä va.

Å jaja, besönnlitt såg dä allt ut — för dä va ingen preck länger da, utta e stor lang, bre sak, sôm lyste rött å blått å gult å hadd änn sôm skaft i äen. Å ju närmer dä kom, dess störrer å grömmer ble dä — först ble dä stort sôm en häst å sänna ble dä varrer än en illfant å te schlut va dä så uhäjlitt å anskrämmelitt, så dä sa klack i en, når en titta ôpp. Å te allt elänne bynnt dä schock å dä va sôm dä skull fall ner rackt på hôvv på en.

Int fell kan'a nek att ja mä töckt att dä va uttäckt å såg kônstitt ut, men tocka rädd kruk sôm di are va, dä va ja fell int ända lell. Bror min han skalv i var le å käran ble ännsôm kroki i knäveckan å kvennfôlkan tjöt å ba te Gu å ongan ôja säj å kast ikull säj mett i vägen.

Da va dä e gammel kutharli käring, sôm steg fram — di kallt'a »Kersti mä näsa» — å sträckt ôpp arman i väre å skrek å antura säj å tog te å predickt sôm en präst.

»D'ä dommen» sa'o — »den yttersta dagen är kommen hart när,» töckt'o — »si vilddjurets tecken i skyn, såsom skrevitt står i bibbla,» sa'o. Å kvennfôlkan te stånk å be varrer än fôr å sômma va sôm di va stôlli.

Men i dä samm kom klockern å en kunn se på'n att han int va rektitt tefress, han häller, fast han gjord säj rak å styv.

»Jagg skulle förmoda att detta föremålet är en ballång,» sa'n på sett fine språksätt.

»Asch klockern,» sa bror min, sôm stog breve — »ha'n sett nôn ballång, sôm har ben å kan spark?» För nu hadd saka komm så langt ner att en kunn se valls dä såg ut å all kunn se att dä va likt en kär i rock å böxer å hatt å allt.

Ja klockern han glodd ôpp e stönn å sänna ble han blek sôm ett lik å sa: »ja tror d'ä bäst å gå te prästen.»

Just i däsamm fell hel dä stor spektakle te jola å bynnt å flax å tjåv i rôgen å skubb säj mot skyggårn. Å dä fräst å môttra i't å steg änn sôm en rök ur't. Int ha ja sett den onn nôn gang, men fell ser han mäst nästan tocken ut, tänker'a.

Å fôlke te ränn å skrik å gömm säj var di kunn. Å »Kersti mä näsa» las å predickt så dä va ett levanne elänne.

Rädd va ja sjôl, dä neker'a int för, men ja

va på samm gang rasen. »Nä, du stanner allt, min gôsse lella,» tänkt'a å bet ihopp tännran. Å da såg'a hur dä stor gôbbspektakle schock ihop å ble allt mer tunnt. Å da tog'a en skyggårsstör å las »Gu sôm haver» å geck fram te gôbben å dängd te'n mett på, där han va sôm tjockarst — å kratsch, sa gôbben å dämmä sprack han. Å da såg'a att dä bar va vär å tyg.

Nä, en ska allri var mesi.

* * *

HAN Å HO.

»Å hör nu, jänta, å var beskeli,
å var int stursk nu, å var int heli,
å var nu snäll, för ho vet ho kan!
Å hör nu, jänta,
å hör nu, jänta,
å hör nu, jänta mi!» — töckte han.

»Å hör på den ni, va han har bråttôm
men falska gôssor, dä finns dä gôtt ôm
å vell han ha mej så får han gno!
Å feck han fikon,
å feck han fikon,
å feck han fikon? Jo pytt!» — sa ho.

Ho la i väg å ho ropte pyttsan!
å hej! å hoppsan! ho gjorde kytt, san,
å han te tänge, satt svetten rann.

»Dä va fäll nittan,
dä va fäll nittan
dä va fäll nittan te tös!» -- sa han.

»Å hör nu ho da, å hör nu vänta!»
— »ja tess här näst ôm ett år!» sa jänta,
men jänta tappa allt da e sko.
»Hå kôrs för ulöck,
hå kôrs för ulöck,
hå kôrs för ulöcke!» — töckte ho.

Å skoa tog han — dä bar int bätter,
än han kom före å ho kom ätter.
Nu va dä han som va övverman.
Han ropte pyttsan!
han gjorde kytt, san,
»å hej! å hoppsan! å tjoh!» — sa han.

»Å ä dä sanning att han vell ha mej,
så gi mej skoa igän å ta mej!»
Å han feck jänte å ho feck sko.
»Hå käre du da,
hå käre du da,
hå käre du da!» — sa han — sa ho.

* * *

JULAFTA I HARRGÅRLSKÖKE.

Hå ja, hå ja, d'ä mang, mang år senna ja tjänt dräng ve harrgårln nu. Hå ja, hå ja, tia går.

Onnt slet en, d'ä da vesst å sannt. Bå pateroen å Rätter-Erk va suffräne kärer, sôm lätt fôlk vet att di va född »te äte sett brö i sett anlätes svett», äll valls dä står i spräke.

Men så va dä häller intnô knuschel ve jula. Fell ha ja sett mö brö å mö fläsk i mi ti, men dä ja såg ve harrgårln va dä vårst ja nônstiner ha sett. Vi va fire kärer å fire kvennfôlk i kôsthôll å hårrskape va lik mang di, men jaggu va dä ått ulik slag i variveli julhög å flôt å fläsk va dä så dä rann. Öl feck en, brännvin feck en, fesk va dä å gröt feck en ät, så en kunn spreck. Ja mat va dä så magen stog i femtan hörn ända te tjugendaknut, som kör jula ut.

Först va dä dôp klocka tôlv — fett gôtt flôt tå den gamle fargalten. Hel herrskapsgreja va mä ut å stack brö i kettel å va mer gemen å

minner höckfarli än hällers. Pateroen sjôl sken sôm a sol å häld sjôl i super te ôss kärer. »Var int blyg du Johan,» sa'n, »ta't mä en gang du, dä hänner att dä blir en te,» töckt'en, »ja kanske tvă,» sa'n.

Ånä, ja va fell int blyg utta häld ner allt sôm va å tôrk mä ôm truten för te var fârli te näst gang.

Men dä va rolitt te se Gryt-Nisch, når han tog sin. Han hadd vôr döv å stum i all si ti å va rotkär unner harrgårln. Dä enda han hadd nôn lust för va te sôv å ät, å tobak va dä bäst han vesst näst brännvin. För brännvin dä va dä högst han vesst här i live, men dä va int mang ganger han feck tå dä schlage.

Dä va i all fall unlitt mä dän här Gryt-Nisch. Så döv å uvetens han än va, så nock hadd'en årning på tia. Å når dä da bynnt å lack imot jula, da geck Gryt-Nisch å flen fôr sä sjôl, å mött'en nôn, så neck'en å gjord sôm e skål tå näven å gap å lôddes sôm'en drack. Å så neck'en å så flen'en igän för sä sjôl å klapp sä på magen. för han vesst att nu skull den go tia komm för'n. Åjaja, han hadd inga ann gläje, stackern.

Men sôm sagt va, når'n skull ta brännvin, da va'n roli te se på. Mä ett han kom in ôm dôrra, välvd'en yga bål ôt brännvinsflaska å där helt'en dôm fast, var hällers han geck äll stog.

Å når da pateroen teckna ôt'en, att han skull fram, da tôka'n sä på sne fram te bole, mennas han titt rackt å styfft på supen. Å så häld'en in'en i muen å helt'en kvar e lang, lang stunn. En kunn se på'n hur sali'en va. Dä va änn sôm han skull tänk för sä sjôl: »ôj, ôj, ôj — gusche-tackelôv att tocka gohet finns i vala.» Dä va mä knaff nö han kunn tving sä te svälj ner supen, så dyrbar va'n för'n.

Ja senna börja fläskätinga. Dä va e fali äting ska ja säj er. Herr Agust va ut å såg pä, för dä töckt'en va rolitt, å han bynnt ägg ôss te ät vårrer å vårrer å gjord sä te å tal vårat mål å va kvek, fast så falia kvek va'n fell int ända. Tocker där vell allti skôj mä ôss ulärt fôlk, men jaggu ä di kopstôller sjôl. Herr Agust te exem-pel mä si lang näs å näsknipögera å den huki, dåli skrôtten sin va just int al! vårst grann å nock ha ja mang ganger stått bål mä knuta å grin ôt'en.

Herr Agust lôvd ôss, att den sôm åt mäst skull få e kron tå'n å vi fresst på så gôtt vi kunn. Sjôl la ja in dä mäst ja ôrk. Men dä ble allt Gryt-Nisch, sôm vannt lell. Han hadd inga årning på att han skull få e kron int, men han hadd tocka smak på fläsk, så han behövd int ha nôa pådriving.

Ja, dä va ätinga dä. Lämmä se, va va dä vi feck senna?

Jo, når dä le litt på aftan, så skull vi da ôpp i kök igän å dreck kaffi. Håja, kaffi ä gôtt dä mä, men kvennfôlka ä för svår te smål, når di ha fått en tår i sä. Kammer-Emma va da ett rennt hällskåck te smål å köksa va int sämmer ho. Fell va ja gla i jänter på mi ti, men en ska ha dôm e för e. Når fler ä tesamm blir dä lett.

Herrskap hadd mö fyr för sä därinn. Di tänd ljus i grana å dans å sang å fansér sä. Vi va fler ganger å glutt i dôra. Tocker där kan var jåli, di åg.

Nu va dä så att di bruckt å ha änn sôm en julbock sôm skull dra in all skänkasera — å den gangen va dä ja sôm va julbocken.

Ja feck på mä pateroens stor vargskinnspäls — å dra ôt skogen, va fliner I ôt, »får i ulvaklär» kan I var sjôl!

Nä, ja ska säj er att dä där gjord'a änn rektitt bra. Ja la mä på fyrenfot å hôpp ôpp å ner mä bakdel å spark mä bena å når ja kom mett för hel herrskapskånkarongen, bräkt'a te å välvd ut kôrgen på gôlve. Nä, tocker där ôpptôger å tock va ja änn bra te.

Ja, senna va dä äting igän. Först lutfesk, senna gröt. Herr Agust va ut igän å satt ôpp e kron ôt den sôm åt vårst. Dä ble Gryt-Nisch den gangen åg. Han va sôm Fryken, där dä inga bôtten ä.

Men när gröten kom fram, da sa herr Agust stôpp.

»Int ett skebla,» sa'n, »utta att I rimmer för gröten,» töckt'en.

Hur vi vre å vänd ôss så va vi pocka sta te schlut.

Först skull rättern fram. Han gne sä i nacken å ble fali rö i syna. Men når dä le ôm, feck'en fram ett rim lell.

»Den här gröten ä kokt i gryte å int i e spann
å dämmä kliver'n ôpp i e tall,»

sa'n å flen te ett slag å såg änn sôm litt skamsen ut.

»Bravo, Erk — dä där va int dålitt,» sa herr Agust — »dä där va min själ rektitt poetiskt,» sa'n.

Sen va dä Stall-Olles tur. Han spôtt bar ett par tag å harsk sä å sa:

»Dä här ä inte fesk men gröt,
å den sôm int rimmer bätter än Erk ä ett nöt.»

Da skratt all di andre å int skull da ja vell ha vôr i Erks klär den gangen.

Ja, så skull da ja fram, förståss. Men dum ha ja allri vôr å dä hink int inna ja slog mä skia i borlkanten å sa:

»Den här gröten ä gjord tå gryn å int tå sten,
men jaggu ä'n tjöcker än köksas ben.»

»Å, vet han inga levanne hut,» sa köksa. »Va vet han, valls ja ä skapt,» töckt'o — »å skäms mässä,» sa'o. Men ja bar flin å herr Agust la ihop sä på bänken å va rennt iffrå sä tå grin.

Ja, så geck dä te fôrr i vala. D'ä nu mang mang år senna.

Håja, tia går.

* * *

ERKSÔNS SVIN.

D'ä en di kaller Erksôn å dä hetter han allt åg. Dä va han sôm hadd mäjeri bål ve Sôrkbola, dä geck da branock för'n te en början — fastän en gang hadd di gitt'en gredlin smörfärg, så smör hans ble gredlinfärgat för'n. Dä feck han ät ôpp sjôl, för dä va ingen hällers, sôm vell ha't.

I all fall skull han fell ha rett sä, ôm int svina hadd vôr. Svina ble Erksôns ulöck.

D'ä int mang sôm kan hantér svin rätt. Sômma tror att d'ä nock te bôtt in dôm i ett mörkt hôl å släng skôlan ätter dôm å lätt dôm dra sä fram bäst di vell. Dä k a n gå bra e ti, minstingens mä hemsvin, sôm sen gammelt ä van te slit ont. Men utlannssvin tar dön på tock. Svin ä sôm ann fôlk å behövver ha fresk luft å möen mat tå ulik slags, å ä dä da tocker där herrskapssvin te, så ska di ha bå passning å ann bekvämation.

Nu hörd Erksôn te dôm, sôm int har nô

vider ställ mä svin. Han bol allri ha sett ôt svin, dä låg int för'n, å han hadd fell int fall på't häller, ôm int den här selveriserate nämnkärn i Vinterstabrôten hadd hatt'en te't. För han kom te Erksôn å sa att i utlann där hadd di allti svin ve mäjerian å ga dôm all mjôlka, sôm ble övver, så di ble tjock å trinn sôm proster å patroner, töckt'en.

Ja, Erksôn han vesst int bätter än att han ga sä te skriv te en svinfabrikör ätter tretti småsvin å gjord ett hus ôt dôm å gne nävan, för nu töckt'en att han va på go väg å bli meljonär.

Nu va dä så att ja iblann hadd min väg förbi Erksôns mäjeri. Å da va dä en gang Erksôn stog uttamä svinhus sett, å da ba'n mä gå mä'n in å titt på svina hans. »Så mang svin har du fell allri sett fôr på samm gang,» sa'n — »d'ä tretti stöcken, å allihopp ä di tå utlänsk ras,» töckt'en — »d'ä ann slag än din lell blå kobente bonngris,» sa'n.

Dä förs ja såg, når ja kom in, va att di int hadd gjort nôa lufthôl ôt grisan, dä ost varrer än varst. Mjôlk hadd di da hällers teräcklitt — dä rann ôm käfften på dôm — å fet va di, satt dä sa skvack i dôm. »Känn här,» sa Erksôn, å tog fatt på en smågris. Ja, ja känd förståss å jaggu va'n mjuk å fläski nock, dä va'n.

»Dä här ska bli affärd sôm hetter duga,» sa

Erksôn — »ti kroner stöck ha ja gitt, dä gär mä trehunnra — ôm fir måner säljer ja dôm för tretti kroner per skrôv, dä gär mä niehunnra — drar ja di trehunnra iffrå, så har'a sexhunnra kvar i ren behôllning, mjôlka räckner ja int — näst gang köper ja sexti småsvin å säljer dôm för attanhunnra å ôm ja int ä förmögen kär inna fem år, så vell ja bli en nôrsk nôrs,» sa'n.

Ja dä va bra för däj, tänkt ja, löcka te! Men hur dä va kunn ja int lätt bli å töck att dä va nô unnlitt mä Erksôns svin. Dä va inga gläj i dôm, di grömt å gnall itnô, når di svabb i sä mjôlka. Dä va nô mällankalkonsk mä dôm. Ni ska se att Erksôn får svi å li för di här svina, tänkt ja. Men Erksôn va så gla å stormodi, så ja töckt dä va sönn te spå onnt för'n, å allt ja sa va att han int skull gi svina för mö mjôlk. »Gi dôm int för mö mjôlk, Erksôn,» töckt'a — »mjôlk ä nock bra för bå fôlk å fä, men dä kan bli för mö dä åg,» sa ja. Å dämmä geck ja.

Dä kunn fell var en tre vecker ätter sôm ja geck förbi igän å da stog Erksôn i svinhusdôra igän. Men den gangen va'n int just gla.

»Di förbankade svina vell int ät,» sa'n. »Di töcker d'ä bätter te lägg sä å dö — femtan svin ha ja begravt å di anner ser ut sôm di hadd fått koléra,» sa Erksôn å snöt sä för att ja int skull se att han gret.

»Ä må dä da,» sa ja — »min lell blå bonngris, han mår sôm en prins,» töckt ja, för ja töckt att Erksôn gärn kunn ha tack för sist, för dä han va så stursk.

»Ja tror dä ä nôn sôm går å förgefter dôm för mä,» sa Erksôn — »ja ha gitt dôm bå ricinôlj å brännvin, men jaggu dör di ända.»

»Åja, nock kan dä fell var nôn sôm förgefter dôm, hocken dä ä,» sa ja å vänd mä bort iffrå'n å rev mä i nacken, för ja tänkt att ä dä nôn sôm förgefter svina, så ä dä allt min käre Erksôn sjôl mä all den möne mjôlka.

Ja geck i all fall in för te se, å eländitt va dä fell allt mä Erksôns svin. För sômma låg på ryggen å sa sin sist ol å sômma geck ikring å stulta sôm gammelt varkbröte fôlk å sômma stog å glodd på mjôlka å hang mä hôvva änn sôm di skull tänk: »ja ä så le ve mjôlka, så ja tror ja vell gi ôpp, bar ja ser på'a.» Dä kunn int var mer mällankalkonskt på Kallsta lasarätt. »Ja tocken ser di ut,» sa Erksôn å hang mä hôvv sett, han mä. Men mä ett flög rasenheta i'n å han högg tag i en tå di ålderdomssvag smågrisgôbban å drog'en fram te hoa ve öra. »Vell du ät, dett eländi svin,» sa'n å hadd ner'n i hoa. Nä, grisen vell int ät, utta geck baklänges sôm e kräveck.

»Ät,» sa Erksôn å dängd te'n mä käppen.

Domp sa grisen å stendog. Da storgret Erksôn, så gammel han va, å mä dässamm svor han ätter nämnkärn i Vinterstabrôten å sa: »anamma den nämnkärn å hans utlänsk relion på svin — dä här va mett sist hôpp — ha ja int sett å vak sôm en far övver variveli svinkräk tess di dödd — va har ja för dä — nu ä dä bäst ja går iffrå alltihop å går å hänger mä i närmste tall — svina dör ihjäl mä.»

Men hängd sä gjord han i all fall int, för ve marken i Kallsta härôm sistens feck'a se'n stå å kommers bål ve en grisvangn. Han va blek å mager, så ja kunn förstå att han hadd vart mä på mang svinbegravninger sen sist ja såg'en.

»Nä, int unner förti kroner tar ja för bägg grisan,» hörd ja Erksôn säj — »d'ä utlänsk ras,» sa'n.

Ja handlingsman tog da grisan för förti kroner, å når Erksôn hadd stôpp ner sedlan, geck ja fram å sa: »Jaså, Erksôn ä färdi mä den stor svinaffärden nu, dä va ju fjortan kvar ända.»

»Jo i hällsecke,» sa Erksôn — »dä ble två övver å dôm ha ja sålt nu för tjuge kroner stöck.»

»Å ôm en drar di trehunnra iffrå, sôm Erksôn ga för svina, så blir dä» — bynnt ja på, men Erksôn ble så grön i yga, så ja int tord säj ut.

»Hôll mugga på däj,» sa'n, »så ska du få däj en kunjak.» Han tänkt fell dä va bäst å hôll sä

väl mä mä, för att ja int skull gå ikring mä di stor ola hans.

Men nu va Erksôn tocken, att når'n hadd fått en kunjak, vell'en mä pock spendér på sjampanj. Å når vi kom in på hotell, så kom Lars i Väntvika te ôss å lanthandler Johansôn ve kvarna å fler därte å all diss skull Erksôn bju på sjampanj förståss.

Dan ätter rest'en hem mä tre kroner å femti öre i fecka, dä va den store affärden hans.

Nä, meljonär ble int Erksôn på svina.

* * *

ETT DOMMKAPITTEL.

»Di kaller dôm dommkapittel, å jaggu ä di domme,» sa gamle Petter i Hôvalt i vala, å sannt sa'n, å rätt hadd'en.

D'ä mang tocker dommkapittel här i Svärgets lann, dä en dommer än dä anner — ja ja skull vell säj att alltihop ä ett enda stort dommkapittel, å tocken ha dä vart för jämnan. Di stor domm grevan å baronan fôr i vala, di töckt att di va kloker än ann fôlk, däfför att di va sôn te far sin, å däffôr skull dä bar var di, som regjord i riksregärninga. Patronan å prästan å grôsshandlan å sjôlägerbönnran, di va inte politisk mognat, di va int klok nock te regär, för regäringsklokheta setter int i skael, utta på vägga, där gullvapna hänger, töckt grevan di, å kongen helt mä dôm e ti.

Men prästan å bönnran å di anner utbölingan, di môrr å morsk'er sä å ble allt kveker å

kveker, mennas att grevan å baronan ble allt dommer å dommer. Å utbölingan di skock så utta mä regärningshusa å hoj å skrek å schlog på dôra å ga te molhôjten. »Om ni int schläpper in ôss, så går vi in sjôl å kaster ut er,» lät dä i öra på grevan. »Ja, nu ä di vesst mognat,» sa kongen. »Ja, di ä vesst dä,» sa grevan, å så schläfft di in dôm. Å när da patronan å prästan å di anner utbölingan hadd komm in, så feck en se dä att di va lik bra, ôm int bätter te regär än all di stor böxgrann adelskäran.

Senna geck dä e ti, da di trätt mö i regärninga, hocken som va likerst. Klokhetate styr fôlk hang int bar på vägga nu. Sômma va regärningsklok för dä att di hadd hus i stan å sômma för dä att di feck lön tå krona. Men i skael behövd int klokheta sett nu häller.

Mällerti ble trättinga för le mälla di ulik slags klokhetan, gålsklokheta å gullvapenklokheta å all di anner, å däffför kom di ômsams att dä bar skull bli *e* sak, som skull gär fôlk snudi nock te regär övver svenskan å dä skull var pänga. Bar di sôm hadd så å så mang reksdaler skull bli ansedd för politisk mognat — pänga, d'ä dä som gär fôlk fint funta i hôvvknôppen. Ja da ble dä da fell så, å så ä dä än i da.

Men se nu ä dä på dä vis att dä ä sômma som int har så mang pänga att di ä regärningsklok

nock — d'ä di mäst här i Svärget. Å nu ä dä di som packer på å vell in å int får.

En får fell se, valls dä går, om di int gir sä — kannhänn att harrkäran i riksdan blir var att diss utbölingan ä politisk mognat, di åg, för d'ä så att en blir så tämli klarögd å goli'li mot fôlk, når en int tör ann.

D'ä för räxten allt litt unnlitt mä den här mogninga å klokheta hos fôlk som har å fôlk som int har teräcklitt mä pänga. Ja vet en gammel bonn som ä riksdasman, för dä att han har en bra nock stor gål å för dä att han ä go vän mä allt ann fôlk, som har bra nock stor gåler. D'ä ett tock där vel, som gär ätter va ann fôlk gär. Skrivkônsta ä just int hans kônst å i talkônsta ä'n just int mö länger kommen än den gamle pompen på gårn hans. Te å mä i lantbruksprofassion ä'n bakfram å d'ä allt drängen å kärnga, som har ställ mä alltihop. Den här drängen d'ä en redi kär dä för räxten, han ha vôr på fôlkhögskoln å ledi ä'n i mun som prästen sjôl å skriv kan han å hôvv på skaft har'n, men pänga dä har'n int, å däffor ä'n int mogen.

Å så vet'a en gammel söpen länsman, sôm ha fått slag å däffor int kan gär nôn vider tjänst å int har mö vet kvar. Skrivern får gär allt i hans ställ å för dä har'n sexhunnra i lön tå'n å d'ä en rejäll kär å studert ä'n, för han ha vôr under-

vist ve undervistete. Men den gamle söpne å lame länsman ä den, som ä politisk mogen å som ska bruk dä förstånn, han int har, te välj riksdasman — men skriverns förstånn, som int ä lamt, dä duger int te väljing — för d'ä slantan sôm gär di uvetnas vetnas å di vetnas uvetnas.

När ja tänker på tock å va mang fôlk tå sämste slags ja ha träff på iblann di som har pänga, å va mang klok kärer ja känner iblann di som inga har, så kan ja int lätt bli å tänk att förstånn å karaktihet int kommer iffrå förmögenheta utta iffrå naturn. Å d'ä änn som ja skull töck att en klok å veti skollär mä sexhunnra i lön, å dä finns mang tocker, ä bätter funta te välj riksdasman än en kop te patron eller ämbessman, å dä finns mang tocker mä.

Men fell kan ja ta fel å da ä fell dä här kapittle ett dommkapittel å dä kan inga männisch hjälp.

* * *

KOMÖTE.

Vi hadd komöt i sockna härôm sistens. Di stor hushôllningskäran hadd sänt bô att all kretter, sôm va nô tess, skull di kom å förvis sä ve körkbacken, så skull di få prismedal.

Nu ä dä sôm så att vi har e litta finnko, sôm ä änna bra te mjôlk, å Adelfrida, dotra mi, ä liksôm litt stôlt tå sä för den koa, sôm ho ha hatt ställ mä alltsänna di va små, bägg två.

»Far ni,» sa'o, »dä kunn int var blankt umöjli att vi kunn få medal för koa, d'ä en tå di lickerste kor i hel sockna, dä vet fell ja, sôm ha mjölk'a i all mi ti.»

»Hå, du taler,» sa ja, »nä, tockna kärer, sôm di här stor hushôllningskäran, di vell int så mö sôm spôtt ätter ett tock litt uschlitt elänn sôm Kulla vånn. Dä ska var tockna där stor brebaki aschischkor, sôm ska bli exmerat tå kodomran.»

Da satt Adelfrida ut truten å gjord sä le i syna å sa: »Int två styver vell ja gi för e mischmaschko — di har e tocka när nämmans i Klak-

näs, äter gär ho, d'ä sant, tjock ä ho å bre ä ho, d'ä sant, men mjôlke dä gir ho jäsingen. E ko ska fell bli dömd ätter mjôlkinga å int ätter sin bree bak å Kulla vånn mjôlker tre å e halv kann ôm dan.»

»Nu ä du allt jåli, Adelfrida,» sa ja — »valls ska en kodommer kunn räckten ut va mö e ko mjôlker, når'n bar har ti te kast ett bråtitten frå svansen te horna på'a?»

»Ja, ä di tocka koper, satt di värderer kor ätter svansen å horna, ä dä varst för dôm sjôl, men te komöte ska ja mä Kulla, vôr dä int för ann, så för te titt på tocka stôller,» sa Adelfrida. D'ä e kavat å påstridi jänt, ska ja säj er. Dä va allri vart för mä, utta ja va pocka te hjälp'a sta te komöte mä Kulla vånn. Ho geck för å drog, ja geck ätter å sköt på.

Dä va en helan skrälldus mä kor bål mä körkbacken. Nämman va där mä si stor aschischko å mang fler hadd stor grann kräk te förvis. Når ja såg all diss bre bakan å stinn bukan, känd ja mä allt litt skamsen för den lell kullete koa vånn. Men Adelfrida satt näsa i vär å lôdds sôm ôm vi kom dranass teminstingens mä en kröningsox.

Ja kodomran geck ikring å dömd hôräveli ko iffrå en äen te den are. Dä va int mang sôm ble framsläfft te tävlinga. Sômma va för kôrt i

bakbena, are för lang. Kodomran nost dôm bå här å var å fant fel övver allt. Nämkärn stog bre å säker ve sia tå dä stor anskrämli kobelät sett å tänkt fell att här va dä en som kunn ta den störst prismedael i hel vala. Men kodomran geck'en förbi å kast knafft yga ôt aschischkoa. »Ho ä nock tå go ras, men ill hantera,» sa den en kodommern.

Da glan dä te i yga på Adelfrida. »Va va dä ja sa,» sa'o. Å jaggu stann int kodomran ve Kulla å bynnt å perk å känn på'a å pängsner'a mä pängsne. »Ho mjôlker tre å e halv kann ôm dan,» sa Adelfrida. Da gren all kodomran, men koa ble framsläfft i all fall.

Å pris feck ho å den överste kodommern steg ôpp på körkmurn å helt ett grant tal ôm valls kor ska var beskaffa för te vinn pris. Å all konna bôl ôt'en änna sôm di skull vell säj: »å hôll mun på dä, dä där begriper du int, du sôm int ä kar te mjôlk ett kvarter mjôlk en gang!» Te slut ôrk int kodommern hôll sä för skratt: »D'ä dåli uppfostrate kor i den här sockna,» sa'n.

Å sänna va dä slut mä den häliheta. Adelfrida å ja drog sta hemmate. Ho geck fôr å drog, ja geck ätter å sköt på. Men ä dä nôn sôm vell se e prisbelönt ko, ska'n kom å titt i lagårn vånn.

* * *

LERPIPER.

Allri att ja röker nô ann slags piper än lerpiper. Di taler ôm träpiper, att dä ska var så bra, men d'ä int däsamm sôm lerpiper, näggu dä ä't. Dä blir int vart nock å start nock å d'ä inge bra sôg i träpiper. Di ä int så hemtrivvli. Ja tror d'ä bar höckfal mä di här fin, förnäm träpipan, sôm ha komm i svang.

Nä, pipa ska var tå vanlitt vitt ler, e litta vanli lerpip, sôm en får för ett ör stöck när Bergens. Dä gär itnô ôm skafte blir åsläj, bar d'ä en tom kvar tå't. Å att pipa blir svart sôm en kôrsten å het sôm en ell, dä töcker ja bar ä sôm dä ska var. D'ä ju meninga att dä ska smak litt start tå röken.

Å int ska dä var tocken där uschli nymodi toback, tockna där tönn strimler, da kan vassarv var lik bra. Nä dä ska var vanli tjock stark rejäll rulltoback, sôm ä våt tå go sås. Å en ska int karv'en i för små beter, utta lagôm, halvstor

så där, å en ska gnugg betan mälla nävan, inna en dôtter in tobacken i piphôvv. Å kläm allti te tobacken mä tommen, inna I tänner på, för hällers går den bäst dôfta bort.

Når ja ha gått i arbett hel dan å kommer hem å ha ät mä recktitt peckmätt tå lôt ôss säj joläpple mä flôtdôp å ha dröck mä utörsti tå go svagdreck, da töcker ja att pipa smaker bäst. Da sätter ja mä te i go ro framför spisen å lägger ôpp skankan på häel å så dôtter ja i, å så tänner ja på, å så suger ja å bôlmer, satt dä river start å gôtt i halsen, å suger å bôlmer, suger å bôlmer, umô umô puff, umô umô puff, d'ä förbankade gôtt, d'ä säkert dä.

* * *

GAMLE GREVINNA PÅ GAMPERTIN.

Dä va inga roskull te vare
i tjänst när grevinna på Gampertin,
ho trätta, ho va sôm a mare
å mat feck en sämmer än svin,
för tunnkokat välling å maskfrätt palt,
å kanski iblann litte flôt va allt,
sôm gamle grevinna te mat befallt,
en svalt.

Å vällingklocka,
å vällingklocka
ho va sôm bakfram
å veckvill
å sang stôllit
å sang stôllit
om sur sill
å sur välling
å sur välling
å sur sill.

Grevinna ho satt sôm en stôlpe
så höckfarlitt stiv å förnäm på en stol,
å kom en, dä feck inte hjôlpe,
da skulle en kösse grevinnas kjol.
Å snål å bedrövli va kärnga mä,
ho svalt mest live ur fôlk å ur fä,
men tror I att kärnga va nöjd mä dä,
nähä!

För bare te glupe å arve
å spare å gni va grevinna môn,
men arv ble'a sjôl te fördarve,
grevinna feck arve sin enda sôn.
Han velle bli geft mä e fatti mansell,
men feck inga fre för grevinnas gnäll,
förrn kärnga feck se'n hänge dö i ett spjäll
en kväll.

Sen ble dä att dotra feck fel i
sitt hôve tå trätting å dåli mat.
Ho geck där å gråt å va veli
å hörde på käringas ävie gnat.
Sist ble ho så svag så ho sack på knä
å dog sôm ho stog ve ett äppelträ,
men tror I att kärnga va nöjd mä dä,
nähä!

Men nu va dä ingen te svälte
å trätte ihjäl mer än kärnga sjôl,
ho svälte säj sjôl sôm en hjälte
å slet så att klära ble idel hôl.
Ho satt i sin trasie selkekjol
å räcktna sett gull på sett marmelbol
hôräveli natt, te dess tôppen gol
ôt sol.

Å allt sôm kärnga
ble varre trôll
kom vällingklocka
på stôll
å sang jämt
å sang jämt
sôm brannklämting,
sôm brannklämt.

Så satt ho den gamle grevinna
hôräveli da, hôräveli natt
å sinna å sinna å sinna
å räcktna å räcktna sin skatt.
Da kom dä en kväll sôm ett vrôl, ett vrin,
dä va sôm ett blåsenevär, ett vin,
på vin,
da öppna sä dôra, där va sôm ett grin

på en sôm såg ut sôm Den Fule.
Han sa: »se på gulle, dä gule!»
å gamle grevinna på Gampertin
tog Hin.

Å vällingklocka
tog vinn fatt
å klocka ringde
e hel natt
e själaringning
ôm sur välling
å sur sill
å först ve môra
stog klocka still.

* * *

KALLE GLA MÄ SOLA.

Gla va Lars i Hôsera,
Erk mä Mun va åg litt gla,
gla va Jan där Nola,
men den aller gla'ste va
Kalle gla,
Kalle Kirom-lirom-la,
Kalle Gla mä Sola.

Va dä bröllôp nôastans,
va dä jäntefal å dans,
va'n den varste kär'n sôm fanns
jämt på hele jola.
Erk å Lars, kamraten hans,
feck e snudi tös te mans
e feck Jan där Nola;
brura sjôl mä ring å krans
töckte Kalle Gla va hans,

svang'a, slang'a, sang å sa:
Här ä brura, här ä ja,
Kalle Gla,
brura ho vell hellre ha
Kalle Kirom-lirom-la,
Kalle Gla mä Sola,
än si ega Ola.

Ble dä sen att boen ba
gôsera
varsego gå fram å ta
dä som stog på bola.
»Ja,» sa Lars i Hôsera,
Erk mä Mun feck åg fram »ja»,
»ja,» sa Jan där Nola
— den som aller gla'est sa:
»ja», å »tack, ska boen ha»,
dä va Kalle Gla

Ble dä däng å slôssing da,
sôm dä allt för jämnan va,
däng feck Lars i Hôsera,
Erk feck åg så tämli bra
bå tå slô å riv å dra,
däng feck Jan där Nola

— den sôm varste dängen ga,
boffla, boxa, sang å sa:
»Kirom-dirom-lirom-la»,
dä va Kalle Gla.

Boen sjôl ga Kalle stut,
brura kasta Kalle ut,
ätter slängd'en Ola,
Erk å Lars sôm brör å duss
feck tehoppers samme skjuss,
ut for Jan där Nola.

Sist når stôga blankt va ren,
låg han sjôl ve närmste sten,
uttaför, där sola sken,
full å gla å gnola:
Kirom-dirom-lirom-la,
tocken bra å roli da,
tocka sol te vare gla,
trinn ä sola, trinn ä ja,
trinn å gla sôm sola.

* * *

ORDFÖRKLARING.

a — en (femin.)
'a — henne
'a — jag
abbern — abborren
aen — annan
aen (med mera slutet a-ljud än föregående ord) — andedräkten
affärd — affär
antura sä — buro sig åt
apeläpple — i Värmland lär det ibland göras skillnad mellan apeläpple, päräpple och joläpple samt mellan äppelapel och pärapel
are — andra

bakommen — bakugnen
bekömra — bekymrad
betart — betalt
betvông — betvungit
ble — blivit
bleg — bligande, stortittande
bleka te — blixtrade till
blidd — blev, bliven
blier — blidare
blogen — blodet
boffel — en knytnävsstöt
boffla te — stötte till
bol — bord
bol — borde
bôr — burit
bôrkan — burkarna
brura — bruden
bynnt — begynt, begynte
bå — både
bål — borta
bögda — bygden

da — då
derses — deras
dockti — duktig
doktra ihopp — lagade som en doktor
dompen, gå på dompen — gå på giljarfärd
dôger — duger
dôra — dörren
dålier ner — dåligar ner, skämmer ut
däffför — därför
dämmä — därmed
däng — stryk
dängt'en — givit honom ett kok stryk

'e — det
'el — väl
emsammen, esam, esammen — ensam
en — man
'en — han
erat, ve erat — edert, hos eder

fal — färd; skäli fal — så lagom. Fal kan också betyda tillvägagångssätt
fali — farlig
fattir — fattigare
febble — fumla, tala obestämt och otydligt
felt — föll
flint — flinade
fliss — fnissade
fôr — förr
fyrskaft, titt i fyrskaft — vara vindögd
fäll — väl
förd — följde
förstninga, i förstninga — i början

glan, glaning — titt, titta, tittning
glutt — titta, tittade
glys — titta stort
gobeter — godbitar
grom — väldig, svår, farlig; gromma nö — svår nöd
grunna — fundera
gröm — ful
grönn, grönna — grunnade, funderade
gånass — gående
gär — göra, gör
gömmen — genom
gömmenheli — genomhederlig

hannt — hann
hek — hakade
helt — höll
het — hetta
hocke, hocken, hocka — vilket, vilken
hôlls — huruledes
hômmen — honom
hôr, hôrt — var, vart
hôrann — varann, varandra
hôriveli — varenda
hôvvsvårn — huvudsvålen
häll — heller
hällers — eljest

ickre — ekorre
i jåns — nyss
illblängen — en ond blick
illänn, illänne — elände
illsvidd sä — vara orolig
illsvin — orolig
immä — i mig
ing — inget
issä — i sig
itnô — inte något, ingenting

jale — gärdet
joläppeldôp — en rätt av potatis med mjölkblandat flott
jål — narr
jämnan, för jämnan — beständigt
jäntbleg — jäntbligande

kall — kallade
klocka — kluckade
kneka, på kneka — drucken

kôbben — stubben
kofén — det minsta lilla fjun
kopstôlli — dumt rolig, tokrolig
kopett — galet
kôllbôtt — kullerbytta, konkurs
krôpp kär — i stånd till
kutt — hoppa, lägga i väg
kvekell — kvickrotseld
kånkarången, hel kånkarången — allesammans
kär — karl

lee, lea — ledet, leden
lell — likaväl, i alla fall
lerk — lirka, lirkade
levnass — levande
liker — tycker om
liklockt — liklukt
lôddes — låtsade
lôke — locket
långe — redan
låsen — logen
lög — ljög

maskpi — maskopi
mennas — medan, under tiden
môltera — hjortronen
môrr — murrade, mumlade förargat
môs — mossa
môttra — muttrade, mumlade
mä — med
mä — mig (obetonat)
mäddä — med dig
mäj — mig (betonat)
mässé — låt mig se
mässä — med sig
mö, möe, möa — mycket, mycken
mört — mörkt

nock — nog
nol — norr
nô, nôa, nôe, nôen, nôge, nôn — något, någon
nônstiner — någonsin
når — när
när — hos
nödd'en — nödgade honom

ol — ord
ornér saker — föreskriva medicin
orsäckt — ursäkta
ôja sä — jämrade sig
ômjäng — umgänge
ôppflôga — uppflugen

paschaser — något, som passerat, äventyr
perk — stackare
postelin — porslin
pôtäel — buteljen
påmmä — på mig

rilen — reel, schottish
rôtne — ruttna
rykenass — rykande
räggler — historier, ibland med liten bismak av lögn
räxten — rästen

sack — sjönk
sal ihopp — samla genom tillskott
satt — så att
schenjör — ingenjör

seldat — soldat
si, sier — säga, säger
siglan — sidtittande
sinkadus — hårt slag
si ôm si — sida om sida, tätt bredvid
sjôl, sjôlve — själv, själva
skack — skev
skael — skallen
skam — tusan
skamnôm — rådlös
skers — skiljas vid
skôt — skott
skrôtt — kropp
skrömt — spökeri
skänkadus — skänk
slifft — slipade
smala — munnen
smôler — smulor
snôrka, på snôrka — drucken
snudi — klipsk, påhittig
snör te — köra till
sôl — sorl
sôpp — svamp
sôrr — surr
sta — åstad
stortöt — storgrät
stôbbåcker — stubbåker
stôge, stôga — stuga, stugan
stôl — stulit
stôrm — tala högt och vitt och brett
stäl — stjäla
stö — stadig
surmodi — ledsen och missbelåten

tart, tard — talade, talat
tebakas — tillbaka
teknocklat — tillhopastukad och förvrängd
temmä — till mig
teress — tillreds
tess, var nô tess — tills, duga något till
tessä — till sig
testärs — tillstädes
tili — tidigt
tock, tocke, tocken, tocker, tockna — sådant, sådan, sådana
tôk — tåkade, flyttade
tull — rulla
tå — utav
täjen — medtagen
täng — språng
tänga — springa förtvivlat fort
töt — grät högt, tjöt

ufre — ofred
ugörli, ugörlitt — ogörlig, ogörligt, omöjlig, omöjligt
uhöfsa — ohyfsad
unna — undan
utta — utan
uvôrne — ovarsamma

vacktn'en ôpp — vaknade han upp
vala — världen
valls — huruledes
varr, varrer — värre
vasken — varken
vassån — vattensån
vemmä — vid mig
verke — virket
vesen — vissnad
vien — vinden

vôle, va ä dä vôle? — vad är det fatt?
vôr — varit
vrôla te — vrålade till

yg, yger, yga — öga, ögon, ögonen

åg — också
ågd — ägde
årn — ordna
årninger — ordningar, behandlingssätt
åssä — av sig

äll — eller
ända, ändá — ändå
änn — ända
änna kav — riktigt
ännsôm — liksom
ätter — efter
ävi — evig

Dessutom må märkas, att i övre Värmlands folkspråk många slutändelser, även en hel del böjningsändelser, alldeles försvinna, så att man rätt ofta endast har stammen för sig. Pluraländelsen på -an har ett särskilt uttal växlande i olika trakter och i olika ord — ibland nästan som -aan, ibland som -aen — stundom följer även ett e efter — alltså -ane. För övrigt brukas numera sannolikt pluraländelsen på -ra nästan överallt i växling med den på -an och -ane.

* * *

ANMÄRKNINGAR

J = Julqvällen
KT = Karlstadstidningen
M = Minnesupplagan av Gustaf Frödings Samlade skrifter
mskpt = manuskriptet
OoB = Ord och Bild
RP = Räggler å Paschaser av Gustaf Fröding, RP^1 = första upplagan, RP^2 = andra upplagan o. s. v.
S = kalendern Svea
r. = rad, raderna
v. = vers, verserna
ä fr = ändrat från
ä t = ändrat till

BOKA NUMRA ETT.

Sid. 4 r. 1 mskpt, $RP^{1\,2}$ Brônske RP^{3-5} Brönske

» 4 » 4 mskpt ja *ha* hatt RP^{1-5} ja hatt

FÖROLA. Sid. 5.

Sid. 5 r. 2 *mäst tå di* tillägg i mskpt.

» 5 » 11 mskpt Jansa, *en stor å rejäll elfdaling, sôm va pröppen full mä hikstorier å kunne berätt åg, satt de ble lif i spelvarke. Dä lysst i yga på'n tå illmarihet.* — Det kursiverade överkorsat i mskpt.

Sid. 5 r. 14. mskpt *vôrt* RP *vôr*

Jfr detta bands Inledning, s. XVII ff.

GAMLE STRUTT Å SKENERKUTT. Sid. 7.

Trycktes först i KT 14 febr. 1894 (med *och* i titeln ä t *å* mskpt), undertecknad Akson.

Följande ändringar i texten föreligga:

Sid. 7 v. 1 KT en *pôjk* mskpt en *gutt*

» 8 » 4 KT »*I kvälls, når dotra di stog å glutt*
så blidt ve le bål ve Löcka,

mskpt, RP »*Dä va på dôm, sôm hon stog å glutt*
i jåns ve lea ve Löcka,

Sid. 8 r. 10 KT Å *gubben grömt* fäll mskpt, RP Å *Strutten môrr* fäll
Sid. 8 r. 15 KT hannt *först te Löcka, sa* mskpt, RP hannt *försten fram, töckte*
Sid. 8 r. 16 KT *daska sin trinne* mskpt, RP *dängde å slog sin*
Sid. 8 r. 18 KT ett *kutt* å mskpt, RP ett *ränn* å
Sid. 8 r. 21 KT *»vi får fäll se», töckte* mskpt, RP *»Hå, vänta bare», sa*
Sid. 9 r. 3 KT en *polskdans kring* mskpt, RP en *dans ikring*
Sid. 9 r. 7—11 KT

Å kampen gnodd så fäll mäst ur le
å Strutten daska å rappa,
men fram ve Löcka feck gôbben se,
hulls dotra hans stog på trappa

ä t nuvarande lydelsen i mskpt.

DUMT FÔLK. Sid. 10.

Trycktes först i KT 26/8 1891.

Följande ändringar ha företagits mot mskpt:

Sid. 10 r. 5 mskpt, RP[1 2] ska *var* RP[3 4 5] ska *va*
» 10 » 12 » » *ja* RP[3 4 5] *jag*
» 10 » 19 » skull *vare* RP[1 3] skull *var*

I KT är avfattningen helt annorlunda. Fröding företog en fullkomlig omskrivning från den första lydelsen, som var:

Å gubevarsch för dumt fôlk!

Att en an, sôm inga lärdom har, int begriper alt, d'ä inga unner, vem kan dä? Men att tocker, sôm ska va bätter fôlk, står å febbler på bokstafvan, d'ä unnlitt.

Te äxämpel, når ja va te station härôm sistens. Da kom dä en mä halmhatt å glasögen.

»Gudag, min goda man,» sa'n. »Vet han var vegen te prestgårn e,» sa'n å så snöt han sej, för dä rök dam tå landsvägen.

»Hå, fäll kan 'a dä,» töckte ja — »först går'n rackt fram ända tess han kommer te vägskele,» töckt'a.

»Vägskele, ja de e korsvegen de?» — sa'n.

»Te korsvägen ja,» sa ja — »å sänna viker'n å te vänster», töckt'a, »å når'n da ha gått ett stöcke, har'n gässchiverns te höger — men därôt ska'n inte gå, utta ôt vänster, där skogen ä — å där ä dä en stig, sôm går ôt vänster, men den ska'n inte gå mer än ett litte stöcke — den går åt bruke den,» sa ja.

Nä dä begrep'en inte förståss. Dä feck'a förklar ôm en gang te för'n. Fine klär har di å går mä glasöger, men vette ä dä tunnt mä.

Å så drog'a sta mä'n igän.

»Å når'n da kommer ut ur skogen, så får han se e å,» töckte ja.

»Se en å!» — sa'n å lôddes sôm han förstog, men dum såg han ut.

»E å ja,» sa ja, »å i åa ä e ö —»

»Hvasa,» sa'n.

»E å, vett'ja,» sa ja, »å i åa ä e ö —»

»Ö, ä, a, i,» sa'n — »hva e de?» gapte'n, dummingen. Bokstafvan hadd'en inga reda på.

»Å i åa ä e ö,» skrek'a för'a ble rasen — »ha'n sett fôlk för?» töckt'a — »vet han hva svenska ä?» sa ja — »står han å skôjer mä mä,» skrek'a.

»A, o, ö,» sa'n å dämmä geck'en.

Jo, den va nôe te dum den — kanhända.

ILLACKT FÔLK. Sid. 12.

Trycktes först i KT 4/7 1894, undertecknad Hans Sax. (KT, mskpt *Illackt*, RP[13] *Illakt.*)

v. 3 KT barna *di sprang å* rännde mskpt, RP barna rännde

v. 17 KT *sej* mskpt, RP[13] *sä*

v. 21 mskpt hele [*väla* ä t] sockna

NILS UTTERMANS HARRGÅRSFAL. Sid 14.

Trycktes först i KT 29/6 1892, undertecknad Akson.

Sid. 14 r. 4 *å på fejol* tillagt i mskpt.

Översatt till finska av U. T. S. (i Yrjö Weijolas »Valittuja Runoja», 1895).

NILS-UTTERMANS-RÄGGLA. Sid. 20.

Trycktes som *En spelmansvisa* i kalendern Svea för 1893 (tr. 1892); språkformen var icke dialektal där.

Följande textändringar ha egt rum:

v. 1 S *bort* mskpt, RP *bål*

» 3 » *jag* » » *ja*

» 4 saknas i S, insatt i mskpt

» 5 S den jänta*n* ja*g* lika*de* mskpt, RP den jänta ja lik*ar sôm*

v. 6 S västa*n* för måne *och* östa*n* mskpt, RP västa för måne *å* östa

v. 7 S gaml*a fiol* ä*r* mskpt, RP gaml*e fejol* ä

» 8 » som *bär mig* dit östa*n* mskpt, RP sôm *för mä* dit östa

v. 9 S *till* ~ *bort* mskpt, RP *te* ~ *bål*

» 10 » *och* l*å*ngt mskpt, RP *å* l*a*ngt

I S är dikten uppdelad i två femversiga strofer.

ROT-JOHAN. Sid. 21.

Trycktes först i KT 4/1 1893, undertecknad Akson.

Följande viktigare olikheter i texten finnas:

Sid.	22	r. 8	KT	*häls*	mskpt,	RP[13]	*hälst*
»	»	» 12	»	*gagn*	»	»	*gang*
»	»	» 20	»	*fôr*	»	»	*fôrr*
»	»	» 27	»	*ugagn*	»	»	*ugang*

»Rot-Johan» är översatt till finska av U. T. S. (Yrjö Weijolas »Valittuja runoja» (1895).

E BESKELI JÄNTE. Sid. 24.

Trycktes först i KT 29/8 1894 med titeln *E sôm inte va umägörli*, undertecknad Hans Sax.

Följande ändringar i texten ha vidtagits:

v. 2 KT i *e* mskpt, R[13] i *a*

» 3 » Men *gullesöte käre* lelle mskpt, RP. Men *käre söte goe* lelle

r. 5 stora nö mskpt, RP[13] stora *gromma* nö

» 11 *kaller* mskpt, RP[13] *kallar*

Dikten är tonsatt av »En spelman», d. v. s. Bror Beckman (ingår i »Låter ôm jänter å jänter å friing», E. & S.).

HALLIDAJEN. Sid. 26.

Trycktes först i RP[1]. I mskpt är en påtänkt titel: *Den rasne doktarn* struken.

Sid. 26 r. 16 mskpt sôm [*en tätt timotäjvall* ä t] bôrst

Sid. 27 r. 4 mskpt käften. [*I vet fäll valls en hackelsemaskin* ä t *Di sa att käften på* ä t] Fint rakat o. s. v.

Sid. 28 r. 19 mskpt te [, *satt dä sa klack i mä,* struket].

Sid. 28 r. 20 mskpt Västre *Braknäs* RP[1] Västre *Klaknäs*

Sid. 31 r. 1 mskpt *betaling* RP *betalning*

» 31 » 3 » — [*för se ja har allt litt hannlag ja åg* ä t] se ja ska nock [*titt hit* ä t] se te'a iblann [*för se ja ä nock bra te ha* ä t] för litt pänga.

Sid. 31 r. 11 mskpt Nä, *nock va dä bra tå Hallidajen te gi oss* ä t] ja töckt o. s. v.

Sid. 31 r. 16 mskpt int så [*rektitt kanski* ä t] bra för'a kanski.

»Hallidajen» är översatt till finska av Hj. Nortamo (i Larin Kyöstis »Runoja», 1908).

TRE KÄRINGER I EN BACKE. Sid. 32.

Trycktes först i KT 9/3 1892 [med formen *käringar*], undertecknad Akson.

Sid. 32 r. 9 klapp*er* så i mskpt; RP[1 2 3] ha likväl alla klapp*ar*; rätta formen först i RP[4].

I KT var språkformen icke dialektal och strofformen en annan:

Det satt tre käringar i en backe
och pekte finger och sträckte nacke
och tungan gick på dem alla tre:
»Och kors i jesses, och kors i jesses
och kors i je».

»Och se på honom, och se på henne
och kors i jesses ett sånnt elände,

han klappar henne, o je, nej se,
och kors i jesses, och kors i jesses
och kors i je.»

»Det här skall ut över hela socken
och guskelov att en ej är tocken,
men litet bättre än folk som de!
Och kors i jesses, och kors i jesses
och kors i je.»

»För tocken synd gå de gode trygga!»
— »Ni är för gamla, ni är för stygga!»
skrek Fant-Lars bakom dem ett-tu-tre.
»Och kors i jesses, och kors i jesses
och kors i je.»

Dikten är tonsatt av »En spelman», d. v. s. Bror Beckman (ingår i »Låter ôm jänter å friing», E. & S), och Danne (ingår i »Fyra roliga visor»).

GAMLE JOHANNES. Sid. 34.

Trycktes först i KT 5/9 1891, undertecknad A. K:son.

Följande ändringar i texten ha vidtagits:
Sid. 34 r. 2 mskpt, RP[1 2] bruke *på* [*Alster* ä t] Björkstafors RP[3] bruke *te*
Sid. 34 r. 3 mskpt *fiskergôbb* ä t *gôbb*
» 34 » 4 » senna *först tia Frödingera kom dit* ä t lang ti tebaks

Berättelsen är alldeles omskriven i manuskriptet till RP från lydelsen i KT, som var följande:

Når ja tente ve Alster i vala, va gamle Johannes kvar än — nu ä han dö. Elänni å skröppli va'n fell da — tia hadd allt regjert mä den gamle skrôtten å åtteti år va'n men nock kunn en ända se att dä hadd vôre en reckti kär i sine dager. Å allt fôlk sôm hadd sett'en i hans bäste ti, di sa att maken te gårrsdräng hadd di allri haft på Alster — näggu di hadde. Allt dôgd han te. Dä va ingen, sôm körd vagnshästan så sôm Johannes gjord. Å dä va allri vardt för den rasne svarte hingsten, når Johannes hadd tömman i hann. »Endera du ell' ja», sa Johannes å int ble dä hingsten sôm ble harrkärn den gangen, dä lôfver'a.

Dä va den hingsten, som sänna kom te Rôttenros å var far te far te den hingsten di hadd därôpp, når ja va pôjk. Den feck di skjut, för han va för illack.

Ja stö å stark, dä va'n Johannes — men d'ä fler än en sôm ä tocker. Sjôl ä ja int så fali vesen, ja häller. Men dä egne mä Johannes va dä, att han dessuttamä va snudi å knepi å finurli på all di sätt. Han va int bet i nôga schlag han. Landtbrukshandterninga förstog han likbra han sôm förvaltern. I sneckring å smiing va'n sôm utlärd, fast han allri hadd gått i läre — å

når dä geck sönner saker för harrgårdsmansellan, så geck di allti ner te Johannes, å ba'n hjälp dôm. Å hva sjöttan dä hällers va — trasie klocker, ituschlagne postlinskôpper å mässingsljusstaker — så nock va Johannes krôpp kar te å få ihopp'et igän. En gang laga'n pejano, som stog i store sael på Alster. Tocken va'n.

Å va dä frågan ôm jaging å fesking, så skull di ha Johannes mä förschtårsch. Han gjord refver, han gjord rysker, han känd hvareveli fesk, som geck i Vänarens sjö, å vesst hvar en skull komm i tal mä dôm. Å i skogen va'n sôm hem när säj. Räfvan känd'en i sär — »den där ä ifrå boe i Bockhage» sa'n — »dä ser'a på svansen», töckt'en. Å Johannes va kar te vet, hva mang onger haran hadd å hva ôrrtôppan sa, når di pep. Minstingens påstog di dä ve Alster på mi ti..

Dä va mang ganger tal på att Johannes skull bli stalldräng å dä fanns di sôm trodd att pateron sjôl vell ha'n te rätter. Men hur dä va, så ble han int ann än gårrsdräng så lang han lefd. Han va fell för mangfresten kanski, å så beskeli å go han hällers va, så ble han hessi, når dä kom fôlk te värkstan hans å talt ill ôm all di konstie sakan han stog å feschla mä — för di va han morsk öfver. Å dä vesst fôlk å di geck dit bar för roskull å gjord narr tå Johannes.

Å förvaltern å di andre harrkäran på kantore brukt gå te'en på lordasaftan å varle ve'n. Å da fräst'en å spôtt'en å schlog i hôfvelbänken å svarfstorln så di helt på te grin sej fördarfva. Men en gang ôrkt'en int styr sej, utta tog förvaltern i nacken å i byxbaken å hifva ut'en på stallbacken. »Gär't bätter sjôl, ditt elännie matvrak,» skrek'en — »å steck dej hit en gang te mä fyllnäsa di, ôm du törs», sa'n. Å da vell förvaltern förstårsch att di skull kör bort Johannes, men pateron la säj imälla för han kunn int åvare Johannes. Men ifrå den tia geck förvaltern å bar agg te Johannes. Att han hadd kasta ut'en, dä gjord minner, töckt'en, men att han hadd kall'en »du» å sagt »fyllnäsa», dä kunn'en allri glömm. Å dä va fell för den sakas skull sôm dä geck så dålitt framôt för Johannes.

Nä, Johannes han feck gå dår å schlit mä litta lön sôm gårrsdräng i all sin dag, å når'n ble gammel å lebröten feck'en bo i e litta smôtt ner ve bruke å feck gå å hämt säj litt mat en gang imälla i harrgårsköke. Å för resten tent han litt på di kônstan han kunn mä klocker å ann saker.

Men ve den tia når ja kom te Alster, va'n så gammel att han int kunn gär mö mer. Yga va dåli på'n — han va strackelbent å ryggmatisk — dä va int mö kvar tå'n. Dä enda han kunn gär än va öxskaft å så gammel å skröppli han än

va, så näggum dä fanns nôn ve hel Alster, sôm gjord'en di öxskaftan ätter. Dä va en sving å en fôrmaschon på di öxskaftan, så dä va ren lust å fröjd te ta i dôm, å dä kom fôlk lang väger för te beställ öxskaft tå gamle Johannes. Å jaggu va gôbben liksôm litt höckfarli övver di öxskaftan — sôm int unlitt va. Dä va den enda tå all di kônstan han hadd kunn, sôm han ôrka mä i sin gamle dagar å dä gjord'en gôtt te vet att minstingens i dä va'n ett skröftag hvasser än all pôjkan å drängan — därvelag ble di ätter.

Dä vesst nu pôjkan å illack som tocker ä brukt di gå te'n å ställ sej å fansér å uschle ut öxskaftan för'n. Dä va inga falihet mer te ret gamle Johannes — han ôrka int däng nôn nu — dä sa ryggmatisken stôpp för.

Fell minns'a mang ganger, når gôbben satt utmä brucksbacken å mörka å täljd å kika fason på öxskaftan sin. Da brukt vi gå te'n å ställ ôss å ta i skaftträan å domder' å reger, ôm di va rätt gjord. »Å ja int ä di dåli just,» brukt vi säje — »men nocka ä dä snett här — titt här, du Erk,» sa vi å dämmä lätt vi öxskafte gå ifrå hann te hann å kikt å skapt ôss så ledt vi kunn för gôbben.

Ja, gôbben han täljd å täljd, men sa itnô, för han vesst att vi bar skull grin å flin ôt'en. Men

te sist ôrk'en int hôll sej, utta titta ôpp å sa »gär't, gär't!» För dä vesst'en att ingen kunn.

Men vi bar skratt å geck på mä te uschle ut öxskaftan för'n. Å gôbben han satt där å röckt å röckt på säj å ble rö i yga tå rasenhet å rässôm dä va så högg'en tag i ett trä änn sôm han vell däng te nôn tå ôss. Men da märkt'en fell att'en va för svag i arman å börja å ställ å fäckt å krångle för te komm ôpp så han kunn gå sin väg.

Å når'n da hadd gått ett litt stöcke brukt'en allti vänn sej ôm å knyt näfven sin å säje: »gär't, gär't!» För dä va da ingen, sôm kunn, dä vesst'en.

»Gär't, gär't», sa gamle Johannes han, »gär't, gärt», sa'n, å dä ble sänna liksôm ett orspråk på Alster, å änn i da bruker ja säje däsamm sjôl, når dä kommer fôlk å gär säj vikti å ställer säj å dômderer ôm saker di int begriper.

»Gär't, gär't, sa gamle Johannes», bruker ja säje.

PATRON. Sid. 41.

Trycktes första gången i KT $^{28}/_{10}$ 1891 [*Pateron*] och var där undertecknad med *X*.

Följande ändringar mot mskpt ha egt rum: Sid. 41 r. 1 m. fl. ställen mskpt Pateron. R^{1-5} Patron.

Sid. 42 r. 4 mskpt allri *när dä va fråga ôm te bju en stacker på en störktår.* R^{1-5} allri.
Sid. 42 r. 5 mskpt Nä, satt [*int va'n så dåli, sôm di sa* ä t] pateron var ingen dåli kär, d'ä sönn te säj.

Avfattningen i KT, som är alldeles olika, löd på följande sätt:

Ånä, di må säj hva di vell om pateron, men nock va dä nô gôdt i'n. Jaggu ä dä di sôm ä varrer. Fell ä dä sannt att pateron int just va mors bäst barn. Kvennfôlkan ha'n legg hardt ätter å mang ä di jäntan, sôm ha råckt i ulöck för'n. Å mang ä di småpateronan ja ha sett bål i stôgan bå här å där. Dä va däffför di allri kallt'en ann än »fader Abraham» i sockna.

Söp gjord'en, d'ä sannt — å dä redia tag ända. Di här sist åra han lefd fans fell int dag, utta di feck bäre'n te sänga hans.

Slogs gjord'en, d'ä åg sannt. Dä va han sôm bröt bena å Rot-Erk å fördarfva Skogvakter-Jon i sia. Å fell säjer di att mä affärderna hans va dä bå si å så. Bönnran klådd'en på skogen, så di ble utfatti på tre mil ikring. Å handelskäran i Götebôrg ha'n lurt på mang vis. Allri glömmer'a alt dä rôtne timre, han ga dôm.

Å nock va'n fell jäckli ve fôlke, d'ä sannt dä mä. Han gnodd dôm å slet dôm å sög dôm så läng dä fanns nô te ta ur dôm. Å dôgd di sen itnô

te mer, da va dä ajöss mä en gang. Kan du int gär dä du ska, så dra ôt Hälsingland, töckt'en.

Å int häller kan dä fell nekes att han va snål å geri å dä va nock han sôm pint ihjäl frua si å va skull te att dotra ble veli.

Men gemen va'n d'ä säkert dä, å allri kunn dä hänn nôn gang att ja va te'n mä fesk utta att ja feck en sup brännvin äller en kunnjacker. Å allti hadd'en nô rolitt å säj ôm friing å kvennfôlk, så en kunn grin säj fördarfva.

Nä, ja hôller ve att pateron hadd sine goe sier, han åg. Di må säj hva di vell. Å väl ansedd va'n blandt härrskapsfôlk, å hadd'en int drag te sup så illännit på slute, så nock hadd di vell ha'n i riksdan. För pänga hadd'en da teräckligt å van va'n te säj iffrå hvalls han vell ha't.

RIKSDASSBÖNNRAS MARSCH. Sid. 43.

Utgjorde slutet av en krönika »Vi bönner», som stod i KT 7/3 1894, undertecknad Akson, och löd:

Nu ä dä vi bönner, sôm ä ve makta. Nu ä dä allri vart att harrkährsspetera stecker sä fram. Där vi ha satt ôss, där setter vi jaggu, hocke d'ä i rissdan äll stôga. Flött ôss!

När vånn A. P. Danjelsôn hisser ôpp sin store krôpp framför brastänner Hedin, da kläcker dä te i den lell brastännerstackern. Våran A. P. han

har ola i si makt, d'ä munlär sôm hetter duga dä — en snudi rejäl kähr, sôm int behöver gå ur vägen för kongen sjôl, utta kongen han får gär sä fin å smili å ge'n stjärnpladask å bju'n på meddasmat. Tocken ska en bonne se ut. Vi bönner ä allt di först i lanne nu vi, dä änn sôm e reckti fröjd te var bonn nu. Vi bönner, vi ä allt främst i tätalången nu å d'ä ôm dä sôm ja har deckt den här visa:

Följande textändringar ha ägt rum:

I mskpt är stavningen Riksdassbönn*e*ras, bönn*e*ra, stönn*e*ra, Anderssönn*e*ra, Johanssönn*e*ra och spannmålstönn*e*ra; e ströks i RP[1].

v. 7 mskpt [*för vi* ä t] d'ä vi, sôm

I KT var diktens lydelse följande:

Se här kommer bönnera,
spannmålstönnera,
dä ä di sôm regärer bå rike å lann.
Spannmålstönnera,
jola å bönnera,
för dôm får di böj sä bå kvinna å man.
Va vill I, go vänner
å herremänner,
vi har inte stönnera
för vi ä bönnera,
sôm har te beställ ôm bå rike å lann!
Se här kommer bönnera,

se här kommer bönnera,
d'ä vi sôm ä bönnera,
se här kommer bönnera,
dä ä vi sôm ä bönnera,
d'ä vi sôm har makta i rike å lann!

Dikten är tonsatt av H. Lambert 1905 (Gehrmann).

PRÄSTEN BODENIUS. Sid. 44.

Trycktes första gången i KT 21/12 1892, undertecknad Akson.

Följande ändringar i texten ha egt rum:

Sid. 44 r. 15 KT förtret, fast att han va kvek å finurli i mun å kunn säj saker, satt en vell skratt sä fördarfva, når'n va i di taga. mskpt RP[1] förtret.

Sid. 46 r. 24 KT sôm församlinga å somma trodd dä va bäst te bruk skôrpjon som Rabeham i Bibbelska. Te dôm hörd Bodenius. Han ment nock väl, men hur dä va, så gjord den dommdagshögheta han tog på sä, att han ble hård å höckfali. Tock kan för räxten händ präster å prädikanter än i da, ifall di int akter sä. mskpt sôm di are . . . för den del.

Sid. 47 r. 14 mskpt stocken [, *å där stog ho nu* struket].

Sid. 47 r. 16 mskpt snôrka. RP[1—5] snôrka, *där ho stog å hang ve stocken.*

Sid. 47 r. 25 dag [. *tvi!* ä t *din bonnplåger* ä t], Bodenius — tvi!»

Sid. 48 r. 5 mskpt sä [*å la sä ätter landsvägen, når'n trodd att ingen såg'en* struket].

Sid. 48 r. 19 sup å sup [*te ävi ti* struket].

I stället för hela sid. 47 och sid. 48 t. o. m. r. 27 står i KT följande:

hadd rägn ner svaggel mer än vanligt iffrå prädikstoln. I däsamm han geck ut, feck han se en finnkäring långt ôpp iffrå noläen på finnmarka stå å knyt näven imot'en. Ho stog i stocken ve körkdôra, för prästen hadd lätt sätt dit'a för dä att ho hadd vôr söpen å fört väsen i körka.

»Bodenius, Bodenius», skrek ho — »hör, ska du få hör, Bodenius — den som dömmer han ska bli dömd — like ilänni sôm ja står här, lik ilänni ska du bli en dag.»

»Tyst käring,» sa prästen Bodenius å ble blek i yga. Fell töckt han dä va uttäckt te hör tock iffrå e finnkäring — för finnkäringan ä känd för te kun trôll å lägg ut ont för folk. Hulls dä nu va, ifall dä va trôllkônst äll ann, så bynt prästen Bodenius å få tannvark på hemvägen. Ju länger dä le, dess varrer ble dä å når'n kom hem, molgrät'en å ba frue si te ta fram bränvin, satt'en feck skölj sä i mun mä dä för te ta bort varken. Ja bränvin dä feck'en, men varken vell int gi sä. Da feck'en mer bränvin å te slut söp'en, tess

han int kännd nô mer vasken tå vark äll tå nô ann.

Men når'n ble redi igän, da kom varken åg igän ettervarrer än för å da feck'en lôv å sup igän. Å på dä vis va'n piska te sup iffrå môra tå kväl vareveli da like tocken sôm e gammel fyllhunn. Tocken helt'en på i tre veker. Da geck tannvarken bort, men bränvinssjuka ho geck int bort, ho. Han kunn int bärg sä utta bränvin å däffôr lög'en för frua att varken va kvar bar för te ha nô te skyll på att han söp dagen i ända. Å på dä vis ble prästen Bodenius en suplull tå varst välta.

Sid. 49 r. 1 KT en *rekti* kär mskpt RP en kär
» » » 2 » mskpt RP$^{1-5}$ *och* rättat till *å*
» » » 3 » » *å* bli RP *te* bli
» » » 5 » söp [*äll va fôrdarva på nô vis.* struket i mskpt]

Sid. 50 Efter den nuvarande avslutningen följde i KT ännu ett stycke:

Ja kan int hjälp att ja tror att prästen Bodenius i grunn å bôtten va en lik bra kär som nôen tå ôss, kanski bätter åg för den del. Men ulöcka va fell å la käringkrok för'n, å da ä dä int gôtt å stå på bena, ska ja säj'er.

Modellen till Bodenius anges ha varit en prästman Branzell, broder till Gustaf Frödings farmor, och i viss mån nyttjad till modell även för Gösta Berling.

JON I GÖSTHULTSMON. Sid. 51.

Trycktes först i KT 14/12 1892, undertecknad G. F. Dikten skrevs om helt och hållet för RP; i KT löd den som följer:

Når Jon blev vräkt från stugan sin
för det han ej lät bli
att stjäla ved år ut år in,
då spjärnade Jon emot
och satte klacken i.
Det hjälpte ej lämpor, det hjälpte ej hot,
då grepo de Jon i hans bakskinnsbot
och sade ohej, ohi!
och hivade Jon ifrån Gösthultsmon.
»Jag kommer igän,» sa Jon.

De skövo Jon, de drogo Jon.
»Jag kommer igän,» sa Jon.
De buro Jon i procession.
»Jag nekar att gå,
jag kommer igän,» sa Jon.
»Det här kan väl aldrig bli rätt ändå,
för stugan är min och jag nekar att gå.»
De togo gamle Jon
och hivade honom med fart över bron.
»Ja (!) kommer igän,» sa Jon.

Och Jon, han gick till brukspatron
och sade: »Herr patron,

jag vill tillbaks till Gösthultsmon,
jag nekar att gå,
så sant jag heter Jon.»
»Vet hut och gå ut,» skrek patronen så vred.
»Jag nekar att gå,» sade Jon och gick ned
och dränkte sig vid bron,
hans lik flöt i land vid Gösthultsmon.
»Jag kommer igän,» sa Jon.

SVAMPINJONER. Sid. 53.

Trycktes först i KT 16/1 1892, undertecknad Akson.

Följande anmärkningsvärdare ändringar ha skett i texten:

Sid.	53	r.	13	KT	*karakti*	RP	*kärakti*
»	54	»	1	»	*borl*	»	*bol*
»	54	»	10	»	*var*	»	*va*
»	54	»	11	»	*mäk*	»	*mäj*

» 55 » 1 » mskpt träknapp*er* RP$^{1-5}$ träknapp*ar*; rättat här.

»Svampinjoner» är översatt till finska av Hj. Nortamo (i Larin Kyöstis »Runoja», 1908).

DEN FRÄMMATE JÄNTA. Sid. 57.

Trycktes först i KT 22/7 1893, undertecknad Akson.

Följande ändringar i texten ha ägt rum:

Sid. 57 v. 2 KT mskpt *kallt'a* RP *kall'a*

Sid. 57 v. 2—3 KT Julia. Ho mskpt, RP Julia, ho
» 57 » 5, 7, 9, 11 KT *säk*, *mäk*, mskpt, RP *sä*, *mä*

Sid. 57 r. 8 KT *seggarätt* mskpt, RP *segarrätt*

Efter andra strofen står i KT följande, i mskpt ej upptagna strof:

Dä va ett sôl å kackel
förr jämnan, var ho va.
Mä mäk gjord ho spetackel,
den härna Julia.

Sid. 57 r. 9 KT *peckt* mä *finger* mskpt, RP *pek* mä *fingre*

I stället för fjärde och femte strofen i mskpt RP[1—5] stå i KT följande två:

Men hällers va ho tämmli
beskeli immot mäk,
som ä ett tock anskrämmli
å uschli gammelt kräk.

Ho va så go i tale
å yga titt så blitt,
s'att hjarte mett slog gale
hôrivli gang ho titt.

Jfr detta bands »Inledning», s. XX!

FLECK-FREDREK. Sid. 59.

Trycktes första gången 14/11 1891 i KT, där den kallades *Käleks-Fredrek* och undertecknades

Akson. Historien har grundligt omarbetats för RP; i KT löd den på följande sätt:

Käleks-Fredrek.

Allri mins ja nô ann navn på'n än Käleks-Fredrek. Dä feck han hett för dä han hadd så möa kälek te all kvennfôlk han såg.

Han va finnt rö å slät i syna å va beskeli i yga å hadd ljusst knôllritt hår, så nock va'n vän te se på. Å allti va'n grannt klädd å hadd mang sôrts klär tå kläsklä å kôderôj å dôffelty å va dä va alt. För all di mang sôrts söndassböxan ja ha sett på'n! Än *mä* å än *utta* revärer! Å all di mang hattan han hadd! Å för all di halsduks-svalettan å selknäsdukan senna!

Jo så i den saka va'n nock värd te titt ätter. Dessuttamä va'n rik ätter far sin, sôm ågd tre gårler i Östre Brakhult å hadd reditt mä pänga i banken. Så fell kunn en tänk sä, att jäntan skull blig på'n å fanser sä för te få'n te fri te sä.

Dä gjord di åg. Di va ikring'en hvar han geck å stog. Dä va int värdt för en aen stacker te steck sä fram, når Käleks-Fredrek va mä.

Å Fredrek va int den, sôm satt sä på tvära mot jänter. Va dä nôn sôm titt blidt ôt'en, så titt'en varrer blidt igän. Dä va nock kälek på bägg sier därvelag å dä hett ända. Men hur dä

va ble dä hvarken friing äller nô ann tå't ända lell te schlut.

Dä va för besönnlitt mä den här Käleks-Fredrek. Va dä bar e jänt i sällskap mä'n, ja da va'n pin förgrömmadt galn i den. Da satt'en ve ett hörn, grann å slät å bly sôm en va, å glana å glana ôt jänta å sa allri orl Å bar dä så te att jänta kom te stryk förbi'n, å dä gjord jäntan hvar gang di kom ôt, ja da sträckt'en ut näfven å tog ett beskelitt tag i sia på jänta äller strök'a lent övver ryggen, men sa itnô å torles int gär nô rektitt mä'a, sôm annre kärer bruker, når di ä i taga.

Nä, Käleks-Fredrek han satt där bar å stack å stack å sa allri orl.

Bar dä sen så te att dä kom e ann jänt te, da bynt Fredrek å glan ôt den mä. Dä va di som unnra mö på att Fredrek int kom te titt i fyrskaft för all di mang ganger han skull bju te å titt ôt två jänter på samm gang. Å va dä så ill illännit satt dä krydd åt [= å] môttra kring'en mä jänter sôm te exempel ve körka ôm söndan, da va Käleks-Fredrek än sôm veli å hôvvgarln. Da röckt dä å sprätt dä i'n å da ble'n illanne rö i syna å da glan'an ôt väst å öst å sör å norl å va rent rackt iffrå sä.

Å jäntan va bårl ikring'en å strök sä utmä'en å ga'n yger, sôm kunn smält sten. Men nä, dä va

ingen sôm va krôpp kar te få'n te fri te sä. Di va för mang. Han va int go te hôll yga still på e.

Da va dä e, di kall Maja. Dä va e stor vän jänt, runn å trinn å välvôxa på all di vis. Ho kunn få hocken ho hällers vell ha, men ho hadd gett sä fasingen på att ho skull ha Käleks-Fredrek.

Ho ställd sä på lur för'n en lordaskväll, når'n va esam å geck å spankler på vägen. Ja Käleks-Fredrek ha va sôm vanlitt. Han geck utmä'a å va töst å glana blidt rätt sôm dä va ôt'a. Men når'n senna bynt å ta'a i si'a å va beskelitt kärvännli mot'a, da tog Maja mett ikring'en å tydd sä te'en så hardt ho kunn å klämd'en å helt'en fast, satt dä va ugörlitt för'n te kom dänna. Å jaggu feck ho så pass lif i'n s'att han va kar å få opp näfven å klapp henna på käken. »Vänden lella», sa'n å dä ha'n allri sagt te nôa männisch hvasken förr ell senna.

Men just i däsamm kom Väst-Tomta-jänta ut iffrå skogen ett stöck länger framm. Å där stog nu Käleks-Fredrek å helt Maja ôm halsen å når'n da feck se Väst-Tomta-jänta, da ôrk'en int hôll sä utta bynt kast yga ôt henne övver ackschla på Maja. Å da bynt dä röck å sprätt i'n igän å han va rent veli igän för dä att han vell ha Maja men int kunn unnvar Väst-Tomta-jänta.

»Äsch, du ä ett jål!» sa Maja å boffa te'n för bröst hans satt han stupa baklängs mot skygg-

gårln. Dämmä geck ho sin väg å näst da hadd ho gitt ja ôt härasdommerns Erk.

Nä, så lögn dä va för nôa jänt te få Käleks-Fredrek te fri te sä.

SKRÖMT. Sid. 63.

Trycktes först $^{26}/_{9}$ 1894 i KT, undertecknad Hans Sax.

Följande ändringar ha skett i texten:
Sid. 63. I KT stodo vv. 4 och 5 i följande ordning:

Va Skrömt ä, va Skrömt ä?
Ja, vell I se va Skrömt ä,

v. 9 KT *di* mskpt, RP *dä*
» 10—12 KT

Å än en ser ett skimten,
ett flämten, ett glimten
te blålys — dä ä Skrömt.

v. 13—18 KT

Å än ä de små töser
bak brôter å röser,
di titter ut, titt, titt!
Dä fladdrer å dä danser,
dä svinger, dä svanser,
dä lyser så vitt, vitt, vitt.

v. 20 KT *mä klöver å* RP *tå horn å tå*

v. 21—23 KT

Å än bakôm en bôske
ett kvennfolk mä e rôske
te svans, dä ä Skrömt, dä ä Skrömt.

»PLUGGEN.» Sid. 65.

Trycktes först i KT 22/6 1892, undertecknad Akson.

Följande anmärkningsvärdare förändringar ha skett i texten:

Sid. 65 r. 2 KT, mskpt *Monkförs* RP *Björstaförs*
» » » 18 » kärer titt RP kärer *vi* titt

E FIN VISE. Sid. 67.

Trycktes först i »Julkvällen» 1894 under titeln *En sommarvisa.*

Följande ändringar ha egt rum i texten:

Sid. 67 r. 3—4 J gladelig*!* *D*et mskpt, RP gladelig, det

Mellan nuvarande första och andra strofen stod i J följande strof:

Det gick sig en jänta i schal och svalett,
hon var så mycket fager, hon var så fin och nätt,
så ljuvelig, så ljuvelig!
»De ögonen dina,
de ögonen fina,
de finaste små ögon de titta äfter mig,
de ögonen titta på mig.»

Sid. 67 r. 8 J
Den jäntan, den jäntan, hon såg sig omkring, mskpt, RP *Där gick sig en jänta,*
Sid. 68 r. 2 J tillsamman mskpt RP tillsammans
» » » 3 » så *ljuvelig,* så *ljuvelig* mskpt, RP så *gladelig,* så *gladelig*
Sid 68 r. 4 J *se* här mskpt, RP *och här*

»E fin vise» är övers. till finska *(Oikein hieno laulu)* av Larin Kyösti i» Runoja» 1908.

Dikten är tonsatt av Björn Halldén (Lundqvist).

BOKA NUMRA TVÅ.

FÖROLA.

I mskpt är överstruken en ursprunglig, avvikande lydelse av senare delen av detta förord; fr. o. m. »Hällers ha ja» är texten i RP till att börja med avfattad på följande sätt:

Å för att int boka skull bli för tönn, ha ja tart ve Johanssôn, att ja skull få ta mä e beskrivning han gjord en gang i Kallstatininga om ett besök han hadd vôr på hemma i Klaknäs, där han va iffrå, å där mor hans bodd. D'ä nock mang som känner te Johanssôn för dä va han . . . . . imot dä att Johanssôn skull . . . . ja skull gi Johanssôn e utdeling mä tå dä ja skull få tå

Bonnier. D'ä nock mang, som känner te Johanssôn, för dä va han sôm skrivd »Farväll» harôm åre å dä tröckt di allt å bå här å var litt varstans i tinningan bå här å i Amerka.

FREDREK PÅ RANSÄTT. Sid. 73.

Trycktes först i »Ord och bild» 1895.

Följande textändringar ha egt rum:

v. 4 OoB *där talla över branta hang* mskpt, RP *där tall å gran tog vinn i fang*

v. 6 OoB ho *for* mskpt ho *flög*

» 7 » *i rejlandshôpp å pôlskespring* mskpt *mä hôpp å tramp i sväng å spring*

v. 12, 13 OoB *sôm bia gla, sôm bia fri*
e väna, fina melodi
mskpt *för ho va lätt sôm di,*
e fin bevingat melodi

r. 12 M sôm *alle* di (en ändring utan hemul).

v. 16 OoB *Den låta stog ôss bönner när*, mskpt, RP *Ho gjord en gott sôm sômmern gär*

v. 18 OoB *sôm sômmern sjôl, når sola klär*

» 20 » å *gräs* å mskpt, RP å *sol* å

Dikten är tonsatt av Karl Valentin (E. & S.).

Ä DU MÄ PÅ DÄ. Sid. 75.

Trycktes först i »Julqvällen» 1895.

Följande ändringar i texten ha egt rum:

r. 2 J *ögen* mskpt, RP *yger*

r. 4 J *mej* mskpt, RP *mä*
» 14 » ja *en bäse* ∾ *säjer* mskpt, RP ja *fäll bäsen* ∾ *sier*
r. 15 J *säjer* mskpt, RP *sier*
» 17 saknas i J, säkerligen genom utfall.
» 19 J *O ynglingar alla, som falla* mskpt, RP *O gôsser, I alle, sôm faller*
r. 20 J I *ser* fäll *å* hör mskpt, RP I *vet* fäll, *I* hör
» 21 » ä *öga* mskpt, RP ä *yga*

Dikten är tonsatt av Björn Halldén (Gehrman) 1904.

NÅR JA FRIDD TE ANNA LEK. Sid. 77

Trycktes först i KT 13/9 1893, undertecknad Akson.

Följande viktigare ändringar ha egt rum i texten:

KT *har följande inledning:*

Fell hadd ja försökt mä på fler stöcken jänter inna ja bynt å gå ätter Anna Lek. Men ja hadd itnô sätt mä jänter å dä ble bar smälek för mä sjôl tå't. Å ja ble så lessen te sist satt ja tänkt så här:

Nä så allri att ja lägger två tôrkate strå i kôrs för e jäntsmôle mer!

Nä så allri att ja dä gär! Nä så allri i tia!

För hva har en för dä? Ugagn å lessamhet d'ä alt en har. Dum å jåli blir en satt en skäms

för sä sjôl å ä löcka go, så vell int jänta ha en ända. Nä häller geck'a fell i sjögen än att ja så mö som spôtt ätter e jänt mer.

Dä va alt sist gangen min sôn va på galjasen mä den här Vest-Tômta-Marja, dä lell utäcke trôlle.

Häller tog'a fell Titta Grå.

Men dät är icke gôdt att mannen är allena, står dä i skreffta, å hur dä ä så kommer alt kärlekstankan på en i all fall, hocke en vill äll' int.

Sid. 77 r. 6 mskpt kan [*int ett manfólk trivs* ä t] en int li sä

Sid. 77 r. 8 KT *Ja hadd* min väg mskpt, RP Da va dä e ti ja kôm te ha

Sid. 77 r. 9 KT tôrp *e ti* mskpt, RP tôrp
» » » 10 » feck *ja* » » feck'*a*
» » » 12 » e *stor* grann » » e grann
» » » 13 » säj er, fint funta i krôppen. Å yga hennasses va bli å go som himmalens stjärner å dä va ett sving å svaj i'a mskpt, RP säj er. Ho va bli i yga å dä va ett sving i'a

Sid. 77 r. 17 KT geck *förbi.* mskpt, RP geck ôm. KT *jäntskygg* mskpt, RP *jäntsky*

Sid. 77 r. 18 KT *lôt* var mskpt, RP *lätt* var
» 78 » 8 » nek *te,* » » nek,
» » » 14 » kom *dä* e » » kom e
» » » 15 » på *svängen å svajen* mskpt, RP på *ryggsia*

Sid. 78 r. 17—18 KT *Men* en kunn mskpt, RP *I all fall* kunn en

Sid. 78 r. 18—19 KT en bakôm'a mskpt, RP en *sôm va* bakôm'a

Sid. 78 r. 20 KT å *tog* en näv*e* mskpt ä t *rep tessä* en näv

Sid. 78 r. 23—24 KT Men *ja ôrk int få bena i gang.* Dä mskpt, RP Men dä

Sid. 78 r. 25 KT *lik langsamt sôm förut.* mskpt, RP å lik langt va å förble dä mälla ôss.

Sid. 78 r. 26 KT D'ä kônstitt mskpt ä t D'ä dä kônsti

Sid. 79 r. 2 KT, mskpt *i* RP *ôt*

» » » 2—3 KT *så* feck mskpt, RP *å senna*

» » » 4 KT ti, satt mskpt, RP ti, *ska ja säj,* satt

Sid. 79 r. 5 KT ja ôpp mskpt, RP ja *allt* ôpp

» 79 » 9 » immä. *Jäntblig ä dä falist bleg på hel jola, dä feck'a vet den gangen, om ja int vesst'et fôr.* mskpt immä. *Jäntbleg ä dä falist bleg på hel jola.* RP immä.

Sid. 79 r. 13 KT, mskpt *siglan* RP *siglante*

» » » 22 » yga *å titt på foten sin* mskpt, RP *yga*

Sid. 79 r. 24 KT dä *va ugörlitt.* mskpt, RP dä *vell int gå.*

Sid. 79 r. 27—28 saknas i KT och mskpt.

Sid. 80 r. 3 KT geck *å geck.* mskpt, Rp geck *igän e stönn.*

Sid. 80 r. 4 KT va *så* mskpt, RP va

» » » 5 » årvägen *å den ny prästen å alt under hemmalens fäste.* mskpt årvägen å den ny prästen. RP årvägen.

Sid. 80 r. 9 KT igän. *Å senna så geck vi da var ôt sett höll.* mskpt, RP igän.

Sid. 80 r. 16 KT sin å sa: mskpt, RP sin å *så* sa *ho:*

Sid. 80 r. 17 KT, mskpt så *gale.* RP så *domt häller.*

Översatt till finska av Hj. Nortamo (i Larin Kyöstis »Runoja», 1908).

NYPENROSA. Sid. 81.

Trycktes först i RP.

Följande textändringar föreligga:

r. 4 mskpt [*där sôm* ä t *millt där* ä t] *lent där*
» 19 » *hem* ve ä t *bål* ve

RAMMELBULJONGEN I BACKA. Sid. 83.

Trycktes första gången i KT 14/12 1892.

Följande ändringar i texten ha egt rum:

Sid. 83. Börjar i KT med den i mskpt strukna meningen:

Nä, den buljången glömmer ja fäll allri, nä int ôm ja blir hunnra år.

Sid. 83 r. 2 m. fl. KT gamle *Erk* mskpt, RP gamle *Jan.*

Sid. 83 r. 4 KT di *har* kolifäj da ä mskpt, RP di *hadd* kolifäj da va

Sid. 80 r. 6—7 KT å gla va ja, för dä va just ve den tia ja ränd sôm allervarst ätter den jänta ja nu ä gefft mä, å ja vesst att ho skull dit, för ho mskpt å [*gla va ja* ä t *dä töckt ja allt ôm*] Anna Lek ho va allt bjudd ho mä

Sid. 83 r. 9 KT Dä va *en helan skrälldus me fôlk* mskpt, RP Dä va mö fôlk där

Sid. 83 r. 10 KT, mskpt Dä va RP *Å* dä va

» » » 14 » regärer *varrer än ann fôlk* mskpt regärer så mö [senare tillagt:] sôm'en gär.

Sid. 83 r. 16 KT mä åg. mskpt — en di kall Kalle Gla å en di kall för Lars i Hôsera å [*stall-bröra deras konfratribus* ä t] Däng-Jan va allt mä, han åg.

Sid. 83 r. 19 f. KT *bort* ôt'a mskpt *bål* ôt *Anna te*

» 84 » 2 KT di *anner* mskpt di *are*

» 84 » 4 » par målate ~ allri ol. mskpt par *are* målate ~ allri *ett* ol.

Sid. 84 r. 11 f. KT *köksa på Sörbyholm* i mskpt ä t e, *söm hadd vôr köks hos major* [*Nordenadler* ä t] *Frykmark*

Sid. 84 r. 13 KT kok å ställ mä mskpt kok å [*ställ* ä t] årn me RP kok *mat* å årn mä

Sid. 84 r. 14 KT ett *tock* grannt mskpt ett grannt
» » » » » bonker, *satt allri ha ja sett maken,* å mskpt bonker, å
Sid. 84 r. 15 KT ett smörgäss- mskpt ett *så kallt* smörgåss-
Sid. 84 r. 16 KT bol, *di kaller,* där *dä* va mskpt bol, å där va
Sid. 84 r. 17 KT brännvinsputäler *som di lär å ska ha't ve herrskapskalas — men så mang har di fäll kansch int ända.* mskpt brännvinsputäler.
Sid. 84 r. 21 KT glodd *på* mskpt glodd *ôt*
» » » 25 » klonk å så tog vi ôss en klonk te, å dä ble mang klonker, ska ja säj er. mskpt klonk. (Fröding har strukit det följande, innan det skrivits ned fullständigt.)
Sid. 85 r. 4 KT vell *slôss äll dans polsk.* mskpt vell dans rilen [*å* ä t] äll gär [*kast* ä t] *hallingkast.*
Sid. 85 r. 7 KT men *han vell int komm.* mskpt men [*prästen han vell int komm tebaks* ä t] valls dä nu va, så dröjd dä allt mä prästen.
Sid. 85 r. 9 KT vi fäll mskpt vi *ôss* fäll
» » » 14 » *e* saknas
» » » 16 » rör *på* mä mskpt rör [*på* struket] mä; KT *att* saknas
Sid. 85 r. 24 KT Selver-Pär mskpt *di sa att* Selver-Pär
Sid. 85 r. 25 KT kuntrakt, sôm Leveransen int begrep, når'n skrev unner. Struket i mskpt.

Sid. 86 r. 6 KT rekti mskpt rektitt

» » » 7 » *hadd ble sôm* e rasen *elektriss* mskpt va blidd ännsôm e rasen elektrisstet

S. 85 r. 8 f. KT da köks *på Sörbyhôlm* mskpt da ho, sôm hadd vôr köks när Frykmarks

S. 85 r. 10 f KT på. Ja skvalp i mä dä röhet ilänne å flådde mä invartes satt ja ble fôlkonn. mskpt ...... satt ja ble onn ä t å dä ble ja allt varrer onn tå. *Hela meningen struken.*

Sid. 85 r. 13 KT på tock. mskpt på tock *där han.*

» » » 17 » »Hutt, *drummelbom*», skrek Per å *boffla te* Leveransen mskpt »Hutt», skrek Pär å ga Leveransen en boffel.

Sid. 85 r. 18 KT *bort* i vråa där ja va *å slog skulten i näsa på mä* mskpt bål i vråa där ja va. Sid. 85 *i stället för* r. 19—22 *t. o. m.* antur sä står i KT mä putäller å stopp gömmen stôga. Pôjkan kast å sä tröjan å bynt hôpp baklängs å släng mä arman som en gär, når en ska te å slåss. Jäntan skrek, käringan gnall. mskpt [*putäler å stopp gômmen stog* ä t] [*små saker gômmen stoga* ä t] all möjli [*små* struket] lösör gömmen stôga..... Jäntan [*grät å käringan vre* ä t] å käringan bynnt å [*skrik å* struket] gråt

Sid. 86 r. 24 KT dä va försent. mskpt dä va *allt* försent RP dä va allt försent *te säj nô, sôm kunn̦ var̦ te nôa nöttę.*

Sid. 86 r. 27 KT mä mä en stol. mskpt mä ôt all hôll mä [*en stol* ä t] *bägg knytnävan.*

Sid. 86 r. 27 KT slogs, *dä* vet *hällskock* mskpt slogs, [*dä* struket] vet [*hällskock* ä t] *int ja*

Sid. 87 r. 1 f. KT i mä å denn kunn int hôll sä still. Ja va så rasen satt dä sperr i var le — brugômmen den hadd fäll allri gjort mskpt immä [*Ja va så rasen satt dä sa spärr i var le* struket] Dä va en gammel bonn där, sôm int dä ja vet hadd gjort

Sid. 87 r. 2 f. KT *jaggu* feck *ja* tag mskpt [*jaggu* ä t] *ja* feck tag

Sid. 87 r. 3 KT slängd'en *som en tomsäck* över *bröllopsbol hans.* mskpt slängd'en bål [*ôt gôlve sôm* ä t] övver en bänk sôm en [*skinnpäls* ä t] skinnfäll.

Sid. 87 r. 5 KT resa mä *brura* mskpt res mä *en aen* [*gammel* ä t] *gôbbstacker,*

Sid. 87 r. 5 f. KT *en,* sôm hang i mskpt *nô, sôm* hang *sä fast* i

Sid. 87 r. 7 dängd'*en* i vägga, *satt dä sang.* mskpt dängd'*et* i vägga, *satt dä sang i't.* RP dängd'et i vägga.

Sid. 87 r. 8 va jänta mi *sjôl* mskpt va *Anna Lek,* jänta mi *sjôl* RP va Anna Lek, jänta mi.

Sid. 87 r. 9 KT da sa dä klack immä mskpt da [*sa dä* ä t] klack dä te immä

Sid, 87 r. 10 KT dä ä som bort för mä, men ja tror att ja sprang ikring å slog å töt som ett vilt djur — guskelôv att ja int slog ihjäl nôn i all fall, för ja väja fell int för nônting mskpt ..... [*guskelôv att ja int slog ihjäl nôn männisch, för ja väja fäll för itnô ja* struket] RP dä vet ja int, för ja va blankt iffrå mä.

Sid. 87 r. 12 KT, mskpt När RP *Men* når

» » » 13 » på ett jale å grät sôm en onge mskpt på jale å grät.

Sid. 87 r. 16 f. KT di jäntan *ända. Jaggu satt int* Anna mskpt di jäntan, d'ä nô unlitt mä jänter. [*Jaggu satt int* ä t] För rässôm ja låg där så satt Anna

Sid. 87 r. 19 KT, mskpt förklä *sett.* RP förklä.

» » » 21 » » i vala RP i *hel* vala

» » » 22 » ta Nils ve såga du i ställ mskpt ta Nils [*ve såga* struket] du [*i ställ* struket]

Sid. 87 r. 24 KT, mskpt styggt RP styggt *te'a.*

» » » 26 » » se, försök RP se *å* försök

» » » 27 » » sa ho RP sa Anna ho.

» » » 28 » raggla mskpt [*raggla* ä t] strackla

» » » 28 f. » i väg da — ja hang mskpt i väg [*da* struket] — ja hang RP i väg — ja *geck å hängd*

Sid. 88 r. 1 KT övver halsen mskpt *ôm* halsen

» » » 2 » ända hem mskpt *hel vägen* ända hem.

Sid. 88 r. 2—5. Meningen *Å mor mi .... gangen.* saknas både i mskpt och i KT, vilken senare i stället har:

Allri ha ja kännt mä som ett tock ilännit vrak som den gangen.

Sid. 88 r. 7 KT Vi kom mskpt Vi [*kom* ä t] *pôjker, sóm hadd vôr mä,* kom

Sid. 88 r. 8 KT härasrätten allihop — mskpt härasrätten .—

Sid. 88 r. 9 KT feck'a *li å* svi mskpt feck'a svi

» » » 10 » betal. Å int ä dä vart te tal ôm all den möne smäleka vi feck li för den buljongen i Backa, som ble en tocken rammelbuljong. mskpt *har en hel mängd ofullbordade och överstrukna försök till formulering av det stycke, som nu omfattar* r. 10 (*Å valls ...*)—r. 16 (*ätterrätt ätter*) *mskpt har stannat vid den tryckta versionen med tillägget:* ätter *äll nô ann utrivvlitt.*

Sid. 88 r. 20 KT ännsôm den mskpt ännsom *att* den

» » » KT ôss, käringa mi å mäj, mskpt *Anna* å mäj [*på nô vis* struket]

Sid. 88 r. 21 KT satt vi int ä hunn å katt, sôm ann fôlk, utta önsker hôrann gôtt i all vår livs dagar mskpt = RP.

GÅ PÅ DOMPEN. Sid. 89.

Trycktes först i KT 13/2 1892 under titeln *Giljarfärden* och undertecknad Akson

Följande ändringar ha egt rum i texten:
r. 10 mskpt Britta kom RP Britta *ho* kom
» 10, 14, 17, 33 mskpt *itnô* RP *inte*
» 11 f. mskpt

di ställd sä ve fönstre å sa: »ä du inne, Britta!»

å perka på Brittas lås mä e pinne

r. 14 mskpt Britta kom RP Britta *ho* kom
» 15 » ä du [*rädd du* ä t] ängschli
» 21 » kom allt Britta RP kom Britta
» 23 » [*en bakväg å smög sä sôm* ä t] å smög bak mä knuta sôm

r. 25 mskpt mä [*halmen i stacken* ä t] stallhalmstacken RP mä halmen i stacken

r. 26 mskpt [*han* struket] felt som en [*säck* ä t] tomsäck RP *han domp* som en *mjölsäck*

r. 27 mskpt en tomsäck i backen RP *han slog sä i nacken*

r. 31 mskpt [*men* ä t] för
» 36 » [*Men* ä t] Å
» 40 » tå [*skratte* ä t] *skôte*
» 42 » [*skratter fäll* ä t] *går fälle*

I KT var diktens lydelse följande:

Och Däng-Jan sade till Kvinnfolka-Pälle:
»Nu tror jag vi går till ett annat ställe,
för brännvinet vårt är slut.
Och nu ska vi gilja hos Finnbacka-Britta,

i kväll skall jäntan, anacka, besitta,
anacka, besitta!
med lock eller pock ur sitt ide ut.

De gjorde musik ner i vägaskelet
och spelte så vackert på piglocksspelet,
men Britta kom inte ut.
De ställde sig sedan vid dörren att vakta
och slogo på fönstret och ropade sakta
»Britta!»
Men Britta kom inte ut.

De höjde på rösten och svuro och skreko,
så bergena fjärran och när gåvo eko,
men Britta kom inte ut.
Då slå de i väggen med störar och stakar
och bulta på dörrar och lyfta på hakar,
det dundrar och brakar!
och då kommer Britta ut.

Med far sins gamla gevär i näven
och tysta, smygande steg som räven
hon utmed vägen kröp.
Hon fyrade av bakom halmen i stacken
och Däng-Jan han föll som en säck i backen,
åh necken, i backen!
och Kvinnfolka-Pälle stöp.

I nästa sekund deras klackar smällde
långt borta i vägen, som livet det gällde,
men skottet var bara krut.
Sen dess ha Däng-Jan och Kvinnfolka-Pälle
ej lust att gå till ett annat ställe,
den glädjen är slut!
att locka flickor ut.

Men Britta hon satte sig ned på backen
och skrattade gällt bakom halmen i stacken,
kröp sen till kojs och sov.
Från Finnbacka-stugan i Magneskogen
långt, långt bort i Huru och långt bort i Bogen,
i skogen i Bogen!
gick Finnbacka-Brittas lov.

Dikten är tonsatt av Sven Scholander.

BOLAGGSVINSTA.

Trycktes först i KT 18/1 1893 med titeln *En klok kär,* undertecknad Akson.

Följande ändringar ha skett i texten:

Sid. 92 r. 2—5 har i KT följande lydelse:

Att brukskäran vell tjåf te sä dä mäst di kan, dä kan en förstå — dä gär fäll variveli männisch sôm har vet i skael å tänker nô på framtia å barna. Ja, dä gär te å me djura, sôm itnô vet har.

Sid. 92 r. 2 mskpt [*Att en vell* ä t] Te
» » » 3 » [*dä ä inga unner* struket] å
» » » 4 » [har vet RP[1] har *nô* vet
» » » 8 » [*Klaknäs* ä t.] *Björkstafôrs*
» » » 8 KT *där väntade*, så mskpt, så
» » » 11 » dä *går te* mskpt dä *ä*
» » » 16 » når *en* mskpt når *di*
» » » 17 f. KT iffrå, d'ä bolaggsvinsta mskpt iffrå [*å räcktner, d'ä bolaggsvinsta. Men nu va dä tocken ve Björkstafôrs* ä t], å dä förvaltern å kontorshärran ska ha å unnerhôllinga tå [*löst å fast* ä t] bruke å tock där, d'ä bolaggsvinsta. RP[1] . . . bruke å *ann* tock där
Sid. 93 r. 2 KT där behöfd di int gi den vanli löna en gang, för bruka ågd ôm mskpt där ågd bruke ôm
Sid. 93 r. 4–9 KT mark. Nu säjer bruksförvaltern sôm så — »hör på, kärer, säjer'n — endera får I flôtt er väg äller åg får I var så go å ta tjufem ör minner i dagsverk än di gär hällers.
Sid. 93 r. 9 mskpt di [*bär sä te* ä t] gär
» » » 11 KT mässä anda mskpt mässä
» » » 12 » iffrå hus å hem mskpt iffrå [*hus å hem* ä t] stoga
Sid. 93 r. 13 KT ihop mskpt [*ihopp* ä t] tehoppers
» » » 15 » te lägg te dä di hadd förut mskpt, *dä åg*

Sid. 93 r. 19 KT kaffi å sirapp å tock. mskpt kaffi [*å sirapp å tock.* struket]
Sid. 93 r. 20 KT köpt mskpt *köfft nô.*
» » » 23 mskpt [*mä däsamm* ä t] , sa'n.
» » » 25 KT när'n å ble den störst handlingsman på fler mil. mskpt *i bolaggsboa.*
Sid. 93 r. 27 KT ända. mskpt ända *han.*
» » » 28 » prisan mä en tre fir ör mskpt mä ett ör.
Sid. 93 r. 28 f. KT än vanlitt, mskpt än [*vanlitt* ä t] di hadd hellers i handelsboan
Sid. 94 r. 3 f. KT e go bolaggsvinst dä åg. mskpt åg e bolaggsvinst.
Sid. 94 r. 5 ff. motsvaras av följande längre avslutning i KT:

Hällers hadd'en nock fler sätt. Iblann behövd nôn tå torpran äll statran en reskap äll häst äll ko å då va fôrvaltern så beskeli, satt dä feck di få på avbetaling, mot dä att di betald e lagom stor ränt. Nu beräckten mällerti fôrvaltern sôm en klok kär hästen äll koa te dä högst möjli, sôm stog te, för dä att han vell att ränta skull bli rejäll. För dä mäst geck då tocken att tôrpran int ôrk betal ränta. Da ble dä pantaktion å da köft fôrvaltern igän hästen för hälta äll så tå dä värd han hadd satt på'n. Å mällagefta feck tôrpern betal å så ble dä åg e bolaggsvinst.

Ja, tocken helt'en på en ti år å en skull fell ha trott att Björkstafôrs bolag kunn stått sä bra mä ett tock rejment. Men når di åra hadd gått, gjord hel tutten kôllbôtt. Den enda sôm slapp unna helskinna va bruksfôrvaltern. Han flött dänna te ett ann hôll å där köfft'en sä en stor egendom för tvåhunnratusen reksdaler.

Valls'en bar sä te för te bli så rik, mennas bolag hans ble så fattit, dä vet int ja, men han hadd full funn på nôn sundi metod — för te gär ny metoder dä va just fôrvalterns sak dä, å en överhôvvlianste klok kär va'n, d'ä säkert dä. Dä va int en ve Björkstafôrs bruk, sôm vell nek för dä.

I RP lät Fröding stycket åtföljas av denna anmärkning:

Satiren i »Bolaggsvinsta» är delvis framkallad av hörsagor om förhållandena vid ett eller annat bruk, men hörsagor äro hörsagor och få stå i sitt värde såsom sådana, möjligen sanna, möjligen osanna.

EN SÔM VA LANGHÖRT Å HÖGTÄNKT.

Trycktes först i RP[1].

Följande textändringar ha egt rum:

Sid. 96 r. 23 mskpt mins'et. RP[1] mins'e.

» 97 » 4 » sôm [*sier dä här* ä t] sa't

» » » » » åjo [*tammetusan ä dä int* ä t] dä kan fäll allt var

Sid. 97 r. 13 mskpt sôm kunn [*var* ä t] förfall var misstänkt, [mennas att en *talt* ä t *va i tal me'en* struket].
Sid. 97 r. 16 mskpt sa'n [*å mö mer tå samm slag* struket]
Sid. 97 r. 19 mskpt ont [*mä e jänt en gang för i vala* ä t] för i vala
Sid. 97 r. 23 töckt [*d'ä va för langsenna di åg* ä t] att gôbben va för gammel.

FRIMURERAN.

Trycktes först i KT 7/2 1894, undertecknad Akson.

Följande textändringar ha egt rum:
Sid. 99 r. 2—3 KT Ha I hört tals ôm di här frimureran — d'ä uttäckt fôlk. Fôr vell ja fäll möt en reckti bovbangdit i en skog, når dä ä bekmörkt, än en tocken uschling på ljusa dagen. Tvi fasingen, di äter barn.
Sid. 99 r. 4 KT Bror mskpt *Far*
» » » 4 f. KT men jaggu skalv'en å ble vit i syna, når'n tard ôm va han såg å hörd ve Låsen i Kallsta — han geck som dräng där e ti ôt källmäster Linnvall.
S. 99 r. 6 KT ilänn va dä jämt mskpt *lär dä ha vôr för jämnan*
Sid. 99 r. 7 KT i övvervåninga, sa'n. Han mskpt *i Låsen. Far min*

Sid. 99 r. 9 KT rässom dä va mskpt *iblann*
» » » 10 » dôran därôpp » dôran *sôm va* därôpp.
Sid. 99 r. 11 KT *sa'n* tillsatt i mskpt
» » » 12 » jämnan, satt dä va rennt umöjli. mskpt jämnan, å en
Sid. 99 r. 12 KT te'n gömmen nöckelshôle mskpt ä t iffrå e dörr.
Sid. 99 r. 16 KT icke kan utsägas utav mänskighetens tunga. Bror min vell int berätt allt han såg å vesst. »Det kôstar mig mett och mina barns liv,» sa'n. mskpt = RP[1].
S. 100 r. 1 f. KT Dä komm storfôlk iffrå Örbro å Krestenham å iffrå själva det kongeliga slôttet i Stockhôlm — den en tjocker å breer än den are mskpt Dä [*komm* ä t] hadd komm storfôlk dit iffrå Örbro å Stockhôlm — [*den en breer å tjocker än den di are* ä t] å tjock å bre va di, sa'n
Sid. 100 r. 4 KT efter »fattimanskôst» följer i KT Tvi attan! Å tockna får bli riksdassmän å lanshövdinger å stassrå. Di sier att kongen sjôl ska var frimurer — ifall så ä, så ä dä varst för hômmen sjôl.
Sid. 100 r. 7 KT Ja, bror min feck mskpt Far min [*feck* ä t *sôm va Lunngrens dräng*]
Sid. 100 r. 8 KT putäller å tock — mskpt *putäler*
» » » 9 » nersmord å uhöfsa på all di vis. Va vet ja att dä kunn var i dôm, svavelsyr

å ammoniak, va vet ja mskpt nersmord [*va di å far min trodd* ä t *kunn int lätt bli å tänk* ä t] va di å far min trodd att dä va svavelsyr å ammoniak i dôm, sa'n, för tocker vinputäler hadd'en för sin del allri sett.

Sid. 100 r. 12 KT kom källmäster Linnvall mskpt Lunngren

Sid. 100 r. 13 KT i vråa mskpt *i a vrå.*

» » » 14 » Linnvall mskpt *Lunngren han.*

» » » 16 » frimurerlagen,» sa'n mskpt frimurerlagen.»

Sid. 100 r. 17 f. KT bror min han, men han tull i all fall fram kaggen. mskpt = RP[1]

Sid. 100 r. 21 f. KT ben å allt tå små barn, som va gödd å preparer som spägriser mskpt ben tå små barn [*sôm va preparér å insalta sôm ann* struket].

Sid. 100 r. 22 KT far mskpt *bror*

» » » 23 » itnô mskpt itnô *den gangen häller.* KT Linnvall mskpt *Lunngren*

Sid. 100 r. 24 blek å » ble *vit sôm ett lakan i syna*

» » » 27 KT Linnvall mskpt Lunngren

» 101 » 1 » sa bror mskpt sa [*bror* ä t] far KT mskpt vell int ja RP[3] vell ja han nô RP[4] ja int

Sid. 101 r. 4 KT bror [*bror* ä t] far

» » » 6 » därôpp, kan ni vet. mskpt därôpp = RP[1]

Sid. 101 r. 8 KT satt di mskpt satt KT stor å bre mskpt stor

Sid. 101 r. 11—12 KT

Tvi!

Å tockna får var i lag mä fôlk! mskpt = RP[1]

STUDENTJAKTA.

Trycktes först i KT 1/8 1894, undertecknad Hans Sax.

Följande textändringar ha egt rum:

v. 3 mskpt *kom* på RP[1] *va* på

» 4 » [*å jäntan kom på fall* ä t] dä vren å dä small.

v. 5 mskpt [*vren ôpp i* ä t] *flisa sönner*

» 19 » [*åttå* ä t] *tå* RP[1] *åttå*

I KT hade dikten följande lydelse:

Di skulle gå på jagta här,
di hvite mössera,
di geck å strök i trakta här
i ett mä bössera.

Di sköt å sang fallallera,
di uvôrne krôppera,
å kulera flög mälla tallera,
dä vren i tôppera.

Dä small kring sättersdôrrera
sôm va dä i ett kri,
men tjädrera å ôrrera,
di helt sä unna di.

Men di, sôm alt feck lie nock
åtå studentera,
å di, sôm alt feck svie nock,
va sättersjäntera.

För tackera å kalvera
di va i stora nö
å mange stöp för salvera
å feck en blodi dö.

Å sjôl så feck di änn sôm skôt
å kärlekskopihet
å kom te bäre sej ille ôt
så dära sôm I vet.

Di satt å gråt i backera,
di stackers jäntera,
ôt kalvera å tackera
å ôt studentera.

MELANGTÄRAS INTÅG I KALLSTA.

Trycktes först i jultidningen »Värmländingarne» 1895.

Följande ändringar i texten ha egt rum:

I.

v. 10 Värml se kåln mskpt [*se kårn* ä t *se* ä t *och skön* ä t] hur skön

v. 11 Värml i skåln mskpt [*i skårn* ä t] står grön

v. 12 Värml
se Kallsta, se Värmelands kålstôlkskål! mskpt *den stôlte staden Kallsta med potatis och kål!* RP[1] ... Kallstas potatis och kål!

» 14—16 Värml
Se fôlk
står stôlk
ve stôlk utì fönstra i Kallstas hus! mskpt = RP

» 17 Värml, mskpt *gôssor* RP[1] gössar

» 20 » tromslagerns donk, donk, donk, mskpt *donk, ätter dónk, donk, donk.* RP[1] donk, ätter donk, ätter donk, donk, donk.

II.

v. 3 Värml galôpper mskpt *kumderer*

» 4 Värml jutantera di hôpper mskpt *majorn han exerer*

v. 5 Värml majorn kommer tjock, kommer trinn mskpt sin stolta [*melangtär* ä t] bataljon i den stôlta staden in

v. 8 Värml han svingar, han svajar på ryggen sin mskpt [*han svingar, han svajar på ryggen sin.* ä t] han går där så stôlt med den stôlta ryggen sin. RP han sträcker så stôlt på den stôlta ryggen sin.

v. 10 Värml han breder sig mskpt *sig breder så*

» 12 Värml så ryggbaste braker mskpt *han kan* [*allt* struket] *sine saker* RP han kan allt sine saker

r. 13 Värml å stel, satt han mäst kan gå av, mskpt *det vet herr säschanten allt av,*

III.

r. 4 Värml Värmeland mskpt Värmland

» 7 » åttå jäntkjolera mskpt tå jäntekjolera

» 10—12 Värml

I jäntkjoler alla
för hej-tjoh-leralla
mä gläje å tacksägelse, för hej tjoh-lera. mskpt = RP

r. 16 Värml en klapp mskpt en *köss*

» 17 » en jäntköss på truta mskpt *på truta*, på truta

r. 18 Värml fôr tuttu, fôr tuttu, för tutulera! mskpt = RP

r. 30—31 Värml

när tromma slôr bombom,
slôr bombom, slôr bombom, slôr bombommera!
mskpt = RP.

Dikten sändes av Fröding till kapten Hugo Falk, redaktör för »Värmländingarne», från Suttestad, Lillehammer, den 28 okt. 1895 med ett brev, vari det bland annat heter:

»Härhos ett par dumma rekrytvärs — jag tänkte att det hälst skulle vara något värmländskt och skojigt, men möjligen är det alltför groteskt för kalenderns övriga innehåll. Något annat har jag i alla fall inte.»

Det måste sedan ha varit på tal att ändra eller utesluta sista strofen, ty i ett senare brev, dagtecknat nov. samma år, skrev Fröding:

»Slutversen är nog menad som en trumvirvel till avsked och borde naturligtvis hälst vara med, men jag var rädd att det lät litet för grovt. När du och andra icke tror, att den kan komma att stöta någon, kan den emellertid gärna få stå. Det är ju i alla fall bara menat som 'melangtäras' stora självkänsla, när den drager in i all sin gullglänsande och musicerande ståt.»

För älskvärd meddelan av dessa brev och originalmanuskriptet till dikten, vilket är identiskt med första trycket, står jag i förbindelse till direktör Gösta Falk.

»Melangtäras intåg i Kallsta» hör till de få dikter av Fröding, som man skulle vilja tro har en utländsk dikt att tacka för sitt uppslag, nämligen Detlev von Liliencrons »Die Musik kommt» (se denna uppl. III: 163). Det är själva situationen, som är likartad, det pompöst burleska tåget i staden. Emellertid har det ej lyckats mig att få någon upplysning alls om, huruvida Fröding känt till Liliencrons diktning; denna enstaka bit kan han likväl mycket lätt ha gjort bekantskap med utan att för övrigt ha närmare reda på författaren.

Å JASSÅ, MÅ DÄ?

Trycktes först i RP II[1]. Titeln var i mskpt först *Å kôrs mä dä*, sedan *Ja må dä*

Följande ändringar i texten ha egt rum:

Sid. 109 r. 3 mskpt [*å kôrs* ä t] å må dä.

» » » 13 » Å [*må dä* ä t] jasså

» » » 16 » [*så rev'en sä allt i skael e stönn* (*litt grann*) ä t] tog'en allt åssä mössa å rev sä i skael.

Sid. 109 r. 17 mskpt sa'n [*senna* struket].

» 110 » 1 » Annersch [*den gangen* struket].

» » » 4 » grop [*inôt svalje* struket].

» » » 5 » [*sa* ä t] tänkt

» » » 6 » [*han låg sôm en dö på kärra.* ä t] låg sôm han va dö.

Sid. 110 r. 8 mskpt *frest å riv sä i nacken å säj: »å jasså må dä»* ä t] res sä ôpp å säj: »jasså».

Sid. 110 r. 9 mskpt vi [*da in på gårn* struket] te

» » » 15 » [*hadd allt doktarn bynnt å* ä t] bynnt allt doktarn å

Sid. 110 r. 16 mskpt å [*så bynnt'en allt å* struket] klapp

Sid. 110 r. 18 mskpt Hur [*ä dä mä* ä t] står dä te mä

Sid. 110 r. 21 mskpt [*unnli, men tock händer fäll.* ä t] unnlitt.

Sid. 110 r. 26 mskpt [*jasså — må dä?»* ä t] jasså?» mskpt på't litt RP på't.

Sid. 111 r. 7 mskpt [*gå igömmen dä här,* ä t] bli bra,

Sid. 111 r. 8 f. mskpt int [*blir dön dä här.*» ä t] kan te å mä bli dön.»
Sid. 111 r. 10 mskpt jasså [*må dä* struket].
» » » 11 » te [*kli* ä t *riv sä litt i* struket] nacken.
Sid. 111 r. 12 mskpt [*sa'n* ä t] la'n te [*ätter e stönn* struket] når'n hadd [*fundér* ä t] grönn ätter e [*litta* struket] stönn.
Sid. 111 r. 15 mskpt [*å dämmä tog ihop mä* (*plåstr*) *å bynnt en sy å plåstre mä Annersch igän.* ä t] för han ble ..... på'n igän.

E GÖKVIS.

Trycktes först i RP II[1]. Titeln i mskpt var först *Gökvisa.*

Följande textändringar ha ägt rum:

v. 6 mskpt [*västgök* ä t] *västagök* RP västgök
» 7 » [*bästgök* ä t] *bästagök* » bästgök
» » » [*östgök* ä t] *östagök* » östgök
» 12 » [*tröstgök* ä t] *tröstagök* » tröstgök
» 17 » [*va ljuggöker spå* ä t] va göker kan
» 18 » RP *sjö* här ändrat till *sjög* i enlighet med ett av Fröding (1903?) skrivet blad, innehållande ändringar i RP II.
v. 24 mskpt [*ä flager, ä* ä t] I fôlk ä sôm
» 26 » RP *Så sa dä*, så sang dä *frå skog å frå sjö* enligt Frödings önskan (se ovan!) här ä t

Så sang dä te svar på mi store nö

MÄ SJÔL.

Trycktes först i RP II[1]. Titeln var i mskpt först *Ja vell int.*

Följande textändringar ha skett:

v. 4 mskpt ja [*ä allt* ä t] vell vare
» 10 » [*mer* ä t] varr
» 12 » [*hôller ja* ä t] vell ja hôll

STÔLLIHETA I VALA.

Trycktes först i RP II[1].

Följande textändringar ha skett:

v. 2 mskpt *för* är senare insatt i versen
» 5 » [*å* ä t] du ska gråte
» 6 » *å ska int vell dä en vell* ä t *du ska inte vell dä du vell* ä t *å int ska du vell dä du vell* ä t *å du ska inte vell dä du vell* RP å int ska du vell dä du vell

E ANNA GÖKVIS.

Trycktes först i RP II[1].

Inga ändringar ha egt rum i texten.

HARRGÅRSTÖSA I ÄPPELAPLA.

Trycktes först i »Palettskraps» julnummer, »Julstjernan» 1896.

Följande ändring av texten har skett:

v. 7 Julstj. mskpt RP lidelalla enligt Frödings önskan [se ovan anm. till »E gökvis» ä t] lidelidi
v. 10 Julstj. *Lilli av* mskpt *Lideli*

Dikten är tonsatt av H. Alfvén (Gehrman), Hjort (Gehrman), W. Th. Söderberg och K. Valentin (Elkan & Schildknecht).

TILLÄGG.

JÄNTANES FRIERFAL.

Trycktes först i KT $^{28}/_{12}$ 1911, upptogs i ES, är här tryckt efter ett originalmanuskript, som endast i stavning avvek från trycket i KT. Den, som lämnat KT dikten, satte tillkomståret till 1885.

BALLÅNG-GÔBBEN.

Trycktes först i KT $^{16}/_{9}$ 1891, undertecknad A. K:son, upptogs i ES, är här omtryckt efter texten i KT.

HAN Å HO.

Trycktes först i KT $^{7}/_{10}$ 1891, undertecknad A. K:son, omtrycktes i E.

Vid omtrycket i E gjorde Fröding följande texta̋ndringar:

v. 21 KT men i däsamm hadd ho tafft si sko
E *men jänta tappa allt da e sko.*
v. 24 KT i jemini E *för stöcke*
» 25 » hôgg E *tog*

»Han å ho» är tonsatt av I. F. A. Danne (Lundqvist).

JULAFTA I HARRGÅRLSKÖKE.

Trycktes först i KT $^{24}/_{12}$ 1891, undertecknad Akson, var av mig medtagen i andra delen av E, men uteslöts av Fröding, upptogs i ES, är här omtryckt efter KT.

ERKSONS SVIN.

Trycktes först i KT $^{30}/_{11}$ 1892, utan något författarmärke, upptogs i ES, är här omtryckt efter KT.

ETT DOMMKAPITTEL.

Trycktes först i KT $^{7}/_{12}$ 1892, undertecknat Akson, var av mig medtaget till andra delen av E, men uteslöts av Fröding, upptogs i ES, är här omtryckt efter KT.

KOMÖTE.

Trycktes först i KT $^{26}/_{7}$ 1893, var av mig medtaget till andra delen av E men uteslöts av Fröding, upptogs i ES, är här omtryckt efter KT.

LERPIPER.

Trycktes först i KT $^{21}/_{3}$ 1894, upptogs i ES, är här omtryckt efter KT.

GAMLE GREVINNA PÅ GAMPERTIN.

Trycktes först i Svensk folkkalender för 1895 (tr. 1894), ingick i E.

Vid omtrycket gjorde Fröding följande textändringar:

v. 3 Sv. F. trätt*e* ~ *e* mare E trätt*a* ~ *a* mare
» 9, *Å vällingklocka* upprepades.
» 13, *å sang stôllit,* upprepades.
» 24 Sv. F. å fä, E å *ur* fä,
» 29 » ho hade en sôn te E *men arv ble'a sjôl te*
» 35 » Sen ställd ho att E *Sen ble de* att
» 55, *å sang jämt,* upprepades.
» 57 insattes i E.
» 59—70 tillades i E.
» 78 Sv. F. mot môran E *ve môra*

Fröding ville även tillägga några noter. Den första var en förklaring av ordet *vin* i v. 65: *husvinden;* den utgick sedan. Den andra växte småningom till följande långa utläggning:

»Gamle grevinna» än en gång.

Jag anser mig skyldig en förklaring angående det första offentliggörandet av min dikt om »Gamle grevinna på Gambertin»[1] i Svensk Folk-Kalender och dess upptagande i denna bok. Jag önskade den en tid bliva helt och hållet undertryckt, emedan den nästan helt och hållet är byggd på folksägner om en gammal värmländsk högadlig dam, vars minne jag efteråt helst velat

[1] *ä fr* utgivandet av föregående bedrövliga saga.

skona, i synnerhet sedan jag fått höra att en hennes nära släkting tagit rätt illa vid sig av min dikt. Emellertid har jag erfarit att den tycks vara rätt allmänt spridd man och man emellan och t. o. m. om jag ej misstar mig upplästs vid festliga samkväm, ungdomsmöten eller något dylikt. Därtill tycks man med lätthet gjort kombinationen mellan diktens grevinna och den som i det stora hela taget om ock ej till fullo varit förebilden, en personage som skildrats i sägner och skvaller, och som man givit en verklig persons namn, och man har möjligen med alltför stor lätthet identifierat bäggedera med den verkliga personen, varigenom hennes minne i vidsträcktare kretsar än förut kommit i vanrykte och hennes släktingars och vänners pietetskänsla blivit sårad. Därför har jag senare tänkt det vara bättre att stycket åter offentliggöres, åtföljt av förklaringar, än att det driver ofog på egen hand under missförstånd och misstydningar. Jag har t. o. m. åter i ungefär samma form insatt sägnen om grevinnan och Hin, utesluten i Svensk Folk-Kalender, dels emedan den utgör själva slut- och höjdpunkten av sägnernas hemska skildring,[1] dels emedan den möjligen innebär klaven till sägnernas uppkomst. — Grevinnan har förväxlats med Pintorpafrun i Afzelii sagohävder eller de muntliga sägner, på

[1] *ä fr* illvilja.

vilka de förra äro byggda? I min barndom hade jag en skolkamrat, bondson från den värmländska bergslagen, vilken hade att berätta om en viss »Stor-Karls» (tydligen Karl IX) äventyr i sagda bergslag. Afzelii sagohävder torde på sin tid hava varit ganska spridda även bland allmogen. Det är därför rätt svårt att avgöra om dylika ännu gängse sägner direkt eller genom Afzelii sagohävder härledas från dylika äldre. Nog av, man har möjligen åtminstone delvis gjort om Pintorpafrun till överstinnan von Gerdten på Apertin, född grevinna Lövenhjelm.

Oavsett det som skildrats i dikten och tydligen härleder sig från folksägnen, med undantag av sättet för sonens självmord – den unge löjtnanten säges hava skjutit sig i hjärtat — och episoden om dottern, om vilken sägnen mig veterligen ej har något att förtälja, vilka två moment av mig själv indiktats förmodligen för att öka det gruvliga i effekten — har jag hört ett och annat som knappast hör till folksägnen. T. ex. »Grevinnan Gerdtens fader kallades 'Snål-Håka' och gick omkring i sin trädgård, klädd i tofflor, nattrock och rök- eller nattmössa», jag minns ej vilket, »och med långpipa», »Grevinnan lämnade vid sin död efter sig 100 par skor» (bevis på snålhet?), »Grevinnan sade vid sin systerdotters giftermål med en ansedd ung man av gammal och god

ehuru ofrälse släkt: min systerdotter har gift sig med en dräng» (skulle väl vara ett bevis för grevinnans aristokratiska högmod). Om dessa små historier äro sanna, kan hon mycket väl hava sagt vid en sin systersons gifte med min egen faster, som dock var en bildad ung dam: »min systerson har gift sig med en piga». Men dylika småhistorier, även om de äro sanna, tyckas mig alltför obetydande och likgiltiga för att med rätt föranleda ett nedsättande omdöme.

Jag känner intet, som hindrar, att »snål-Håka» såväl som grevinnan kunnat vara älskvärda gamla original, även om sagda anekdoter äro sanna. Att gå ute i tofflor och nattmössa är väl ingen förbrytelse och att köpa ett antal par skor om året och låta ställa fjolårets på vinden och glömma bort dem där, det är väl inget bevis på snålhet. Men även om snålhet, högfärd eller andra mindre ansedda egenskaper tillhöra en persons natur, så torde deras ursprung och utveckling vara svåra att bedöma — i synnerhet torde särskilt egenartade människors själsbeskaffenhet vara det i jämförelse med dem, som mer närma sig en genomsnittstyp. Vartåt syftar den snåle med sin snålhet och varifrån härleder den sig, vilket ursprung har den högfärdiges högfärd? Mig tyckes ofta att personer med dessa och ekvivalenta egenskaper känna sig icke blott oskyldiga utan även

plikttrogna samt handla fullständigt på god tro — detta kanske på grund av nedärvda eller från början inlärda principer: man skall vara om sig, det är rätt — man skall hålla de lägre klasserna på avstånd, det är rätt, och med samma ordalag, som förfäderna gjort, ty det är rätt.

På ett gammalt välbekant gods i Östergötland bodde för några årtionden sedan en tyskfödd adelsdam som härskarinna, om vilken det skrevs mycket i tidningarne; hon skötte sin egendom illa, behandlade folket illa, råkade i processer med underhavande angående kontrakt och dylikt, inkallade tyskar, med vilka hon också kom i delo på grund av lönespörsmål m. m., förskansade sig slutligen som en medeltida fru på sitt slott på grund av väl icke omotiverad misstanke att bliva angripen, fick till sist gå ifrån godset och frälstes jämte en dotter av en frände till Tyskland. Under det jag läste om allt detta i tidningarne tror jag att jag hade en rätt viss förnimmelse av att baronessan handlade enligt övertygelsen om att ha rätten på sin sida — en rik tysk junkerfru skall icke vara nogräknad i penningaffärer, ty det är plebejiskt, däremot skall hon hålla tyglarne stramt på de underhavande, ty det är borgfruns rätt och plikt? Hon begreps visst ej alls av omgivningen, och begrep själv ej heller denna. Hon liknade en medeltidsfru från Tyskland försatt till

det moderna demokratiserande Sverige. Jag hade medkänsla med henne på grund av denna tragiska isolering — i synnerhet som hennes familjeförhållanden voro olycksaliga[1] — — — En episod ur denna tragedi ur verkligheten väckte särskilt min medkänsla för baronessan och hennes dotter — när de körde genom den närbelägna staden, kastades sten emot vagnen (förmodligen av rättskänsla även det), men jag kunde ej känna sympati med de stenande, ty trots all förnämhet hade de bägge damerna övermakten emot sig, det var deras ödsliga ensliga vapenlöshet som väckte min medkänsla.

En annan adelsdam av gammal berömd släkt i Skåne blev anklagad och som jag tror även dömd för djurplågeri, kom i vanrykte och tycks sedan ha levt i enslighet. Hon hade kanske ett finkänsligt sinne, men stack sig själv i hjärtat med en kanske såsom plikt inpräntad hushållsprincip, t. ex. »man skall inte pjunka med korna, man skämmer bara bort dem». Nog var det väl synd om korna, men även om slottsfrun.

Även de s. k. »kattgrevarne» torde förtjäna återupprättelse. För dem voro kanske kattorna enligt god jägaruppfattning skadedjur eller åtminstone lika likgiltiga som en sten; det är rätt

[1] Här gjordes med Frödings medgivande en uteslutning, som fortfarande torde böra ega rum. *Utg. anm.*

att ett skadedjur behörigen dräpes, och onödiga djur böra icke vara till, de äro bara i vägen, dräp dem alltså och om de pinas vid inövningen till det absolut nödvändiga grytprovet, så vad kan man göra därtill? Kanske resonera de så, kanske icke. Man erinre sig emellertid Karl XII:s ord om de i Narvan för livet simmande ryssarne, »vi sköto på dem som på änder» — han resonerade därvid kanske så: att jaga sådant som duger till mat är nyttigt och på grund av nyttan berättigat, på samma gång även roligt på grund av nöjet att känna sig kraftig och skicklig, att döda skadedjur är också nyttigt, alltså berättigat både på grund av nyttan och nöjet att känna sin kraft och skicklighet — nu äro de oss anfallande ryssarne minst lika skadliga som skadedjuren, alltså samma berättigade nöje av att sikta rätt och göra av med dem. Vad Patkulls tortyr beträffar kan han möjligen resonerat på följande sätt: det är berättigat, att rättfärdighet sker, nu är det rättfärdigt att Patkull torteras — alltså berättigat att jag beslutar att Patkull torteras. Möjligen har icke Karl XII resonerat så och även om så skett, torde icke hans argument stämt fullt överens med de så kallade »kattgrevarnes» om de för övrigt argumenterat alls. Karl XII har, såvitt jag minnes från de böcker om honom jag läst, icke visat minsta tecken till verklig grymhet (njutningen av

att se pina i och för sig) och tyckes åtminstone till Poltava eller flykten över Dniepr hava handlat fullt i enlighet med sin övertygelse, han förefaller att vara en glad och lycklig ung hjältekonung — hur han sedan blev är mig ovisst. Huru som helst önskar jag honom till de höga regioner dit han torde höra till såsom en kanske på sitt sätt stor och god man, trots allt vad han kan anklagas för både före och efter Poltava och trots vad som berättas om hans helvetesfärd av den visionerande Swedenborg. Och vad de så kallade »kattgrevarne» beträffar, vet jag i själva verket lika litet som om Karl XII, om de gjort sig skyldiga till verklig grymhet (se ovan) — kanske endast handlat av obetänksamhet. Och om ock så vore, så vem vet, om ej en var av oss hemligen besitter samma egenskap eller ekvivalenter till densamma. Kanske lämpligt alltså att de åter inträda i de kretsar de tillhört förut och icke mer kallas »kattgrevarne» utan »grevarne». Och med katt- och hundfrågan torde kunna arrangeras på lämpligaste sätt av de bäste och klokaste ibland oss.

Naturligtvis förefinnes likaväl som i furste- och adelskretsarna samma blinda plikttrogenhet mot en falsk princip inom medelklass och underklass. Man erinre sig blott den gamla principen: »det är en husfrus skyldighet att taga till vara allt

som finnes i matförrådet — alltså om vissa ägg äro för mycket skämda att brukas till frukostägg, så inblanda dem i en omelett eller annan mjölrätt, eljest förfares ju något och det är ju icke moraliskt att ej ta vara på allt». Eller sådant folk som »De snåle» av allmogeklass, jag skildrat i ett annat stycke — bakom den enkla halvmedvetna sparsamhetsinstinkten ligger naturligtvis syftet att icke komma på bar backe, ty »det är orätt», men de hava ingen vetskap om sättet att utföra syftet. Dylika misstag att något är gott, som i själva verket är dåligt, eller att något som är outförbart är utförbart, är kanske den egentliga grundvalen för såväl tragedien som komedien. Om hjälten i dramat av misstagets följder ledes till oundvikligt fall, väcker han medkänsla, i synnerhet om han är en storartad personlighet, och stycket kallas tragedi — bliva följderna roande och utmynna i att allt går väl, väckes löje och stycket kallas komedi. Vissa dramaturger hava lyckats giva en infusion av det tragiska i en komedi och av det komiska i en tragedi — Shakespeare torde genom dylika infusioner vunnit mången seger.

Att jag själv, när jag skrev om Grevinnan på Gampertin icke drevs av någon pliktenlig »moralisk indignation» är väl säkert — skulle jag likväl ha hyst en skymt av en sådan, så vore det

väl i att jag valde just detta antiaristokratiska stycke såsom begärt bidrag till Svensk Folk-Kalender, vilken jag ansåg vara demokratisk, och jag skulle ju vara demokrat, så har den nog snart försvunnit.[1] För mig var folksägnens komiskt groteska och komiskt trovärdigt ljudande framställningar av det hemska jämte nöjet av det intressanta hos den verkliga gamla damen det egentligen lockande.

Något av konflikt mellan pliktkänsla och önskan att roa mig och andra torde dock legat i mina grubblerier om rättmätigheten av att med gyckel behandla en avliden person med ännu levande nära anförvanter, vilket tagit sig uttryck i uteslutandet av episoden om Hin, vilken dock torde vara förklarlig såsom härledande sig från förväxling med sägnen om Pintorpafrun.

Mången torde förvånas av att jag ödslat så många ord på ett så obetydligt, ehuru, förmodligen på grund av dess nyfikenhetsväckande undanhållande, mer än jag väntat beaktat stycke. Men det må förlåtas mig att jag passat på det enda tillfälle jag känner, att uttrycka åtskilligt, som med detsamma haft samband.

Det skulle glädja mig om detta mitt inlägg skulle kunna rehabilitera den verkliga gamla

[1] [och har väl härlett sig från annor mans suggestion *struket i korr.*]

grevinnan Lövenhjelm-Gerdtens minne — att dölja namnet tjänar till intet, emedan mången med nyckeldiktforskarens energi ändå torde letat sig fram till detsamma och meddelat så många som möjligt sin upptäckt. Sägengrevinnan må gärna för mig Hin fara av med genom någon av skorstenarne på Gampertin. Hon är i alla fall endast en dimfigur.

Även skulle det glädja mig, om mitt inlägg kunde tjäna till försonande förklaring för den förut nämnda nära anförvanten till grevinnan v. Gerdten, i synnerhet som jag i ett par krönikor, vilka sedan avtrycktes litet varstans i hela Sverige och fingo sitt behöriga bifallsskratt, på ett perfidöst sätt mot vilket han stod vapenlös, skymfat honom och hans fru — och detta icke av någon missriktad »moralisk indignation» eller på grund av någons uppmaning, utan på grund av att jag hört något skvaller, som jag tyckte kunna brukas till någon rolighet i tidningen och möjligen på grund av någon en »deklasserads» hämndlust mot den sällskapskrets, från vilken han kände sig utesluten och vilken han likväl åtrådde att tillhöra, ehuru han ändå, även detta av hämndlust — hava de ej velat upptaga mig, skall jag icke heller låta mig förledas av något närmande! — halsstarrigt bortstötte var och en från sagda krets som med sympati ville hjälpa honom att inträda i densamma.

Någon tid efteråt gick den förut omtalade rakt emot mig i teaterfoajéen, såg mig rätt i ögonen, vilka sökte undvika hans, och sade i rättfram och hövlig ton: »jag bryr mig ej om vad herrarne skriva om mig själv, men jag anhåller att åtminstone min hustru får vara i fred». Han såg ärlig och ridderlig ut, hade en ståtlig gestalt och ett präktigt, ehuru ovanligt och originalt ansikte. Jag kände ett sting i hjärtat, men var likväl, i förlitande på min skickliga förklädnad i artikeln, nog feg att svara »det är ju icke om er jag skrivit utan om en person i ett tyskt lustspel». Vi skildes åt och han vidtog inga åtgärder och kunde det väl ej heller. Hans fru bekymrade jag mig ej mycket om. Jag kände henne ju ej, ehuru jag visst hade hört, att hon intresserade sig för min begynnande poesi, hade endast sett skymten av hennes ansikte i en teaterloge och missförstod alldeles hennes natur. Därtill hade jag ingen ovänlig avsikt med mitt karikatyrförsök. Likväl är jag skyldig även henne en anhållan om överseende.

Emellertid greps jag av hejdlös vrede över uppträdet i foajéen — skulle man så behandla den kvicke Hans Sax? — och satte mig med ett sting i hjärtat ned att skriva den andra ännu perfidösare och oåtkomligare artikeln, vilken skulle föreställa en bevisning att jag ej åsyftade den förolämpade.

Mauritz Hellberg hade rätt, när han skrev, att min försagdhet stundom slagit över i spotskhet. Den förolämpade å sin sida lär ha betvungit sig till att hålla god min och sagt sig betrakta artikeln som en ursäkt.

Alla jag träffade berömde min kvickhet och jag tror att t. o. m. åtskilliga av motpartiet gingo över till min och skrattarnes sida — själv kände jag dock ingen glädje över detta bifall, jag hade dåligt samvete. Ännu mindre glädje hade jag av att möta den skymfade damen. Jag blev nästan förskräckt inför denna praktfulla gestalt och denna stora ännu ungdomliga skönhet, vilken passerade förbi mig med ett uttryck av likgiltighet, utan minsta tecken till vare sig fientlighet eller försonlighet — jag vände mig om och låtsades se på något i ett boklådsfönster. Bredvid mig stod Anders Forsberg. Jag vet ej vad han tänkte om saken. Han såg outgrundlig ut såsom han ännu ofta gör.

En gång ännu senare, när jag satt på en soffa vid det stora ödsliga torget, kom en man i överste- eller generalsuniform ensam gående genom den närbelägna esplanaden. Han såg ödmjuk, sorgbunden och enslig ut, gick långsamt och tycktes vara krokig i ryggen men anstränga sig att vara rak. Det var den mångutskrattade. Jag själv blev bedrövad och började misstänka att mina dolkstyng träffat djupare än jag likväl själv önskat.

Aldrig har jag väl slagit mera miste än i denna sak, ty vid närmare eftertanke förefaller det mig att han långt ifrån att höra till de exklusiva snarare ville ställa sig över parti- och klassgnatet inom det område där han av regeringen satts att vara en av de ledande och att han därvid visat sig intelligent och icke tvärtom såsom åtskilliga av parti- och klasshatsmänniskorna tänkt sig honom, att han velat visa välvilja lika mot alla av alla partier och klasser, därvid följande ett exempel på högre ort — man erinre sig konung Oscars hövliga beteende mot Branting vid ett publicistmöte. Kanske har han hyst särskild välvilja mot mig på grund av forna förbindelser mellan hans och min familj. Han var dock bra lik farbror Kristian Wrangel, min gamle gode vän och hans kusin. Kanske har han genom mitt angrepp gjort upptäckten att han varit omgiven av ovilja där han trott sig välkommen på grund av att det var till sin ursprungliga hemort, där hans familj varit i stort anseende, han kommit.

Mången torde tycka att denna småstadsepisod vore för obetydlig att dragas fram igen, men för mig har den varit av stor betydelse såsom pinomedel. Även för honom torde den partiella bojkottningen, som torde träffat honom, varit till men. Jag ville därför gärna passa på tillfället att

giva honom någon upprättelse, ehuru jag olyckligtvis måst vara något indiskret.

KALLE GLA MÄ SOLA.

Trycktes först i Söndagsnisses julnummer 1895, upptogs i E.

Inga textändringar äro mig bekanta.

Dikten är tonsatt av H. Lambert (Lundqvist).

INNEHÅLL.

RÄGGLER Å PASCHASER.

LSwed.
F9254

171907

Author Fröding, Gustaf

Title Samlade skrifter. Vol. 6.

University of Toronto
Library

DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET

Acme Library Card Pocket
Under Pat. "Ref. Index File"
Made by LIBRARY BUREAU